

DHAMMAAN WAALIDIINTA/WAKIILADDA:

Saxiix foomka oo ku soo celi dugsiya illaa **Sebteembar 16, 2018**

Waxaan helay nuqulka Buug-gacmeedka Xuquuqda iyo Waajibaadka **2018-19**. Waxaan fahamsanahay inay buug-gacmeedkaan ku jiraan macluumaad aan u baahan karo inta lagu jiro sanad dugsiyeedka, iyo in ardayda oo idil lagula xisaabtami doono dabeecadooda sida ku qeexan siyaasadaha, nidaamyada, iyo cawaaqibta edbinta ee Buug-gacmeedkan.

Dugsiya Ardayga

Saxiixa Ardayga

Taariikhda

Magaca la Daabacay ee Ardayga

Saxeexa Waalidka/Wakiilka

Taariikhda

Magaca la Daabacay ee Waalidka/Wakiilka

Farriimaha Taleefanka ee Duuban

Degmo Dugsiyeedka Tukwila iyo dugsiyadooda waxay isticmaalaan nidaamka telefoonka ee farriinta duubana si ay ula xiriiriyaan qoysaska wixii ku saabsan xaaladaha deg-degta ah iyo xiritaanka iskuulka iyo sidoo kale ogaysiisyada ku saabsan dhacdooyinka muhiimka ah, wararka, digniinta caafimaad, iyo digniinaha kale ee gaarka ah. Markaad saxiixdo oo aad soo celiso foomkan, waxaad oggolaatay inaad doorato **inaad hesho** farriimaha telefoonka ah.

FADLAN LA SOCO INAADAN MAR DANBE HELI DOONIN FARRIMAHA TELEFOONKA DUUBAN EE XAAALADAHHA DEG-DEGTA AH AMA XIRITAANKA DUGSIGA haddii aad doorato in aadan saxiixin qaybtaan.

Saxeexa Waalidka/Wakiilka

Taariikhda

Magaca la Daabacay ee Waalidka/Wakiilka

IKHTIYAARI: Waa maxay macluumaadka uu dugsiigu la wadaagi karo ururada dibada ee ah waxyaabaha ku saabsan ilmahaaga?

Degmo Dugsiyeedka Tukwila waxay si dhab ah u dhawraan macluumaadka ardayga. Inta badan qoraallada waxbarashada ee ku saabsan ardaygaaga sharci ahaan waa in la ilaaliyo oo degmada *loomo oggola* inay siiso qof ka baxsan dugsiiga. Hase yeeshee, degmada waxaa loo oggol yahay in ay bixiso macluumaadka "diiwaanka" aan-xasaasiga ahayn - oo ay ku jiraan magaca ilmahaaga, da'da, sawirka, cinwaanka, lambarka taleefanka, ka qaybqaadashada hawlaha rasmiga ah iyo ciyaaraha, culayska iyo dhererka xubnaha kooxda cayaaraha, taariikhaha imaanshaha, dugsiyada uu soo dhigtay, iyo shahaadooyinka/abaal-marinta la siiyey - iyadoon fasax laga haysan. **Haddii AADAN rabin in macluumaadka ilmahaaga ee diiwaanka ku yaal aan la siinin ururada dibadda, waxaad leedahay labo doorasho:**

1. Haddii aad rabto INAAN wax macluumaada oo ku saabsan ilmahaaga aan la siin wax ka baxsan dugsiiga, qor warqadda ogeysiinta FERPA oo u dir xafiiska weyn ee dugsiigaaga ilaa iyo Oktoobar 1. Ku dar magacaaga, magaca ilmahaaga, saxiixa, iyo bayaankan: "Sida ay oggol yihiin Sharciga Xuquuqda Waxbarashada Qoyska iyo Qarsoodiga, waxaan ka codsanayaa in dugsigeyga ama Degmo Dugsiyeedka Tukwila aysan sii-daynin macluumaadka shakhsiyanka ee lagu aqoonsan karo diiwaanka waxbarashada ilmahayga iyadoon oggolaansho qoraal ah layga haysan." Eeg Qaybta XXI: Wixii macluumaad dheeraad ah buug-gacmeedkan Diiwaanka Waxbarashada Ardayga. **FADLAN OGOW: Haddii aad qorto warqadda ogeysiinta FERPA, macluumaadka ardaygaaga LAGUMA soo qori doono daabacaad kasta, oo ay ku jiraan buug-yaraha sanad dugsiyeedka, barnaamijyada dhacdooyinka, barnaamijyada cayaaraha, iyo warbaahinta.**
2. Haddii aad rabto inaad joojiso sii-daynta sawirada iyo fiidiyoowga ilmaha oo keliya, u qor warqadda siideyn la'aanta sawirrada oo u dir xafiiska weyn ee dugsiiga ugu dambeyn Oktoobar 1. Ku dar magacaaga, magaca ilmahaaga, saxiixa, iyo bayaankan: "OGEYSIINTA INAAN SAWIR LAGA QAADIN: Waxaan codsanayaa inaan dugsigeyga iyo Degmo Dugsiyeedka Tukwila uusan bixin sawirka ama muuqaalka ardaygeyga iyada oo aan oggolaansho hore la iga helin." Codsigaan marka faylka lagu daro, dugsiigaaga iyo degmadaadu waxay awood u yeelan doonaan inay bixiyaan macluumaadka kale ee diiwaanka, laakiin ma bixin karaan muuqaalka ilmahaaga, iyada oo aan oggolaansho cad laga helin. **FADLAN OGOW: Haddii aad qorto warqadda ogeysiinta sawir kaqaadidda, muuqaalka ardaygaaga LAGUMA soo qori doono daabacaad kasta, oo ay ku jiraan buug-yaraha sanadka, barnaamijyada xafladaha, iyo warbaahinta.**

Labada ogeysiisba waa in la cusboonaysiiya sanad dugsiyeed kasta. Haddii aanay labada ogeysiis ku jirin feylka, Degmo Dugsiyeedka Tukwila wuxuu u maleynayaa inuu fasax u haysto inuu sii-daayo macluumaadka ilmahaaga, oo ay ku jiraan sawirrada iyo fiidiyowga.

2018-19

**BUUG-GACMEEDKA
XUQUUQDA IYO
WAAJIBAADKA**

Ardayda iyo Waalidiinta

Tukwila
SCHOOL DISTRICT

4640 South 144th Street, Tukwila, WA 98168
TALEEFANKA: (206) 901-8000 | FAKISKA: (206) 901-8016
www.tukwilaschools.org

Degmo Dugsiyeedka Tukwila No. 406 waxay u hoggaansamaan sharciyada iyo qawaaniinta federaalka oo ma sameeyaan kala takoorid ku saleysan jinsi, qolo, caqiido, diin, midab, asal qaran, da'da, sarkaalka amase milatariga, jihada galmada, muujinta jinsiga ama aqoonsiga, naafonimada, iyo isticmaalka eeyaha hagaha ah ee tababaran ama xayawaanka u adeeg qof naafo ah. Barnaamijyada degmada waa inay ka madax bannaanaadaan dhibaateynta galmada iyo xaasidnimada, iyo degmada waxay siisaa sinnaan siman oo ku wajahan Boy Scouts of America iyo kooxaha kale ee dhalinyaradda loo qoondeeyay.

Waxyaabaha ku saabsan habka u hoggaansamidda ama cabashooyinka waxaa lagu hagaajin karaa Degmo Dugsiyeedka Qodobka IX/Qeybta 504/RCW 28A.640 Sarkaalka Adeeca ama Waaxda Waxbarashada ee Mareykanka, Xafiiska Xuquuqda Madaniga.

Qodobka IX/RCW 28A.640 Sarkaalka u hoggaansannaata:
Aaron Draganov, Agaasimaha Fulinta Khayraadka Shaqaalaha
Tukwila School District No. 406
4640 South 144th Street
Tukwila, WA 98168
Taleefanka: 206.901.8005
E-mail: draganova@tukwila.wednet.edu

Qaybta 504 Sarkaalka u hoggaansannaata:
Richard Quesada, Agaasimaha Waxbarashada Gaarka ah
Tukwila School District No. 406
4640 South 144th Street
Tukwila, WA 98168
Taleefanka: 206.901.8035
E-mail: quesadar@tukwila.wednet.edu

Waxaad u soo sheegi kartaa takoorida iyo dhibaateynta kala-takoorka xubin kasta oo ka mid ah shaqaalaha dugsiga ama Iskuduwaha Xuquuqda Madaniga ee degmada, ee kor ku qoran. Waxaad sidoo kale xaq u leedahay inaad soo gudbiso cabasho. Nuqul ka mid ah nidaamka iyo sharuucda takoor la'aanta degmada, kala xiriir dugsigaaga ama xafiiska degmadaada. Nuqul ka mid ah siyaasadda iyo nidaamka degmada ayaa sidoo kale laga heli karaa bogga internetka ee Degmada Tukwila oo ah www.tukwilaschools.org.

Ku soo dhawoow sanad dugsiyeedka 2018-19!

Halkan degmo dugsiyeedka Tukwila waxaan ku faannaa kala duwanaanshaheena qadiyadeena. Waxaan qiimeeynaa qaybaha aasaasiga u ah dhisidda degmadeena. Qeyb kasta oo yari waxay wax ku dartaa sawirka weyn marka la isku daro waxay ka xoog badan yihiin qaybaha kali oo iskood isku taaga. Qeybaheena yaryari waxaa loo baahan yahay aasaas inay u noqdaan kalsoonideena. Kalsoonidaasi waxay siin doontaa awoodda gudaha si ay u sii weynaadaan, ka sii fiicnaadaan oo quwad lehaadaan. Qaybuhu waa in ay diyaar u yihiin *naftooda* inay u soo jeestaan awoodda gudahood ee ay u baahan yihiin si ay ugu sii socdaan mustaqbal caafimaad leh. Waxayna markaa haystaan qalabka lagu go'aaminayo qayb ka mid noqonaya sawirka guud ee Tukwila ay rabaan inay muujiyaan. Inta lagu guda jiro nidaamkan oo dhan, ayaa qofku isweydiin kara, “Aaway *Codkaygii?*”

Sannad dugsiyeedkan waxaa lagugu martiqaadayaa inaad isweydiiso “Yaan u hadlayaa?” Ma waxaad u doodi kartaa waddankaaga, diintaada, naftaada, qoyskaaga, kuwa kale oo aan ku ekayn, mustaqbalka naftaada? Waa maxay fariintaada sanadkan? Waxaan rabaa inaan kuugu dhiirigeliyo inaad “u hadasho Degmo Dugsiyeedka Tukwila” dhammaan wixii aad qabato. inaad ku faantid qofka aad tahay. Hadal! Ku faan waxa aad keentay Degmada iyo dugsiyaaga. Noqo isbeddel u fiican ardayda fasalka kula dhigato oo ay u qalmaan. Noqo codka waxa saxa ah. Noqo cod maalmo Ifaya. Noqo codka walaalaha iyo gabdhaha walaalaha ay u baahan yihiin ee Degmo Dugsiyeedka Tukwila. U hadal Degmo Dugsiyeedka Tukwila!

Dugsiya Degmada Tukwila wuxuu aamminsan yahay in ardaydeena, shaqaalahaheena, iyo qoysaska ay leeyihiin awood ay ku gaaraan heerkooda ugu sarreeya. Ujeedadeena ugu muhiimsani waa in ardayda lagu baraarujiyo maskax ahaan iyo bulsho ahaanba waayo-aragnimo waxbarasho oo dhab ah. Waxaan rabnaa in aan aqoonsano, dhiirigelino, oo ugu dambeyntiina ka faa'iideysano wadashaqaynteen, kartida, iyo kaalmooyinka ardayda, shaqaalaha, iyo bulshada Tukwila guud ahaan.

Bilahaan soo socda, fadlan ku hayso Buuggan Xuquuqda iyo Waajibaadka meel kuu dhow. Macluumaadka ku yaal ayaa kaa caawin doona inaad fahamto waajibaadkeena wadajirka ah —sida ardayda, xubnaha shaqaalaha iyo waalidiinta— si ay ugu dhaqmaan si ixtiraam leh oo ay u muujiyaan maalin kasta diyaar inay u yihiin inay wax bartaan iyo “u hadal” degmadeena habka ugu fiican uguna wanaagsan ee aynu garayno sida loo sameeyo. Buug-gacmeedka wuxuu sharaxaya xuquuqdaada inta aad dhismaha dugsiya joogto, iyo sidoo kale cawaaqib xumada edebdaradda. Guud ahaan, waxaan rabnaa in aan hubino in dugsiyadeena ahaadaan meel amaan ah, wanaagsan, oo meel caddaalad ah oo uu arday kasta dareemayo soo dhaweyn iyo inuu diyaar u yahay inuu wax barto.

Dhammaan rajo fiican sannad dugsiyeed waxsoo-saar oo fiican! Waxaan rajeynayaa inaan kula kulmo.

Si daacadnimo leh,

Dr. Judith Berry
Isuduwaha kumeelgaarka
Degmo Dugsiyeedka Tukwila

Tilmaamaha Adeegyada Maamulka ee 2018-19

- **Guddiga Dugsiga**

Wakiilada beesha ee la doortay oo oggolaanaya miisaaniyadda, kormeerka isuduwaha, dejinta siyaasadaha iyo nidaamyada, iyo inay hubiyaan in dugsiyadu la kulmayaan ujeedooyinka barashada ardayda.

- 206-901-8006 ama TSDBoard@tukwila.wednet.edu

- **Isuduwaha kumeelgaarka: Dr/ Judith Berry**

Hogaamiyaha Degmo Dugsiyeedka Tukwila oo u xilsaaran qorshaha istaraatiijiga, ka qayb gelinta bulshada, kormeerka guud, iyo dhammaan dhinacyada kormeerka.

- 206-901-8006 ama berryj@tukwila.wednet.edu

- Soo wac wixii macluumaad dheeraad ah oo la xidhiidh:

- **Baridda iyo Waxbarashada** (*Manhajka, manhajka waxbarashada, sare u qaadida, horumarinta xirfadeed, Adeegyada Qaxootiga iyo Muhaajiriinta, adeegyada ardayda,*): 206-901-8031
  - **Adeegyada Gaarka ah** (*waxbarashada gaarka ah, qorshooyinka 504, caafimaadka ardayda*): 206-901-8033
  - **ELL** (*caawinaada ELL*): 206-901-8031
  - **Waxbarashada Hore iyo Dugsiyada Hoose:** 206-901-8028
- **Macluumaadka/Qiimeynta iyo Tiknoolajiyada** (*qiimeynta ardayga iyo tiknoolajiyadda*): 206-901-8081
- **Maaliyadda iyo Hawlqabadka** (*miisaaniyadda, tas-hiilaadka iyo dayactirka, adeegyada cuntada, gaadiidka, shaqaalaynta, faa'iidooyinka shaqaalaha*): 206-901-8037
- **Gaadiidka** (*adeegga baska ardayda*): 206-901-8050
- **Adeegga Cuntada** (*cuntada dugsiya, codsiyada qadada bilaashka iyo raqiiska ah*): 206-901-8068
- **Khayraadka shaqaalaha/Siyaasadaha iyo Nidaamyada** (*tixgelinta edebta ardayga iyo shaqaalaha, caga juglaynta/xaasadnimadda/fursadaha shaqo-u sinaanta/Qodobka IX*): 206-901-8005
- **Isgaarsiinta** (*website-ka, daabacaada, xiriirka warbaahinta, warbaahinta bulshada*): 206-901-8036
- **Guri la'aan | Daryeelka Korinta** (*adeegyada taageeraya ardayda aan haysan guri joogto ah, Daryeelka Korinta*): 206-901-7633

Ma ogtahay meesha laga bilaabayo? Wac nambarka guud ee Sarta Maamulka, 206-901-8000, ama raadi diiwaanka internetka ee ah www.tukwilaschools.org.

SHAXDA MACLUUMAADKA

HORDHAC	1
QEYBTA II: XEERARKA ANSHAXA ARDAYGA (Qodobka 3240) (Hanaanka 3240)	2
QEYBTA III: CIYAARAHA/WAXQABADYADA GAARKA AH (Siyaasadda 2151)	6
QEYBTA IV: ISTICMAALKA TUBAAKADDA/QALABKA NICOTINE IYO QALABKA KALE (Siyaasadda 4215).....	7
QEYBTA V: ISGAARSIINTA / AALADAHA ELECTEROONKA (Siyaasadda 3245).....	9
QEYBTA VI: LEBBISKA ARDAYGA (Siyaasadda 3224)	9
QEYBTA VII: KHAYRAADKA ELECTRONIC (Siyaasadda 2022 iyo Hannaanka 2022P).....	10
QEYBTA VIII: NIDAAMKA BASKA (Hannaanka 6605P)	12
QEYBTA IX: ARDAYDAYDA DARAWALIINTA (Siyaasada 3243).....	14
QEYBTA X: EDBINTA IYO FICILADA SIXITAANKA AKHLAAQ XUMADA ARDAYGA (Hanaanka 3241P).....	14
QAYBTA XI NIDAANKA LOOGU TALAGALAY TILAABADA SIXITAANKA (Hannaanka 3241P)....	1
QEYBTA XII: NIDAANKA TILAABADA SIXITAANKA EE LA OGGOLAADAY (Hannaanka 3241P).....	1
QEYBTA XIII: DIIWAANYADA GUUD	2
QEYBTA XIV: SHURUUDAHA IMAANSHAHA ARDAYGA IYO KUWA LAGA FILAAYO (Siyaasadda 3121, Siyaasadda 3122, iyo Hannaanka 3122P).....	2
QEYBTA XV: DHIBAATAYNTA, CABSGIGELIN IYO XOOG U SHEEGASHADA (Siyaasada 3207) .	5
QEYBTA XVII: TAKOOR-LA'AANTA (Hanaanka 3210 iyo Hanaanka 3210P)	11
QEYBTA XVIII: ASTURNAANTA IYO BAARITAANADA ARDAYDA (Hanaanka 3230P).....	15
QEYBTA XIX: DAAWADA DUGSIGA (Siyaasada iyo Hanaanka 3416)	16
QEYBTA XX: ARRIMAHA HAYNTA CARRUURTA	18
QEYBTA XXI: WARBIXINTA CPS	18
QEYBTA XXII: DIIWAANADA WAXBARASHADA ARDAYGA	18
QEYBTA XXIII: XUQUUQDA WAALIDIINTA IYO ARDAYGA EE QABASHADA RAYI CELINTA (Siyaasadda 3232).....	19
QEYBTA XXV: HELITAANKA DADWEYNAHA EE DIIWAANADA DEGMADA (Siyaasada 4040)..	19
QEYBTA XXVI: XORRIYADDA FIKIRKA ARDAYGA (Siyaasada iyo Hanaanka 3220).....	20
QEYBTA XXVII: XORIYADA ISKU IMAATINKA ARDAYDA (Siyaasada 3223).....	21
QEYBTA XXVIII: FURSADAHA LOO SIMAN YAHAY EE WAXBARASHADA	21
QEYBTA XXIV: QODOBKA I DUGSIGA IYO DALBASHADA DIIWAANKA DADWEYNAHA ...	21

HORDHAC

Degmada Tukwila waxay doonaysaa inay bixiso fursado iyo waayo-aragnimo ka caawiya ardayda inay noqdaan shakhsiyad mas'uul ah, oo awood leh, oo diyaar u ah inay u gutaan kaalintooda sidii muwaadiniin kaqaybgalaya. Waxaana loogu talagalay ardayda inay bartaan inay ixtiraamaan shuruucda iyo xeerarka anshaxa.

Degmo Dugsiyeedka Tukwila wuxuu aaminsan yahay in waalidiinta iyo masuulku ay yihiin lammaanayaal muhiim u ah habka waxqabadka saxiitaanka. Taas macnaheedu waxa weeye, in maamulka dugsi ay sameeyaan isku day kasta oo macquul ah oo ku lug yeelaya waalidka ama qofka ilmaha masuulka ah iyo ardayga xallinta dhibaatooyinka anshax xumada ardayga.

Qawaaniinta waxqabadka saxiitaanka ee Degmo Dugsiyeedka Tukwila waxay ku saleysan yihiin mabaa'diida bani'aadamnimada iyo fikradaha aqoonsanaya sharafta iyo qiimaha arday kasta. Siyaasadda degmada waxay taageyrtaa fikradda ah in anshaxa uu lagama maarmaan u yahay dayactirka barnaamijyada dugsiya iyo horumarka wanaagsan ee shaqsiya dhammaantii. Waxaa la filayaa in ardaydu ay u dhaqmaan sida muwaadiniin mas'uul ah.

Buug-gacmeedkan waxaa la ansaxiyey oo loo qaybiyey iyadoo la raacayo sida waafaqsan RCW 28A.600.010 iyo WAC cutubka 392-400, kuwaas oo qeexaya habraaca nidaamka xuquuqda ee ardayda, waana in loo fasiraya si waafaqsan sharciyadaas. Nuqulada dhammaan sharciyada guddiga, nidaamyada, qawaaniinta iyo xeerarka lagu xusay halkan waxaa laga heli karaa Xafiiska Isuduwaha ama shabakada internetka ee www.tukwila.wednet.edu.

Buug-gacmeedkan wuxuu sidoo kale u hoggaansamayaa Sharciga Dugsiyada Bilaa Muqaadaraadka iyo Jaaliyadda, P.L. 101-226.

U hoggaansanaanta heerarka dhaqanka waa qasab.

HORUDHACA

Buug-gacmeedkan wuxuu sharaxaya siyaasadaha iyo nidaamyada Degmo Dugsiyeedka Tukwila iyo shuruucda gobolka/federaalka, xeerarka iyo shuruucda macluumaadka ardayda iyo waalidiinta. Loolama jeedo in lagu bedelo dukumentiyada faahfaahsan oo laga yaabo in lagala tashado xafiis kasta oo dugsi marka laga codsado: sida Qorshaha Edbinta Dugsiga, Buug-gacmeedka Siyaasadda Degmada, Heshiisyada Gorgortanka, Wadarta Dugsiyada Guud ee Sharciga Dib loo Eegay ee Washington, iyo Xeer Maamuleedka Washington. Tilmaamaha guddiga dugsiya, buug-gacmeedkani waa daabacaada rasmiga ah ee degmada: Waxyaabaha ku qorana waa kuwo rasmi ah.

Masuuliyadda koowaad ee Degmo Dugsiyeedka Tukwila iyo shaqaalaha waa inay horumariyaan fahamka iyo qadarinta qaabkayaga wakiilnimo ee dowladda, xuquuqda iyo masuuliyadaha shakhsiga, iyo hababka sharciga ah ee lagu sameyn karo isbedelada lagama maarmaanka ah.

Dugsi waa bulsho. Xeerarka iyo qawaaniinta dugsiyada waa shuruucda bulshadaas. Dhammaan kuwa ku raaxeysta xuquuqda muwaadinimada ee bulshada dugsiya waa inay sidoo kale aqbalaan masuuliyadaha muwaadinimada. Masuuliyadaha asaasiga ah ee kuwa ka hela xuquuqda muwaadinimada waa inay ixtiraamaan sharciyada beesha. Dadka dhallinta yar ee Degmo Dugsiyeedka Tukwila waxay xaq u leeyihiin inay helaan waxbarasho bilaash ah. Xayiraadda xuquuqdaas waxay dhici kartaa oo kaliya sababo qaas ah iyo ayadoo la raacayo nidaamka sharciga ah.

Macallimiinta, maamulayaasha, iyo waalidiinta waxay leeyihiin xuquuq, mas'uuliyad, iyo waajibaad ku saabsan geedi socodkan. Macallimiinta ayaa looga baahan yahay sharci ahaan inay bixiyaan jawi ku habboon barashada. Maamulayaasha waxaa saaran mas'uuliyad ah inay sii wadaan oo ay fududeeyaan barnaamijka waxbarashada. Waalidiinta waxaa saaran mas'uuliyad ah inay ka caawiyaan ardayda inay la kulmaan waajibaadkooda sida ku cad sharciyada iyo xeerarka degmada.

Macallin iyo maamule kasta oo dugsi, kadib iyadoo la raacayo qaabsocodyada loo qoondeeyay, wuxuu leeyahay awoodda ah in ardayga looga saaro si ku meel gaar ah fasalka ama in loo edbiyo ardayda sabab daraadeed. Dadkaas uu magacaabay Isuduwaha ayaa loo oggol yahay edbinta ardayda iyo in ay ku soo rogaan cayrin ama ka saarista dugsiya sabab daraadeed. Liis faahfaahsan oo ah xuquuqda, masuuliyadaha, iyo maamulka shaqaalaha dugsiya ee tixgelinaya anshaxa ardayda sida ku xusan sharciyada gobolka iyo nidaamka iyo xeerarka degmada ayaa laga heli karaa buug-gacmeedkan iyo lagu baran karaa dhisme kasta oo degmada.

Xeerarka, nidaamyada, iyo hanaanka habraaca cadaaladeed ee soo socda ayaa waxaa loogu talagalay in lagu ilaaliyo dhammaan xubnaha bulshada waxbarashada ee ku lugta leh xuquuqda iyo waajibaadka, dhammaan dhinacyada khibrada dugsiya oo dhan, oo ay ka mid yihiin ka qaybgalka fasallada, raacitaanka basaska dugsiya, iyo ka qaybgalka tartanka ciyaaraha dugsiyadda dhexdooda. Waa in la ogaadaa in bulshada, shaqaalaha dugsiya, iyo ardayda naftooda ay ka filayaan inay sare u qaadaan dabeecadaha masuulka ah ee hogaamiyayaasha ardayda, ciyaartooyda, iyo kuwa kale ee ka matala degmada waxqabadyada ardayda.

Wax kasta oo ku jira bayaankan xuquuqda iyo masuuliyadaha looma tixgelin karo in lagu xaddido habraaca xuquuqda ardayda, waalidiinta, ama shaqaalaha dugsiya ama isticmaalka nidaamyada cabashooyinka degmada ee ku habboon

QEYBTA I: QEEXITAANKA

- **Edbinta** - "Edbinta" macnaheedu waa dhammaan noocyada ficilada sixitaanka ama ciqaabta kale ee aan ahayn ka-hakinta iyo ka-saarida oo waa in ay ka mid noqdaan ka saaritaanka fasalka muddo aan ka badneyn dheelitirka xilliga fasalka. Edbinta waxaa sidoo kale loola jeedaa in ardayga laga saaro nooc kasta oo waxqabadyo ah oo uu qabto ama uu uga wakiil yahay degmo dugsiyeedka, oo ay ku jiraan barnaamijka ciyaaraha iyo gaadiidka.
- **Nidaamka Habraaca** - "Nidaamka Habraaca" waa isticmaalka nidaam cadaalad iyo joogto ah marka wax laga qabanayo dhaqanka ardayga.
Kuwani waa;
Xaqqa ah in kiiskaaga lagu dhagaysto habraac joogto ah oo loo isticmaalo dhammaan kiisaska la midka ah
Xaqqa aad u leedahay inaad hesho ogeysiis ah eedeymaha adiga kugu saabsan
Xuquuqda aad u leedahay inaad maqasho sharaxaada caddeymaha dugsiga ee adiga kugu lidka ah
Xaqqa aad u leedahay inaad soo bandhigto sheekada dhinacaaga.
Xaqqa aad u leedahay in aad racfaan ka qaadato go'aanka una gudbisno qof ama dad kale oo dhexdhexaad ka ah.
- **Eryidda Degdega** - "Eryidda degdega" waxaa loola jeedaa u diidmada degdega ee dugsi imaanshaha oo waqti cayiman ah sababtoo ah khatar degdega ah oo sii socota oo ku iman karta ardayga, ardayda kale, ama shaqaalaha dugsiga ama hanjabaad degdega ah oo sii socota oo khalkhal galin karta geedi socodka waxbarashada.
- **Ka saarida degdega ah** - "Ka saarida degdega" macnaheedu waa ka saarida ardayga si degdega ah looga saaro fasalka, maadada ama waxqabadka marka ardayga joogitaankiisu keenayso khatar degdega ah oo sii socota oo ku iman karta ardayga, ardayda kale ama shaqaalaha dugsiga ama hanjabaad degdega ah oo khatar ah oo sii socota oo ku aadan fasalka, maadada, waxqabadka ama habka waxbarashada ee dugsiga ardayga.
- **Ceyrinta** - "Ceyrinta" waxaa loola jeedaa diidmada joogtada ah ee maaddo ama fasal kasta ama jadwal kasta oo buuxa oo ah maadooyinka ama duruusta oo wakhti cayiman ah.
- **Ka Joojinta Muddada-dheer** - "Ka joojinta muddada-dheer" micnaheedu waa ka hakin taas oo ka badan toban (10) cisho oo dugsi oo isku xiga.
- **Waalidka/Mas'uulka** - "Waalidka" ama "waalidiinta" waxaa loola jeeda shaqsi kasta oo dabiici ah, korsanaya, ama waalid ama ilaaliye ah. Ardayda da'da badankoodu waxay xaq u leeyihiin xuquuqda waalidka.
- **Maalinta Shaqada Dugsiga** - "Maalinta Shaqada Dugsiga" waxaa loola jeedaa maalinta taariikhda caadiga marka laga reebo Sabtiyada, Axadaha iyo maalmaha fasaxyada dugsiga, ee xafiiska Isuduwaha degmo dugsiyeedka uu u furan yahay dadweynaha. Maalmaha shaqada dugsiga waxaa la soo gabagabeynayaa xiritaanka Xafiiska Isuduwaha ee taariikhda kalendarka.
- **Ka joojinta muddada-gaaban** - "Ka joojinta muddada-gaaban" micnaheedu waa ka-hakin qayb kasta oo ka mid ah taariikhda kalendarka illaa iyo aan ka badnayn toban (10) maalin dugsi oo isku xiga.
- **Ka-hakinta** - "Ka-hakin" micnaheedu waa diiditaanka ka-qaybgalka, marka laga reebo dheelitirka xilliga fasalka ugu dambeeya ee loogu talagalay waxqabadka saxitaanka, maaddo kasta ama fasal ama jadwal kasta oo maadooyinka ama fasalada oo dhan muddo cayiman.

QEYBTA II: XEERARKA ANSHAXA ARDAYGA (Qodobka 3240) (Hanaanka 3240)

Golaha Agaasimayaasha Degmo Dugsiyeedka Tukwila waxay aaminsan yihiin in ardayda, waalidiinta, macallimiinta iyo maamulayaasha ay ka go'an tahay inay abuuraan oo ay sii wadaan jawi dugsi oo taageera kobaca waxbarashada ardayga iyo ammaanka jireed, dareenka iyo garaadka.

Habkan edbinta ardayga wuxuu u baahan yahay barnaamij wax ku ool ah oo waxbaris iyo bey'ad haboon oo diiradda saaraysa aqoonta. Mid ka mid ah qodobbada udubdhexaad u ah barashada habdhaqanka iyo tacliinta ayaa ah in ardayda iyo xubnaha shaqaalaha ay u hoggaansamaan xeerarka habdhaqanka ee aasaasiga ah iyo in ay u hoggaansamaan ficilka saxda ah ee ay qaadaan dugsiga sababtoo ah xadgudubyada dhaqanka. Xeerarka habdhaqanka ayaa la adeegsan karaa inta lagu jiro saacadaha dugsiga caadiga ah, inta lagu safrayo baska dugsiga ama gaadiidka kale ee degmadu bixiso, iyo waqtiyada iyo goobaha maamulayaasha dugsi ay ku leeyihiin awoodda ardayda, oo ay ka mid yihiin laakiin aan ku xaddidnayn munaasabadaha dugsiga maalgeliyo, safarada dibadda, hawlaha cayaaraha, u safrida iyo ka soo socodka dugsiga iyo hawlaha kale. Intaa waxa dheer, maamulaha waxaa loo oggol yahay inuu qaado talaabo maamuleed marka ardayga uu ka baxo dugsiga, mid dhab ah ama ficil (fiiri Siyaasadda 2022), wuxuu saameyn xun ku yeelanayaa ardayda kale ama saameyn xoog leh oo ku lug leh nidaamka waxbarasho ee habboon.

Qaar ka mid ah ardayda naafada ah waxay u baahnaa karaan nidaamyo dheeraad ah oo ilaalin ah sababta oo ah Xeerka Waxbarashada Dadka Naafada ah (IDEA). Dhammaan shaqaalaha degmada ee maamulida anshaxa ardayda waxay raaci doonaan

nidaamyada anshax ee ardayda naafada ah ee lagu qoray Qorshooyinka Habdhaqanka Qof ahaaneed iyo Qorshooyinka Waxbarashada Shakhsiyeed.

Guddidu waxay qiraysaa in habdhaqanka iyo edbinta ay si dhow ula xiriiraan barashada ayna ku hagaajiyaan isuduwaha si loo kobciyo habdhaqanka ardayga kaas oo dhiirigeliya xiriirka wanaagsan ee xuduudaha caafimaad iyo fursadaha barashada. Isuduwaha wuxuu horumarin doonaa dibna u eegayaa xeerarka anshaxeed ee sannadlaha ah kaas oo fulin doona ujeeddada guddiga oo dejinaaya habraaca hirgelinta siyaasaddan. Sharciyadan qoraalka ah ee habdhaqanka ayaa la siin doonaa ardayda marka la qorayo iyo bilawga sanad kasta.

Ardaydu waxay xaq u leeyihiin:

- Wax ku bartaan jawi nabadgelyo leh, nadiif ah, si habboon oo degaan – oo ah mid aan caddaalad daro ahayn, aan loola dhaqmin si xun oo ka madax bannaan takoorid, takoorid, kadeedida, hanjabaadda hadalka ama gacan-ka-hadalka iyo xadgudubka.
- Helo waxbarid tayo sare leh oo dhammeystiran oo ku habboon heerka xadkooda koritaan ee tacliinta iyo luuqadda.
- Waxaa laga filayaa in lagu gaaro heerar sare.
- In la baro siyaabo ay wax uga qabtaan baahida shakhsiyeed ee ardayga, kana jawaabaan ardayda jinsiyad, qowmiyadeed, luqad iyo hiddaha dhaqanka.
- Loola dhaqmo sidii shakhsi gaar ah oo leh baahiyo kala duwan, qaababka barashada iyo kartida habka dhiirigeliya lana iyo kobciyo isku kalsoonida.
- Muujiyo fikrado iyo aragtiyo ku saabsan arrimaha iyo mawduucyada la xiriira waxbarashadooda, oo ay ku jiraan siyaasadaha iyo habraacyo dugsiga.
- Ka qaybqaado waxqabadyada ardayga, oo ay ku jiraan waxqabadyada manhajka ka baxsan.
- Loola dhaqmo si ixtiraam iyo sharaf leh oo qaab habboon oo wax ka qabta caadooyinka dhaqankooda.
- In loola dhaqmo si caddaalad ah oo u siman macallimiinta iyo maamulayaasha iyo shaqaalaha kale ee dugsiga.
- Nidaamka xuquuq dhawrka sharciga.
- Qawaaniinta dugsiga oo loo hirgeliyo si joogta ah, caddaalad ah oo ixtiraam leh.
- Helo nidaam sinaan, caddaalad, anshax-marina oo aan takoorid lahayn oo la jaanqaadaya siyaasadaha iyo nidaamka degmada iyo habraacyo dugsiga.
- Inuu xor u noqoto inuu codsado turjumaan ama fasiraadda talaabo kasta oo ka mid ah hannaanka edbinta.
- Xor ka noqo aargoosi iyo ka cabsasho aargoosi.
- Helo macallimiin iyo maamulayaasha kuwaasoo raaci doonaa dhammaan siyaasadaha degmada ee la xiriira eedeymaha loo yaqaan takoorka, kadeedidda, denbiyadda, xoog u sheegasho iyo dhacdooyinka u baahan warbixin qasab.

Ardaydu waxay masuul ka yihiin:

- U sameeyo dadaal uu wax ku barto
- Uu u dhaqmo iyo hadalo qaab xushmad leh.
- Raaco tilmaamaha shaqaalaha dugsiga ama kuwa ay dejisay degmada.
- Raac xeerarka degmada iyo dugsiga.
- Ixtiraam hantida dugsiga iyo hantida dadka kale.
- Ixtiraam xuquuqda kuwa kale ee dugsiga jooga.
- Ardaydu waxay mas'uul ka yihiin inay ilaaliyaan shuruucda Mareykanka, gobolka Washington, iyo qaybo kala duwan.
- Ardaydu waxay masuul ka yihiin in ay ixtiraamaan shakhsiyaad ama kooxaha iyadoon loo eegin jinsiyad, jinsi, da', nooca galmada, aqoonsiga jinsiga, xaalada naafonimo, diin, asal qaran ama luqadda. Ardaydu waxay masuul ka yihiin inay sameeyaan dhaqankaas taageera dhammaan ardayda oo dhan iyagoo raacaya ujeedooyinkooda waxbarasho.
- Noqdaan kuwa isticmaala tiknoolajiyada iyo ilaha onlinka iyagoo raacaya xeerarka nidaamka 2022P.
- U soo labbisto si habboon (eeg siyaasadda 3224).
- Dugsiga ku jir inta lagu jiro saacadaha dugsiga illaa ay ka fasaxayaan shaqaalaha dugsiga.
- Ka baxo dhismaha dugsiga fasaxa maalinta dugsiiyeedka, haddii aysan haysan oggolaansho inay joogaan dhismaha.
- Ay sameeyaan shaqadooda ayna sharaxaan shaqadooda.
- Ku keenaan qoraallada iyo dukumiintiga kale oo ku qoran luqadooda hooyo oo leh saxeex waalid ama mas'uul oo sax ah.
- Taageeraan asxaabtooda inay ku guulaystaan dhamaystirka iyo soo gudbinta shaqadooda asalka ah.
- Soo qaataan aqoonsiga maamulka dugsiga ee ku habboon sarta dugsiga, gaadiidka dugsiga, goobta dugsiga, ama marka lagu jiro dhacdo dugsiga maalgeliyo.
- U matalo dugsiga si iftiin wanaagsan xafladaha dugsiga maalgeliyo.
- Ka foogsanaanta dugsiga oo ka shaqee si uu u hubiyo sumcada wanaagsan.
- Oggolaado falalka saxiitaanka ee ay soo rogtay degmada iyo shaqaalaheeda xirfadlayaasha ah ee ku xadgudubka sharciga.
- Uu tago dhammaan fasalada maalin kasta waqtiga buuxa ee waqtiga loogu talaggalay.

Akhlaaqdaro reeban:

Ardayga waxaa laga yaabaa in la hakiyo muddo gaaban ama waqti dheer kadib qaab kale oo xaddidan oo ficil anshax ah, oo si macquul ah loo xisaabiyo si loo baddalo dhaqankeeda ama dhaqankiisa, waxaa lagu soo rogay natiijo ah dhaqan xumo isku mid ah;

haddii dugsigu u jeedo in la joojiyo muddo gaaban ama muddo-dheer ah kiisaska ku lug leh anshax-xumo aan caadi ahayn iyada oo aan loo eegin xaqiiqda ah in tallaabo hore loo saxay ama anshax marin aan lagu soo rogin.

Ujeedooyinka qaybtan "anshax xumo qaasa" waxaa loola jeedaa anshax xumo, marka laga reebo maqnaanshaha, dhacdo isdaba joog ah, iyada oo aan loo eegin isku daygeeda hore ee iskuulka si loo xakameeyo anshax xumadaas iyada oo la adeegsanayo qaabab kale oo ficiil edbin ah, iyo/ama si aad u culus dabeecadda iyo/ama mid halis ah marka la eego saameynta isdabajooqa ah ee qaliinka ama amniga dugsiga si loo sugo ka-joojin muddo-gaaban ama waqti-dheer ah.

Dambiyada soo socda ayaa loo aqoonsaday inay yihiin dambiyada aan caadi ahayn, qaarkoodna waxay sidoo kale noqon karaan dambiilenimo:

1. Wax ka bedelida diiwaanada:

- a) Ardayga, sameeya been abuurid, wax ka beddela ama burburiya diiwaanka dugsiga ama isgaarsiinta u dhexaysa guriga iyo dugsiga ayaa laga qaadi doonaa talaabo saxiitaana.

2. Dabka:

- a) Si ula kac ah u waxyeelida ama sameynta ama sababida dab waxyeello u geystay hantida ama waxyeello qof kale. Waxyaabahan soo socda ayaa ah qodobbada loo tixgelinayo go'aaminta ciqaabta ku haboon dembiilayaasha:
  - i. Baaxada dhibaataada dabka
  - ii. Ujeeddada
  - iii. Kharashka dhaawaca

3. Weerarka:

- a) Isticmaalka awood jireed (garaacid ama wax ku dhufasho qof oo ujeeddada tahay inuu waxyeelo u geysto) ama u hanjabaadda isticmaalka xoog jidhka ah qof kale. Waxyaabahan soo socda ayaa ah qodobbada loo tixgelinayo go'aaminta ciqaabta ku haboon dembiilayaasha:
  - i. Baaxadda dhaawaca jirka
  - ii. Isticmaalka hubka ama qalabka kale iyadoo loogu talagalay ujeeddo dhaawac gaarsiina
  - iv. Ujeeddada weerarka
  - v. Isticmaalka xoogga jirka ama weerar afka ah

4. Tuugada:

- a) Galitaanka dhisme iyadoo aan fasax la haysan ulajeeddaduna ay tahay in la galo dambi.

5. Falka Dambiga:

- a) Ku kicitaanka mid ka mid ah tallaabo kasta oo lagu qeexaa sida dembi sharci (hanjabaad bam, alarm been ah, iwm).

6. Qas Akhlaaqda:

a) Ficiil kasta oo ardayga oo faragelin ama waxyeello u leh hawlgalka habsamida ah ee dugsiga, waxqabadka dugsigu maalgeliyo ama dhinac kasta oo qaabka waxbarashada ee degmo dugsiyeedka gudaheeda. Ficiil kasta oo arday oo khatar ku ah amniga dugsiga iyo/ama amniga xubnaha shaqaalaha iyo/ama ardayda. Ku dhaqanka dabeecadda uu qofka macquulka ah uu og yahay inay tahay khatar iyo/ama carqaladeeynaysa hawlaha waxbarashada. Kuwan soo socda ayaa muujinaya noocyada dembiyada la mamnuucay:

- i. Degitaanka dhisme ama dhul dugsiga si loogu diido dadka kale inay isticmaalaan;
- ii. In la xayiro gelitaanka ama ka baxa dhisme dugsi ama qol si loogu diido dadka kale ee maraya; ama si weyn u waxyeelaynta hantida dugsiga;
- iv. Isticmaalka ama ku hanjabidda isticmaalka qoryaha, waxyaabaha qarxa ama hub kale meel ku taal dhismaha dugsiga, oo ay ku jiraan isticmaalka isticmaalka qalabka aan ardayga loo fasaxin ee buufinta isbadbaadinta shakhsi ahaaneed, ama isticmaalka aaladda noocan oo kale ah oo aan ahayn is-difaacid sida ku qeexan sharciga gobolka; v. Kahor istaagga ardayda ka qaybgalka waxqabadka fasalka ama dugsiga;
- vi. In la xakameeyo dadka lugaynaya ama gaadiidka caadiga ah ee dhismaha dugsiga;
- vii. Si wax-ku-ool ah u dhexgalitaanka dhaqanka fasalka ama waxqabadka; ama
- viii. Khammaarida ama ku dhiiri galinta ardayda kale inay khamaaraan.

7. Ku dhiirigelinta dadka kale inay dagaallamaan:

- a) Dhiirigelinta dagaalka ama si kasta oo lagu dhiirigeliyo dadka kale inay dagaallamaan.

8. Handadaad, hanjabaad, ku qasbid:

- a) Isku dayidda helitaanka lacag, hantida ama raali ahaansho si rabshada ama hanjabaad rabshad ama ku qasbid qof kale in uu fuliyo ficiil ka soo horjeeda rabitaankiisa.

- i. Kuqasbid
- ii. Hanjabaad xoog ah

9. Qaylo dhaan been ah:

- a) Hawlgelinta dab demiska ama alaarmiga kale oo wax kasta oo aan ahayn ujeeddada loogu talo galay ee digniinta.

10. Hubka qarxa:

- a) Hubka dhismayaasha dugsiga, gaadiidka ama dhismayaasha - Ciqaabta - Ka-dhaaftaannada:
  - i. Arday kasta oo dugsi hoose ama dugsi sare oo go'aansada in uu qoryo la soo galo, ama uu ku haysto qoryo, dhismayaasha dugsiyada hoose ama dugsiga sare, gaadiidka dugsigu bixiyo, ama meelaha ay isticmaalaan dugsiyada gaarka ah, waa in dugsiga laga eryey wax aan ka yareen hal sano sida uu qabo RCW28A.600.010. Iskuduwaha degmo dugsiyeedka ayaa laga yaabaa inuu wax ka bedelo ceyrinta ardayga iyadoo loo eegayo kiis-kiis.
- b) Hubka (sida ku qeexan RCW9.41.010) ayaa ka mamnuuc ah hantida dugsiga ama dhacdooyinka uu maalgeliyey dugsigu.

11. Hubka:

- a) Haysashada isticmaalka hubka ama walxaha u dhiganta hubka sida ku qeexan RCW9.41.010 iyo RCW9.41.270 ama alaabada sida muuqata awoodda u leh, xaaladaha, ee soo saari kara waxyeellada jir ahaaneed sida mindiyaha, gawaarida qoryaha, walxaha qarxa, iwm, waa mamnuuc.
- b) Saraakiisha dugsi ayaa ogeysiin doona hay'adda sharci fulinta ee habboon ee xadgudubyada la ogyahay ama looga shakiyo siyaasaddan. Ardayda ku xadgudubta nidaamkan ku haysashada hubka hantida dugsiga waa in lagu edbiyaa aadaabta, oo ay ku jirto hal sano oo dugsi laga saaro, iyadoo hadba ku xiran rafcaan, lana ogeysiinayo waalidka iyo fulinta sharciga. Hase yeeshee, isuduwaha ayaa laga yaabaa inuu wax ka beddelo halkaas sano ee ka saaritaanka dugsiga kiiska kiiskii.

12. Been-abuurka (RCW9A.60.020):

- a) Ardaygu waa dambiile beenlow ah haddii, ujeedadiisu tahay inuu wax dhaawaco ama wax qiyaamo:
  - i. Isaga/iyaddu ay si khalad ah wax u sameyay, dhameystiraya, ama uu beddelay qalab qoran ama
  - ii. Isaga/iyaddu haysto, leeyahay, soo bandhigayaa, u soo dhejiyay, ama wuxuu keenay qalab qoran oo uu ogyahay inuu been abuur yahay.
  - iii. Si been-abuur ah u isticmaala magaca ama aqoonsiga qof kale.

13. Waxqabadka burcadnimada (RCW28A.600.455):

- a) Ardayga ku jira Degmo Dugsiyeedka Tukwila waxaa laga yaabaa in la hakiyo ama laga eryo dugsiga haddii ardaygu xubin ka yahay kooxaha burcadnimadda oo si bareer ah ugu lug leh hawlaha burcadnimada xagga dugsiga.
- b) 'Gang' waxaa loola jeedaa (a) koox ka kooban saddex ama in ka badan; (b) leh hoggaan la aqoonsan yahay; iyo (c) saldhigga joogto u ah, si joogto ahna shirqool iyo ficilada lagu garto guud ahaan dembiyada ku lugta leh

14. Dhibaataaynta (RCW9A.46.020):

- a) Dhibaataaynta macneheedu waa ereyo ama ficil waxyeello u geysanaya ama leexinaya kuwa kale. Dhibaataayntu waxay abuurta jawi ka dhigaya waxbarashada mid adag oo looma oggola dugsiga. Dhibaataaynta iyo takoorida ku salaysan sinjiga, diinta, da'da, jinsiga iyo xaaladda guurka, asalka qaran ee naafanimada waa mamnuuc sharci ahaan. Dhibaataaynta xoog sheegashada ee koox QAAS ah (oo ay ku jirto dhibaataaynta ku salaysan jihada galmada iyo/ama aqoonsiga jinsiga) lama oggola. Degmadu waxay taageertaa sharcigaan iyada oo loo marayo siyaasadda golaha dugsiga 3207, kaas oo sidoo kale taageera joojinta xoog sheegashada internetka.

15. Hanjabaad xun:

- a) Dhibaataaynta, cabsigelinta iyo cagajuglaynta (fiiri siyaasadda 3207) micnaheedu waa ficil kasta oo qoraal ahaan, afka ah, ama ficil jirka ah oo ay ku jiraan laakiin aan ku xaddidnayn mid ka mid ah dabeecad kasta oo uu sheegayo RCW9A.36.080(3), (qolada, midabka, diinta, asalka, jinsiga, asalka jinsiga, naafonimada maskaxda ama jidhka) oo ay ku jirto aqoonsiga jinsiga iyo luqadda lagu hadlo, ama astaamaha kale ee kala duwan, marka si ula kac ah loo qoro, afka ah, ama jireed
  - i. Jir ahaan waxyeello u geysato ardayga ama waxyeello u geysato hantida ardayga; ama
  - ii. Uu saameyn faragalina ku yeelanayo waxbarashada ardayga; ama
  - iii. Uu si aad u daran, oo joogto ah, ama qallafsan uu u abuurto jawi cabsi gelin ama hanjabaad waxbarasha ku ah; ama
  - iv. Uu saameynayo si weyn u carqaladeeynta hawlgalka habsami u socoshada dugsiga.

16. Dhibaataaynta galmada:

- a) Dhibaataaynta galmada ee ardayda waa mamnuuc. Xad-gudubka galmada waxaa ka mid ah, laakiin aan ku xaddidneyn (eeg siyaasadda 3207):
  - i. Ka dalbashada axsaan galmo iyadoo loogu beddelayo axsaan kale ama wax kale oo qiime leh;
  - ii. U sheegista ama u tilmaamaya in qofku waayi doono wax haddii isaga ama iyada uusan oggolaan codsigaas galmada;
  - iii. U ciqaabida qof in uu diido in uu oggolaado codsiga galmo, ama u keeno wax faa'iido u leh qofka ku sameynaya;
  - iv. Ka dhigista hadal aan la jeclaysan, aflagaaddo ama aan habboonayn galmada, faallooyinka, dhaqdhaqaaqyada iyo jacaylka: ka hadalka hadalada galmada ee ku saabsan muuqaalka qofka, jinsiga ama dhaqanka;
  - v. Istickmaalka shuruudaha galmada qof uusan raalliga ku ahayn;
  - vi. Joogitaanka aad u dhow, taabasho aan habbooneyn, gees-gareeyn ama dabaggal qof; ama ku soo bandhiga sawirrada galmada ama aan habboonayn hantida dugsiga.

17. Dhibaato xun (kharriibaad):

- a) Ficilka keenaya dhaawac jirka ah ku keenaya hantida dugsiga taala ee ah hantida qof kale.

18. Muqaadaraadka, cabitaanka khamriga iyo daroogooyinka:

- a) Ardayga oo og ma haysan karo, isticmaali karo, gudbin karo, noqon karo mid sarkhaansan, ama tusinaya caddeyn ah isagoo isticmaalay wax maandooriyaha, daroogada, daroogada hallucinogens ah, haysasho wax mamnuuc ah, amphetamine, barbiturate, marijuana, oo cabbitaan khamri ah (ama muqaadaraadka oo nooc kasta), ama walax kasta oo loola jeedo inuu yahay sidaas.
- b) Ardayga isagoo og ma haysan karo wax kasta oo loo isticmaalo ujeeddo u gaar ah oo u ogolaanaya arday inuu sigaar cabo, isticmaalo, ama haddii kale liqo daroogada, maandooriyaha ama daawo sharci darro ah oo aan loo qoondeeyay ama waxyaabaha muqaadaraadka kasta oo la xiriira adeegsiga, iibinta ama gaadiidka daroogada, daroogooyinka sharci darada ah iyo daawooyinka dhakhtarku qoro.
- c) Istickmaalka daroogada uu oggolaaday dhakhtar diiwaangashan oo dhakhtar diiwaangashan looma tixgelin doono xad gudubka xeerkan.

19. Dhaca:

- a) Xatooyada sida xoogga ah ama cabsi gelinta loogu dhaco shaqsiga.

20. Xatooyo (xadis):

a) Qaadashada wax kasta oo qof kale leeyahay iyadoo aan laga helin ruqsad mulkiilaha.

21. Isticmaalka tubaakada/nikotiinka:

a) Ardayda looma oggola inay haystaan, iibiyaan, sigaar-cabaan ama isticmaalaan tubaakada/nikotiinka (oo ay ku jiraan qalabka nicotin-bixinta, sigaar-cabista/qalabka sigaarka, sigaarka elektarooniga ah ama uumiyeaasha) alaabta dugsiga, dhismayaasha dugsiga, ama dhacdooyinka uu dugsigu maalgeliyey.

22. Xadgudubka:

a) Inuu joogo meel aan la oggolayn ama uu diido inuu baxo marka lagu amro inuu sidaas sameeyo.

23. Hanjabaadda halligaadda:

a) Ku hanjabaadda bam ama burburinta sarta ama dhismayaasha dugsiga.

24. Qalabka buufinta shakhsi ahaaneed:

a) Ardayda ka weyn siddeed iyo toban sano jirka iyo ardayda da'doodu udhaxayso afar iyo toban iyo siddeed iyo toban sano ee haysta oggolaansho waalid ama masuul oo qoran waxay haysan karaan aaladaha sheyga ilaalinta shakhsi ahaaneed. Looma oggola qof da'diisu ka yar tahay siddeed iyo toban jir inay gudbiyaan qalabkan, mana loo isticmaali karo marka laga reebo is-difaaca sida ku qeexan sharci gabolka. Haysashada, gudbinta ama isticmaalka qalabka buufinta shakhsi ahaaneed ee xaalad kasta waa ku xadgudub xeerkan.

QEYBTA III: CIYAARAHA/WAXQABADYADA GAARKA AH (Siyaasadda 2151)

Degmo Dugsiyeedka Tukwila wuxuu aqoonsan yahay qiimaha barnaamijka isboortiga ee isdhexgalka dugsiyada oo qayb ka mid ah wadarta guud ee khibrada dugsiga ee dhammaan ardayda degmada iyo beesha.

Barnaamijka ciyaaraha dugsiyada dhexdooda waa in lagu daraa dhammaan hawlaha la xiriira tartanka ciyaaraha, cayaaraha ama dhacdooyinka, ama bandhigyada cayaaraha ee ku lug leh ardayda shakhsi ahaaneed ama koox arday ah ee Degmadan marka dhacdooyinkaasi ay ka dhacaan dugsiyada gaarka ah ee degmada ama dugsiyada ka baxsan degmada.

Si taas loo gaaro, Degmadu waxay aaminsan tahay sidan soo socota:

1. Ka-qaybgalka waxqabadyada iyo/ama barnaamijka cayaaraha waa in ay ku xiran yihiin, iyo ku-tirsadaan, guul gaarka ardayga ee heerarka waxbarasho ee looga baahan yahay.
2. Ardayda ka qayb qaadanaysa waxqabadyada iyo/ama barnaamijyada ciyaaraha waa in ay diirada saaraan barashada iyo horumarinta, labadaba shakhsi ahaan iyo xubin koox ama koox ahaan.
3. La-taliyeaasha iyo macalimiintu waa inay baraan, rajeeyaan, ku dhaqmaan, iyo inay ixtiraamaan tixgelinta, masuuliyadda, iyo sharafta. Ardayga ka qaybgalayaasha waa inay muujiyaan sifooyinkaas.
4. Lataliyeaasha iyo hawlaha tababarka waa inay ku jiraan waalidiinta oo ah wada-hawlgalayaasha waxbarashada iyo horumarka ardaydooda.
5. Ujeeddada iyo himilooyinka hawlaha oo idil iyo/ama barnaamijyada ciyaaraha fudud waa in si cad loo qeexay lana xiriiriyaa ardayda iyo waalidiinta.

Qiimaynta sanadlaha ah waa in lagu qabtaa barnaamij kasta oo ah hawlaha/cayaaraha, waana in ay diiradda saaraan heerka taageerada ay u fidiyaan ujeedooyinka ballaadhan ee dugsiga.

Dhammaan hawlaha iyo dhacdooyinka dugsiyada iskudhafka ah waa inay waafaqsan yihiin shuruucda iyo qawaaniinta Ururka Hawlaha Wareegga ee Washington (WIAA). Dhammaan ardayda ka qaybgalayaasha waa inay buuxiyaan mudnaanshaha WIAA. Marka lagu daro Xeerka Ciyaaraha, dhammaan sharciyada Degmadu waxay lagu dabaqi doonaa halka ay ku habboon yihiin.

XEERKA CIYAARAHA (2151P)

Fursadda looga qeybgalo barnaamijka ciyaaraha fudud ayaa ah mudnaanta la siinayo dhammaan ardayda degmada. Ka qaybgalayaasha barnaamijkan mutadawiciinta ah ayaa la filayaa in ay waafaqsan yihiin heerarka gaarka ah ee ay sameeyaan maamulayaasha iyo macalimiinta ciyaaraha fudud.

Ardayga uu ku helo xubin shaqaale shahaadeysan oo ka tirsan dugsiga ardayga inuu ku xadgudbay xeer kasta waxaa laga saari doona kooxda. Bixinta waxaa loogu talagalay ardayga ku eedeeyey in uu ku xad gudbay hal ama in ka badan xeerarka anshaxa si racfaan loogu qaado ficil edbin ah sida ku cad qodobkan.

Xeerarka soo socda ayaa loo adeegsan karaa xilliga cayaaraha:

Isticmaalka iyo/ama Haysashada Cabitaanka Khamriga, Tubaakada

Cayaartooya lagu ogaaday inuu haysto khamriga ama waxyaabaha tubaakada ah ayaa laga saari karaa kooxda isboortiga muddo seddex isbuuc ah (dambiga koowaad). Haddii ardaygu ku xadgudbay xeerka laba jeer inta lagu jiro xilliga isboortiga, isaga/iyada ayaa laga saari doonaa kooxda xilli ciyaareedka.

Isticmaalka iyo/ama Haysashada Walxaha Kiimikada Sharci-darrada ah ama Opiates-ka

Ciyaartoyga lagu arko inuu haysto hal ama in ka badan oo ka mid ah kuwa kore ayaa laga saari doonaa kooxda si loo dheellitiro xilliga isboortiga.

Muuqaalka korka

Qofka ciyaartoyga waa inuu ilaaliyaa dharka iyo qaabka ay kooxdu sameyso. Dambiga koowaad: digniin afka ah. Dambiyada lagu soo celiyey: ka saarida waxqabadka shan (5) maalmood oo dugsi.

Anshaxa aan laga filayn Ciyaartoyga

Ciyaartoygu waa inay soo bandhigto dhaqdhaqaaq ku habboon habdhaqanka iyo/ama tartanka. Dambiga koowaad: digniin afka ah. Dambiga lagu soo celiyey: ka saarida waxqabadka shan (5) maalmood oo dugsi.

Xaadiridda Dugsiga

Ciyaartoygu waa inuu dugsi tagto ugu yaraan hal maalin barkeed gudaheeda maalinta tartanka ciyaaraha fudud. Ganaaxa: Haddii cayaartogu uu helo maqnaan aan raali laga ahayn qayb ka mid ah maalinta, cayaaryahankaas waa inuusan u qalmin inuu ka qaybgalo tartanka maalintaas. Haddii raalli laga ahaa, ciyaartoygaas wuxuu ka qayb geli kara haddii isaga/iyada ayaa uu ka qaybgalay maalintaas barkeeda ama ka badan.

Ka Maqnaanshaha Tababarka

Qofka isboortiga ah waxaa laga filayaa in uu ka qeybgalo dhammaan kooxaha haddii aan looga reebin si cudur daar leh ama horey loo ansixiyay. Ganaaxa: uma qalmo ka qaybgalka tartanka soo socda.

Ku Xadgudubka Sharciga Goobaha Dugsiyada

Marka ardayga lagu helo dambiile ah dambi lagu oogo inta uu dugsiga joogo ama waxqabadka dugsiga, tallaabooyinka sixitaanka waxay ku xirnaan doontaa nooca xadgudubka.

Dambiyada lagu soo celiyay

Haddii ardaygu si ku celcelisa uu ugu xadgudbo mid ka mid ah shuruucda kor ku xusan, isaga/iyada ayaa laga yaabaa in laga saaro kooxda inta ka dhiman xilliga ciyaaraha.

SHURUUDAHA XAQ U YEELASHADA KA QAYBGALKA TARTANADA DUGSIGAYADA DHEXDOODA

Si aad xaq ugu yeelatid kaqaybqaadashada tartan isdabajoog ah, ardaygu waa inuu buuxiyaa shuruudaha soo socda:

- Ku gudbo shahaadooyinka shanta ah ee lix fasal; ardayga aan ku gudbin fasallada DHAMMAAN ayaa lagu meeleyn doonaa tijaabada tacliinta iyo barnaamijka ka-warqabis.
- Aad leedahay caymis ku filan siyaasadda shilalka qoyska ama siyaasadda shilalka dugsiga.
- Aad ku hayso imtixaanka ugu dambeeyay faylkaas.
- U hoggaansanaado ficilada edbinta dugsiga.
- libso kaarka ASB ee dugsiga.
- Aan lagu lahayn wax waqtiga la xayiro ah.
- Aan lagu lahayn wax ganaax ah.

QEYBTA IV: ISTICMAALKA TUBAAKADDA/QALABKA NICOTINE IYO QALABKA KALE (Siyaasadda 4215)

Guddiga maamulku wuxuu aqoonsan yahay si looga ilaaliyo ardayda inay la kulmaan walxaha adeegsiga nicotin, shaqaalaha iyo saraakiisha degmo dugsiiyeedka, iyo dhammaan xubnaha beesha, waxaa saaran waajibaad ah inay noqdaan tusiyayaal si looga fogeeyo isticmaalka alaabta tubaakada iyo aaladaha gudbinta hantida dugsiga waqti kasta. Qalabka tubaakada iyo aaladaha gudbinta waxaa ka mid ah, laakiin aan ku xaddidneyn, sigaarka, tubaakada, sigaarka, tubaakada sigaarka, tubaakada aan sigaarka cabbin, nicotin, qalabka elektarooniga ah/qalabka mashiinka, "qalinka mashiinka", "non-nehalers", "nicotine" ama "chemicals" maaha FDA in ay ka caawiso dadka in ay joojiyaan isticmaalka tubaakada, qalabka soo saaro dhadhan isku mid ah ama saameyn jir ahaaneed ee walxaha nikotiinta iyo qalabka kale ee sigaarcabka, qalabka, maaddada ama wax cusub.

Isticmaal kasta oo qalabka iyo qalabka wax soo-saarka sida shaqaalaha, ardayda, booqdayaasha iyo xubnaha bulshada ayaa ka mamnuucaya hantida dugsiga. Haysashada, ama qaybinta alaabta tubaakada ee caruurta yar ayaa la mamnuucay. Tani waxay ku jiri doontaa dhammaan dhismayaasha degmada, dhulka iyo gawaarida degmada.

Isticmaalka Dawada Federaalka ay oggolaatay (FDA) ee daaweynta nikotiinka ee la oggolaaday ee qaabka nikotiinta, xanjada ama lozenge ayaa loo oggol yahay. Si kastaba ha noqotee, ardayda iyo shaqaalaha waa in ay raacaan sharciyada khuseeya isticmaalka daawada dugsiga.

Ogeysiisyo ku talinaya ardayda, shaqaalaha degmada iyo xubnaha bulshada ee siyaasaddan ayaa lagu dhejin doonaa meelo ku haboon dhammaan dhismayaasha degmada iyo xarumaha kale ee degmada sida uu go'aamiyay isuduwaha waxana lagu dari doonaa buug-gacmeedka shaqaalaha iyo buugga ardayga. Shaqaalaha iyo ardaydu waxay u hoggaansamayaan anshaxa xad-gudubka siyaasaddan, iyo shaqaalaha degmo dugsiiyeedka ayaa mas'uul ka ah hirgelinta siyaasadda.

TILMAAMAHA LOOGU TALAGALAY DUGSIYADA BILAA TUBAAKADDA (Siyaasadda 4215P)

I. Kahortagga. Ujeedada barnaamijka ka-hortagga ee Degmo Dugsiyeedka Tukwila waa inay ardayda siiyaan macluumaad iyo hawlo, kuwaas oo kahortagi doona isticmaalka tubaakada. Barnaamijka ka-hortagga ayaa diiradda saaraya ka-qaybqaadashada shaqaalaha, waxbarida ardayda, ka-qaybqaadashada waalidka iyo bulshada, jawiga dugsiga iyo wacyigelinta bulshada. Ka qayb qaadashada waalidiinta iyo xubnaha kale ee beesha ayaa muhiim u ah guusha Hawlaha Kahortagga Degmada.

- A. **Kaqeybgalka Shaqaalaha.** Guddiga Maamulayaasha ayaa ka welwelsan caafimaadka shaqaalaha, sidoo kale waxay aqoonsan yihiin muhiimadda ay ku leeyihiin doorka weyn ee dadka qaangaarka ee loogu talagalay ardayda inta lagu jiro fasallada caadiga ah. Sidaa daraadeed, shaqaaluhu waa qof qaangaara oo kaalin-hawleed ah, waana inay kor u qaadayaan sigaar-cabis la'aanta ardayda. Shaqaaluhu waxay ogaan doonaan hadafyada manhajka loo isticmaalo si loo baro istaraatiijiyoyinka kahortagga. Qalabka wax lagu dhigo ayaa loo heli doonaa dugsiga kasta si uu u hirgeliyo barnaamijka.
- B. **Waxbarista Ardayga.** Dhammaan dugsiyada, dugsiyada hoose iyo sare, waxay yeelan doonaan barnaamijyo wax lagu baro, kuwaas oo ka caawiya ardayda inay sameeyaan go'aano masuul ah oo ku saabsan isticmaalka tubaakada. Macluumaadka hadda iyo kuwa saxda ah ee ku saabsan tubaakada iyo saameynta jidhku waa qayb ka mid ah barnaamijka kahortagga barashada. Qaybaha kale waxaa ka mid ah barashada iyo koritaanka xirfadeed ee la xiriira kalsoonida, ujeeddo-dejinta, go'aan qaadasho, faham dareen, maaraynta isku dhaca iyo xallinta dhibaataada, xirfadaha diidmada, iyo horumarinta xirfadaha isgaarsiinta. Barnaamijyada waxbarashada caafimaadka ayaa mas'uul ka ah bixinta waxbaridda ku saabsan kahortagga isticmaalka tubaakada. Meelaha kale ee manhajka ayaa xoojin doona fikradaha kahortagga ee barnaamijka caafimaadka. Tilmaamaha ayaa la bixin doonaa mas'uuliyadda ardayga iyo xuquuqda ay leeyihiin marka ay la xiriiraan isticmaalka tubaakada.
- C. **Ka Qaybgalka Waalidka iyo Bulshada.** Macluumaadka loogu talagalay in lagu kordhiyo wacyigelinta waalidka iyo bulshada ee ku saabsan isticmaalka sigaarka ayaa qayb ka noqon doona barnaamijka guud ee degmo dugsiyeedka.
- D. **Cimilada Dugsiga.** Dugsiga wanaagsan iyo cimilada fasalka waa mid muhiim u ah kahortagga isticmaalka tubaakada. Degmadu waxay kor u qaadaysaa rajada ah in dhammaan ardayda ay awooddaan inay ku noolaadaan nolol sigaarka xor ka ah. Degmadu waxay dhiirigelineysaa barnaamijyo kobcinaya u doodista ardayda ee degaanka bilaa tubaakada ah sida "Great American Smoke Out" iyo "Up with Health and Down with Smoking."

II. Faragelinta. Joojinta sigaar-cabista iyo barnaamijka iskaa wax-u-qabso ayaa loo heli doonaa shaqaalaha iyo ardayda waqti muddaysan.

III. Hannaanka Hirgelinta. Guusha siyaasaddani waxay ku xirnaan doontaa fekerka, tixgelinta, iyo iskaashiga kuwa sigaarka caba iyo kuwa aan tubaakada cabin. Dhammaan shakhsiyaadka goobaha dugsiga waxay wadaagaan masuuliyadaha ah inay raacaan iyo hirgeliyaan siyaasaddan. Qof kasta oo arka ku xadgudubka hantida dugsiga wuxuu ugu soo gudbin karaa si waafaqsan nidaamka hoos ku taxan.

- A. **Dadweynaha Guud/Soo-booqdayaasha Kale.** Shakhsiyaadka lagu arkay sigaarcabka ama isticmaalka alaabta tubaakada ee degmo dugsiyeedka ayaa ka codsanayaa inay kala fogaadaan sigaar cabista hantida dugsiga maamulaha dugsiga ama shaqaale kormeer ee degmo dugsiyeedka dugsiga kale ee mas'uulka ka ah aagga ama barnaamijka muddada xadgudubku dhacay. Haddii uu qofku ku guuldaraysto inuu fuliyo codsiga, kormeeraha wuxuu sameyn doonaa go'aan ku saabsan ficil dheeraad ah, oo ay ku jiraan dardaaranka inuu ka tago hantida dugsiga. Codsiga ka-tagitaanka waxaa markhaati ka ah qof kale (sida xubin shaqaale, waalid, arday ama booqdaya kale) markasta oo ay macquul tahay. Caawimaad ka timid qof amniga degmada ah ayaa laga yaabaa in la raadsado. Haddii codsiga ka bixitaanka la diido, xadgudubka waxaa lagu wargelin doonaa inuu ku guuldareysatay in uu u hoggaansamo codsi macquul ah oo uu u baahan yahay ogaysiinta hay'adaha sharci fulinta ee degaanka (Degmada King County/booliiskaTukwila) si ay gacan uga geystaan fulinta siyaasadda.
- B. **Shaqaalaha.** Xad-gudub kasta oo siyaasaddan ku sameeya shaqaalaha waa in loo gudbiyaa kormeeraha ku habboon. Hal digniin afka ah ayaa la siin doonaa xubnaha shaqaalaha. Wixii xadgudubyo dheeraad ah waa in lagu xalliya tallaabooyin horumarineed oo ah waraaqo cambaareyn ah oo loo diro faylka qofka shaqaalaha, ganaax lacag la'aana, iyo shaqo ka joojin.
- C. **Ardayda.** Xad-gudub kasta oo siyaasaddan oo ka timid ardayga waxaa loo gudbin doonaa maamulaha sarta ama kaaliyaha maamulaha. Ardayda jebiya xeerarka nidaamkan waxaa lagu qaadi doonaa nidaamyada anshaxa ardayga.

Dugsiga Hoose (K-5)

- **Dambiga Koowaad:** Ka-hakin muddo-gaaban oo ka baxsan iskuulka. Ficilkan edbinta ah waxaa laga yaabaa in la yareeyo si uu ugu adeego ka-joojinta dugsiga kadib marka uu la joogo waalidka ardayga ama mas'uulka. Ardayga waxaa la siin doonaa macluumaad ku saabsan waxyeellada uu leeyahay sigaar cabista.
- **Dambiyada lagu soo celiyay:** Hawlaha edbinta ee horukaca leh oo ay ku jiraan ka-hakinta mudada gaaban, ka-hakinta muddada-dheer, iyo hakinta inta ka dhiman simistarka.

Dugsiga Dhexe (6-8)

- **Dambiga Koowaad:** Ka-hakin muddo-gaaban oo ka baxsan iskuulka. Ficiilkan edbinta ah waxaa laga yaabaa in la yareeyo si uu ugu adeego ka-joojinta dugsiga kadib marka uu la joogo waalidka ardayga ama mas'uulka. Ardayga waxaa la siin doonaa macluumaad ku saabsan waxyeellada uu leeyahay sigaar cabista.
- **Dambiyada lagu soo celiyay:** Hawlaha edbinta ee horukaca leh oo ay ku jiraan ka-hakinta mudada gaaban, ka-hakinta muddada-dheer, iyo hakinta inta ka dhiman simistarka.

Dugsiga Sare (9-12)

- **Dambiga Koowaad:** Ka-hakin muddo-gaaban oo ka baxsan iskuulka. Ficiilkan edbinta ah waxaa laga yaabaa in la yareeyo si uu ugu adeego ka-joojinta dugsiga (ama wax u dhigma) kadib marka uu la joogo waalidka ardayga ama mas'uulka. Ardayga waxaa la siin doonaa macluumaad ku saabsan waxyeellada uu leeyahay sigaar cabista.
- **Dambiyada lagu soo celiyay:** Hawlaha edbinta ee horukaca leh oo leh ka-hakinta mudada gaaban, ka-hakinta muddada-dheer, iyo hakinta inta ka dhiman simistarka. Ku xadgudubka sigaarka ardayga wuxuu noqonayaa mid la isugeynayo maaddooyinka waxbarashada ee dhammaan ardayga Dugsiga Sare ee Foster. Dembi kasta waxay u gudbi doontaa sanadka soo socda.

QEYBTA V: ISGAARSIINTA / AALADHA ELECTEROONKA (Siyaasadda 3245)

Inta la joogo dhismayaasha dugsiga ama inta ay socoto howlaha dugsigu maalgeliyey ama la xidhiidha dugsiga ardaydu waxay haysan karaan oo isticmaali karaan qalabka isgaarsiinta shakhsi ahaaneed oo ay ku jiraan laakiin aan ku koobnayn tablets, telefoonada gacanta, telefoonada smart, iyo tiknoolajiyada kale ee hadda

Ardayda haysata qalabka isgaarsiinta iyo qalabka kale ee elektarooniga ah waa inay ilaaliyaan shuruudaha soo socda:

- A. Qalabka isgaarsiinta waa la oggol yahay, laakiin inta lagu jiro xilliga fasalka ama kulamada, go'aanka isticmaalka qalabka waxay ku xiran tahay macallinka iyo / ama shaqaalaha degmada.
- B. Qalabka waa in aan loo adeegsan habab khalkhal gelinaya habka waxbarashada, oo ay ku jiraan, laakiin aan ku xaddidneyn, si khatar ku ah sharafka tacliinta ama kufsiga qarsoodiga ama xuquuqda asturnaanta ee qof kale.
- C. Ardaydu ma diri karaan, wadaagi karaan, eegi karaan ama haysan karaan sawirada, fariimaha qoraalka, emails ama waxyaabo kale oo muujinaya habdhaqanka cad ee galmada, sida ku qeexan RCW 9.68A.011, oo elektaroonig ah ama nooc kasta oo kale oo ah telefoonka gacanta ama qalabka elektarooniga ah, ardaygu inta uu joogo goobta dugsiga, munaasabadaha dugsigu maalgeliyey ama basaska dugsiga ama gaadiidka ay bixiso degmada;
- D. Marka sarkaalka dugsigu uu aaminsan yahay in uu jiro shaki macquul ah, oo ku saleysan xaqiiqooyin macquul ah oo la ogaan karo, in ardaygu u isticmaalay qalabka isgaarsiinta qaab jebiya sharciga iyo xeerarka dugsiga, sarkaalku wuxuu ka qaadi qalabka, kaas oo lagu celin doono waalidka ardayga ama mas'uulka sharciga ah kaliya;
- E. Marka la keenayo taleefanka gacanta ama qalabka elektarooniga ah dugsiga ama dhacdooyinka uu dugsigu maalgeliyey, ardayga iyo waalidkooda/wakiiladooda waxay ogolaansho siinayaan raadinta aaladda marka saraakiisha dugsigu ay ka qabaan shaki macquul ah, oo ku saleysan xaqiiqooyin macquul ah oo la garan karo, oo shaaca ka qaadi karta xad-gudub sharciga iyo xeerarka dugsiga. Baaxadda baaritaanka waxaa lagu xaddidi doonaa xad-gudubka ardayga lagu soo eedeeyey. Mawduuca ama sawirrada ku xad gudba sharciyada dawlad-goboleedka ama federaalka waxaa loo gudbin doonaa sharci fulinta;
- F. Ardaydu waxay mas'uul ka yihiin aaladaha ay keenaan dugsiga. Degmadu mas'uul kama ah luminta, xatooyada ama burburinta qalabka la keeno hantida dugsiga, ama munaasabadaha dugsigu maalgaliyo;
- G. Ardaydu waa inay u hoggaansamaan xeer kasta oo dheeraad ah oo ay soo saaraan dugsiga oo ku saabsan isticmaalka ku haboon ee isgaarsiinta ama qalabka elektarooniga ah.
- H. Ardayda jebiya nidaamkan waxaa lagu qaadi doonaa talaabo anshaxeed, oo ay ka mid tahay ka joojin ama ka eryid.

QEYBTA VI: LEBBISKA ARDAYGA (Siyaasadda 3224)

Ilaalinta jawi wax ku ool ah iyo hubinta nabadgelyada iyo ladnaanta ardayda oo idil ayaa ah welwelka koowaad ee guddiga maamulka.

Xulashada ardayga ee arrimaha dharka waa in la sameeyaa iyagoo lala kaashanayo waalidiinta/masuulka.

Dharka ardayga waxaa kaliya oo la xakameynayaa marka, xukunka maamulayaasha dugsiga, u arkaan inay jirto rajo macquul ah oo:

- Halis caafimaad ama badbaado lagu soo bandhigi doono dharka ama muuqaalka ardayga oo ay ka mid tahay xubinimada gaangada ama kooxaha neceybka ah;
- Waxyeellada hantida dugsiga ay keenayso dharka ardayga; ama

- Qalab iyo wax-qabad badan oo khalkhal-galinaya nidaamka waxbarashadu ay ka dhalan doonaan dharka ama muuqaalka ardayga.

Ujeedada siyaasaddan daraadeed, qalab iyo wax-qabad badan oo khalkhal gelinaysa hab-socodka waxbarashada ayaa laga yaabaa in loo arko marka jiritaanka ardaygu aanayn la socon qayb ka mid ah himilada waxbarashada ee degmada. Akhlaaqda la mamnuucay waxaa ka mid ah isticmaalka qaawanaanta, galmada, daroogada, tubaakada ama fariimaha la xidhiidha khamriga, dharka la xiriira baandooyinka.

Xirashada dharka ururada dhalinyarada ee qaranka oo idman, iyo dhar geshiga ku habboon diinta ardayga, loolama dhaqmin siyaasaddan.

Iyadoo la raacayo RCW 28A.320.140, Guddigu wuxuu oggolaan karaa siyaasadaha xeerka lebbiska iskuulada ee dugsiyada gaarka ah ee ku yaal degmada oo ujeedadoodu tahay kor u qaadista jawiga waxbarashada iyo ujeedooyinka kale ee la xiriira waxbarashada. Kahor intaan la ansixin siyaasad noocaas ah, dugsiyada waa inuu sameeyaa dadaal macquul ah oo lagu baadho waalidiinta dugsiyada isla markaana qabta shirar beeleed oo ku saabsan rabitaanka dariiqa dharka lebbiska.

QEYBTA VII: KHAYRAADKA ELECTRONIC (Siyaasadda 2022 iyo Hannaanka 2022P)

Golaha Agaasimayaasha Degmo Dugsiyeedka Tukwila wuxuu aqoonsan yahay in nidaam waxbarasho oo wax ku ool ah oo horumarineed ay horumarinayaan ardayda guud ahaanba ka warqabta, degaan ahaan ku hawlan, iyo karti u leh inay maamulaan noloshooda iyo xirfadahooda. Guddiga ayaa sidoo kale aaminsan in ardaydu u baahan yihiin in ay noqdaan kuwo aqoon iyo xirfad u leh macluumaadka, warbaahinta, iyo tiknoolajiyadda si ay ugu guulaystaan adduunyo dijital ah.

Sidaa darteed, Degmo Dugsiyeedka Tukwila wuxuu u isticmaali doonaa ilaha elektarooniga ah sida habab awood leh oo loogu talagalay ardayda si ay u bartaan maadooyinka muhiimka ah iyo xirfadaha la adeegsanayo ee hababka ku habboon iyo kuwa adag iyo shaqaalaha si ay u bartaan meelahaas baahida. Waa ujeedada degmada inay ardayga siiyaan fursado taajirnimo leh oo farsamo ahaan loogu isticmaalo ujeedooyinka muhiimka ah ee dugsiyada sida shaqsiyaadka goobaha shaqada iyo goobaha kale ee nolosha dhabta ah si ay u isticmaalaan qalabkan. Tiknoolajiyada Degmada waxay u suurto gelinaysaa barayaasha iyo ardayda inay wada xiriiraan, bartaan, wadaagaan, iskaashadaan iyo abuuraan; in la fekero oo la xalliyo dhibaatooyinka; inay maamulaan shaqadooda; iyo inay qaataan lahaanshaha noloshooda.

Si looga caawiyo xaqiijinta amniga ardayga iyo muwaadinimada hawlaha onlinka, dhammaan ardayda waxaa lagu barayaa habdhaqanka habboon, oo ay ku jiraan dhexgalka dadka kale ee shabakadaha internetka ee bulshada iyo qolalka lagu sheekaysto, iyo wacyi-gelinta internetka iyo jawaab-celinta.

Isuduwaha ama wakiilkiisa ayaa abuuri doonaa nidaamyo waxbarasho oo elektaroonig ah oo taageera barashada casriga ah iyo waxbarashada, si loo siiyo fursado horumarineed oo ku habboon shaqaalaha iyo in la horumariyo habraaca lagu taageerayo siyaasaddan.

Kheyraadka Elektarooniga

Tilmaamaha Isticmaalka La Aqbali Karo K-20/Shuruudaha Amniga Internetka

Nidaamyadani waxaa loo qoray si ay u taageeraan Siyaasadda Isticmaalka Nidaamka Isgaarsiinta ee Guddiga Agaasimayaasha iyo inay kor u qaadaan muwaadiniinta haboon ee wax ku oolka ah iyo kuwa waxtarka u leh muwaadinimada dhijitaalka ee ardayda iyo shaqaalaha. Muwaadiniinta dhijitaalka ahi waxay ka dhigan tahay wax ka badan tacliinta teknolajiga. Muwaadiniinta tiknoolajiyadeed oo si guul leh u shaqeeya oo teknoolaji ah ayaa si nabadgelyo iyo degganaan u leh ugu nool adduunka dhijitaalka. Waxay aqoonsan yihiin in macluumaadka ku qoran internetka ay tahay mid guud oo joogto ah waxayna saamayn ku yeelan kartaa nolosha qofka iyo xirfadda qofka. Filashadu ardayga iyo dhaqanka shaqaalaha online waxba kama duwana isdhexgalka fool-ka-fool ah ee caadiga.

Isticmaalka Qalabka Eleكتروonka ee Shakhsi ahaaneed

Iyadoo la raacayo dhammaan siyaasadaha iyo nidaamyada degmada, ardayda iyo shaqaalaha waxay isticmaali karaan qalab elektaroonig ah (sida laptops, qalabyada gacanta iyo e-akhristayaasha) si loo sii wado hadafka waxbarashada iyo cilmibaarista ee degmada. Shaqaalaha dugsiyada waxay hayn doonaan maamulka ugu dambeeya ee go'aaminta goorta iyo sida ardaydu u isticmaali karaan qalab elektaroonig ah ee yaal goobta dugsiyada iyo inta lagu jiro maalmaha dugsiyada.

Shabakada

Shabakada degmada waxaa ka mid ah aalado wicitaan iyo qalab bilaa xariga iyo qalab dhejin ah, faylasha iyo kaydinta, e-mayalka iyo internetka (blogs, websaytka, software iskaashi, goobaha shabakadaha bulshada, wikis, iwm.). Degmadu waxay xaq u leedahay in ay mudnaanta siiso isticmaalka, iyo helitaanka shabakadda.

Dhammaan isticmaalka shabakada waa in ay taageeraan waxbarashada iyo cilmi baarista oo ay u hoggaansamaan himilada degmada.

Isticmaalidda shabakada la aqbali karo ee ardayda iyo degmada waxaa ka mid ah:

Abuurista faylasha, mashaariic dijital, fiidiyow, bogagga internetka ah iyo podcasts iyadoo la adeegsanayo kheyraadka shabakada taageerada waxbarashada iyo cilmi baaris;

- A. Ka-qaybgalka blogs-ka, wikisyada, warbaahinta daabaca, goobaha shabakadda bulshada iyo kooxaha iyo abuurista wax-qabadyada podcasts, e-mayl iyo bogagga shabakadda kuwaas oo taageera waxbarashada iyo cilmi baarista;
- B. Daabacaadda online-ka ee wax-barashada asalka ah, qalabka manhajka la xiriira iyo shaqada ardayga (oggolaanshaha ardayga). Ilaha waa in lagu soo sheegaa si habboon;
- C. Adeegsiga Shaqaalaha ee shabakada si loogu isticmaalo shakhsi ahaan iyadoo la raacayo dhammaan siyaasadaha iyo nidaamyada degmada; ama
- D. Xiriirinta qalab elektaroonikada shakhsi ahaaneed (wire ama wireless) oo ay ku jiraan qalabka la qaadi karo oo leh awoodda shabakadda ee shabakada degmada kadib markii laga hubiyo Agaasimaha Tiknoolajiyada Waxbarashada ama wakiilkiisa si loo xaqiijiyo in qalabku uu ku qalabeeyey software buuxa, si habboona loo qaabeeyey. Xiriirinta qalabka elektarooniga shakhsi ahaaneed wuxuu ku xiran yahay dhammaan habraacyada dukumiintigan.

Isticmaalidda shabakada degmada ee aan la aqbali karin ee ardayda iyo shaqaalaha degmada waxaa ka mid ah laakiin aysan ku ekayn:

- A. Dakhliga shakhsiyeed, helitaanka ganacsi iyo magdhow nooc kasta;
- B. Tallaabooyinka keeni kara khasaaro ama kharashka inay gasho degmada;
- C. Soo-dejinta, isticmaalka iyo isticmaalka ciyaaraha, faylasha codka, faylasha fiidiyowga, ama barnaamijyada kale (oo ay ku jiraan shareware ama freeware) iyaga oo aan fasax ama ansixin ka helin Agaasimaha Tiknoolajiyada Waxbarista;
- D. Taageeridda ama ka soo horjeesashada tallaabooyinka codbixinta, musharaxiinta iyo hawlaha kale ee siyaasadeed;
- E. Jabinta, burburinta, jehebinta, hirgelinta fayrasyada, worms, Trojan horses, bamka waqtiga iyo isbeddelka qalabka, qalabka software-ka iyo qalabka la socodka;
- F. Gaaritaan aan la oggolayn oo kombiyuutarada kale ee degmada, shabakadaha iyo nidaamyada macluumaadka;
- G. Cyberbullying, boostada nacaybka, sumcad dilid, kadeedka nooc kasta, kaftanka iyo aflagaaddo takooridda;
- H. Macluumaadka la soo diro, loo diro ama la dhigo onlinka oo khatar galin kara dadka kale (tusaale ahaan, dhismaha bambooyinka, saamaynta maandooriye);
- I. Gaaritaanka, gelinta, soo dejinta, ku kaydinta iyo qaybinta waxyaabaha qarsoodiga ah, filimmada galmada ama qalabka galmada la xariira ah; ama
- J. Ku xirida aaladaha aan la oggolayn shabakada degmada. Qalab kasta oo la helona waa laga qaadi doonaa waxaana laga qaadi doonaa tallaabo anshax oo dheeraad ah.

Degmadu mas'uul kama noqonayso wixii waxyeello ah ee soo gaartay qof kasta oo isticmaala, oo ay ku jiraan laakiin aan ku xaddidneyn, luminta xogta ka imaanaysa daahitaan, umulid aan ahayn, adeegyo aan khalad ahayn ama khalkhalka adeegga uu sababo dayacaadiisa ama qalad kasta oo kale. Degmadu mas'uul kama noqonayso waajibaadka maaliyadeed ee aan la oggolayn ee ka dhashay isticmaalka, ama helitaanka, shabakadda kombiyuutarka degmada ama internetka.

Ammaanka Internetka

Macluumaadka Shakhsiyeed iyo Waxyaabaha aan habbooneyn:

- A. Ardayda iyo shaqaalaha waa inayan shaaca ka qaadin macluumaadka shakhsiyeed, oo ay ku jiraan cinwaanka guriga iyo lambarka taleefanka bogagga internetka, blogs, podcasts, videos, goobaha shabakada bulshada, wikis, email ama mawduucyada kale ee isgaarsiinta elektarooniga ah;
- B. Ardayda iyo shaqaalaha waa inayan shaaca ka qaadin macluumaadka shakhsiyeed ee ku saabsan shakhsi kasta oo ka mid ah isgaarsiinta elektarooniga ah iyadoon laga helin fasax;
- C. Muuqaal arday ama magacyo arday ah lama soo daabici karo fasal kasta, dugsi ama bogga degmada illaa haddii oggolaansho ku habboon la helay sida waafaqsan nidaamka degmada; iyo
- D. Haddii ardaydu la kulmaan macluumaad khatar ah ama aan habbooneyn ama farriimo, waa inay ku wargeliyaan maamulka dugsiga ee ku habboon.

Tilmaamaha Badbaadada Internetka

Dhammaan ardayda waxaa la barayaa habdhaqanka habboon ee onlinka, oo ay ku jiraan dhexgalka dadka kale ee shabakadaha internetka ee bulshada iyo qolalka lagu sheekaysto, iyo wacyi-gelinta internetka iyo jawaab-celinta.

- A. Qalabka da'da ku haboon waxaa loo diyaarin doonaa in la isticmaalo heerarka fasalka.
- B. Tababar iyo/ama qalab ku saabsan arrimaha ammaanka onlinka ayaa loo diyaarin doonaa maamulka, shaqaalaha iyo qoysaska.

Xuquuqda daabacaadda

Soo-dejinta, nuqulida, daabacaadda iyo qaybinta barnaamijyada, muusikada, faylasha codka, filimmada, sawirrada ama alaabta kale ee xuquuqdooda dhawran tahay iyada oo aan laga haysan oggolaansho qoran oo gaar ah milkiilaha xuquuqdaas inta badan waa mamnuuc. Si kastaba ha noqotee, dib-u-soo daabicidda iyo qaybinta qalabka loogu talagalay ujeedada waxbarasho ayaa loo oggol yahay marka dib-u-soo daabicidda iyo qaybintaas ay ku dhacdo Xeerka Xuquuqda Caddaaladda ee Sharciga Mareykanka (Qodobka 17, USC) oo macluumaadkaas loo soo xigtay si habboon.

Lahaanshada Shaqada

Dhammaan shaqooyinka ay soo buuxiyeen shaqaalaha iyadoo qayb ahaan ka ah shaqadooda waa loo tixgelin doonaa hantida degmada. Degmadu waxay lahaan doontaa xuquuqda iyo xuquuqda shaqo ee noocaas ah oo ay ka mid yihiin wax kasta oo dhan iyo dhammaan noocyada derejada, haddii aysan jirin heshiis qoraal ah oo lid ku ah. Dhammaan shaqooyinka ay soo buuxiyeen ardaydu oo ah qayb ka mid ah barnaamijka waxbarista caadiga ah waxaa leh ardayga sida ugu dhakhsaha badan ee loo abuurro, haddii aysan shaqadan aan la abuurin inta ardaygu ku shaqeynayo nidaamka dugsiga ama haddii shaqadaas lagu bixiyay heshiis qoraal ah oo lala galay nidaamka dugsiga. Haddii heshiis lagula galay degmada, shaqada ayaa loo tixgelin doonaa hantida degmada. Xubnaha shaqaalaha waa in ay helaan oggolaanshada ardayga kahor inta aan loo qaybin shaqadiisa qaybaha ka baxsan dugsiga.

Nabadgelyada Shabakadda

Password-ku waxay yihiin heerka koowaad ee ammaanka isticmaalka xisaabta. Aqoonsiga nidaamka iyo xisaabaha waa in loo isticmaalo oo keliya mulkiilaha idman ee xisaabta loogu talagalay ujeedooyinka degmada oo idman. Ardayda iyo shaqaalaha ayaa masuul ka ah dhammaan waxqabadka xisaabtooda iyo inaan la wadaagin furaha xisaabta.

Habraacyadan soo socda ayaa loogu talagalay in lagu ilaaliyo isticmaalka xisaabaadka shabakada:

- A. U beddel furaha ereyada sida waafaqsan nidaamka degmada;
- B. Ha isticmaalin xisaabta qof kale oo isticmaala;
- C. Ha ku qorin erey-sir ah e-mayl ama isgaarsiin kale;
- D. Haddii aad qorto lambarkaaga aqoonsiga xisaabta, ku hay meel amaan ah
- E. Ha ku keydin lambarka sirta ee fayl aan lahayn qarsoodi;
- F. Ha isticmaalin "xusuusta ereyga" khariidadaha internetka; iyo
- G. Demi shaashadda ama xir haddii aad ka baxayso kombiyuutarka.

Ficil Edbin ah

Dhammaan dadka isticmaala qalabka elektarooniga ah ee degmada ayaa looga baahan yahay in ay u hoggaansamaan siyaasadda iyo nidaamyada degmada ayna oggolaadaan inay ku dhaqmaan shuruudaha ku qeexan heshiiska isticmaalaha degmada). Xadgudubka mid ka mid ah shuruudaha isticmaalka lagu sharraxay heshiiska isticmaalka degmada), iyo/ama buug-gacmeedka ardayga, Nidaamka elektarooniga ah ama nidaamyadani waxay sababi karaan ficil edbin ah, oo ay ka mid yihiin ka-hakinta ama ka-eryidda dugsiga iyo joojinta ama joojinta shabakada iyo helitaanka mudnaanta kombiyuutarka.

QEYBTA VIII: NIDAAMKA BASKA (Hannaanka 6605P)

Xadgudub kasta oo ardayga ah, oo ra'yi darawalka baska ama kormeeraha baska, ayaa u arkaan inuu waxyeello ku yahay hawlgalka ammaan ee baska ayaa ah sabab ku filan inuu maamulahu ka joojiyo mudnaanta gaadiidka.

Xeerarka anshaxa ee ardayda raacda basaska:

- A. Ardaydu waa inay u hoggaansamaan darawalka iyo kaaliyaal kasta oo loo xilsaaray baska degmada. Darawalka ayaa mas'uul buuxa ka ah baska iyo rakaabka iyo waa in la maqlaa. Haddii caawiye ay degmada u xilsaaro baska, isagu/iyadu waxay mas'uul ka tahay hawlgalka ammaan ee baska. Markaad la raacayo fasalada ama kooxaha, macallinka ama tababaraha ayaa ugu horrayn mas'uul ka ah dabeecadda ardayda. Ardaydu waa inay adeecaan darawalka iyo macallinka, tababaraha ama xubin kale oo ka tirsan shaqaalaha.
- B. Ardaydu waa inay raacaan oo kaliya baska lagu soo wareejiyay ilaa fasax qoraal ah oo ay si kale u siin saraakiisha dugsiga.
- C. Ardayda looma oggola inay ka baxaan baska marka laga reebo goobtooda joogtada ah haddii aan oggolaansho qoraal ah oo loogu oggolaanayo aanay ka helin saraakiisha dugsiga.
- D. Ardayda la doorto kuraasta waa inay isticmaalaan keliya kursigaas haddii aan oggolaansho bedelid uusan siin darawalka.
- E. Ardaydu waa inay ilaaliyaan sharciyada lagu dabaqo fasalka inta ay raacayaan basaska. Qaylada waa in hoos loo dhigaa si looga fogaado in ay carqaladeeyaan darawalka. Ardaydu waa inay ka fogaadaan isticmaalka luqada xun ama dhaqdhaqaaqa.
- F. Ardaydu waa in aysan sigaar cabbin ama ku shidin shumacyada ama taraqa basaska.
- G. Ardaydu wax kuma cuni karaan basaska, marka laga reebo marka si khaas ah loogu oggolaado loona ilaaliyo macallinka, tababaraha ama xubin kale oo ka tirsan shaqaalaha. Basaska waa in la nadiifiya.
- H. Ardaydu ma furi karaan daaqaadaha basaska iyadoon uusan u oggolaan wadaha.
- I. Ardaydu waa inaysan ka bixin qayb ka mid ah jirkooda dariishadaha baska wakhti kasta.
- J. Ardaydu uma soo qaadan karaan ama ku haysan karaan waxyaabaha dhaawici kara rakaabka baska. Alaabtaas waxaa ka mid ah, laakiin aan ku xaddidneyn, ulaha, weelasha jaban, hubka ama qoryaha, daboolka ama biinaha ka soo baxaya dharka, alaabta waaweyn, waxyaabaha waaweyn oo aan lagu qaban karin ama lagu meeleyn karin lugaha, iwm. Buugaagta iyo hantida shakhsiga ah waa in lagu qaada meesha la maro.
- K. Ardaydu kuma haysan karaan xayawaanka basaska, marka laga reebo eey caawinaada siinaya arday naafo ah.
- L. Ardaydu ma fariisan karaan kursiga darawalka ama midka midigta ama bidixda darawalka ka xiga.
- M. Ardaydu waa inay iska ilaaliyaan inay la hadlaan darawalka haddii aanay muhiim ahayn.

- N. Ardaydu waa inay si toos ah u fariistaan kursi markay soo galaan gudaha baska ayna ku fadhiyaan halkaas haddii darawalku si kale u sheegin.
- O. Ardaydu waa inay baska u raacaan/ugna soo dagaan si fudud oo ay u hoggaansamaan tilmaamaha darawalka ama ilaaliyayaasha amniga dugsiga ee shaqeeynaya. Ma jiri doonto wax isriix riix ah marka la soo raacayo ama laga tagayo baska. Marka basku ay ka dagaan, ardaydu waa inay u hoggaansamaan xeerarka dadka lugeynaya.
- P. Ardaydu marnaba kama maraan jidka marinka baska haddii aysan isticmaalin wadooyinka lugta ama lugaha.
- Q. Ardaydu waa inay istaagaan jidka weyn ee wadooyinka marka baska soo socdo ama marka ay ku degeyaan joogsigooda.
- R. Ardayda tagaya ama ka imaanaya joogsigooda baska oo aysan jirin meelo lugeynaya waa in ay ku socdaan dhinaca bidix ee wadada ee wajaheysa gaadiidka soo socota. Ardaydu waa inay si toos ah u tagaan gurigooda kadib markay ka degaan baska.
- S. Ardaydu waa inay isticmaalaan suumanka dhabta ee basaska marka la heli karo.
- T. Ardaydu waa inay raacaan hannaanka degitaanka deg-degga ah sida ku qoran darawalka.
- U. Ardaydu ma xakamaynayaan albaabada ama qalabka gurmada ah.
- V. Ardaydu waa inay si xasillan u fadhiisataan, oo aanay muujin dabeecad jahawareer ah ayna joojiyaan dhammaan qalabka wax looga dhawaajiyo ee dariiqyada tareenka iyo jidka tareenka.
- W. Waalidiinta ardayda loo aqoonsaday in ay dhaawac u geystaan basaska waxaa lagu soo oogayaa kharashka dhaawaca soo gaaray. Ardayda keenaya waxyeellada waa laga joojin karaa gaadiidka.
- X. Hanjabaadda ardayga waxay noqonaysaa sabab ku filan oo ah in la joojiyo mudnaanta gaadiidka.

Hanaanka edbinta

Maamuleyaashu waxay mas'uul ka yihiin hagaajinta ardayda dabeecadooda sababtay xadgudubka warbixinta shilalka ama jebiyay shuruucda kor ku xusan. Maamulaha ayaa bixin doona kormeer inta lagu jiro xilliyada imaatinka basaska iyo waqtiyada ay baxayaan si ay ka helaan warbixinta (qoraal iyo hadala) ee darawalada.

Maamuluhu waa inuu hubiyaa in ardaydu raacaan sharciyada la cayimay. Maamuleyaashu waa inay ilaaliyaan xidhiidhka furan ee saraakiisha dugsiga, darawalada basaska iyo waaxda gaadiidka.

Markaad sugayso baska, ama u socoto iyo ka dageysid baska, ardaydu waxay mas'uul ka yihiin inay u dhaqmaan iyaga oo raacaya hab dhaqameed iyo sharciga caadiga ah oo quseeya dadka qaangaarka ee bulshada. Taasi waa, waa inaanay xumayn ama waxyeello u geysan hantida gaarka ah ama hantida guud; waa inaysan isticmaalin luqad fara badan ama dhaqdhaqaaqa; waa inaysan ku lug lahayn fal-dembiyeed. Ku guuldareysiga in la raaco heerarkan waxay keeni kartaa cabashooyinka rasmiga ah ee muwaadiniinta kuwaas oo loo gudbin karo maamulayaasha si ficiil loogu saxayo.

Ardayda la siiyay gaadiidka waxay mas'uul ka yihiin inay u hoggaansamaan sharciyada degmada ee dhaqanka ardayda raacaya basaska. Ku guuldareysiga in lagu hoggaansamo shuruucdan, ama dabeecadaha xadgudubka ah ee dadweynaha, darawalka, rakaabka ama kaxaystayasha ama baabuurta waxay fasaxaysaa bilaabista talaabooyinka saxitaanka ardayga.

Dabeecadda xadgudubka leh ee ardayga baska raacaya wuxuu keeni karaa warbixin qoraal ah marka, ra'yiga darawalka ama kormeeraha baska, uu sheego inuu dhacay xadgudub sharciyada khuseeya anshaxa ardayga. Warbixinta qoraalka ah waa habka ugu muhiimsan ee ay tahay in darawalka ama kormeeraha baska uu ugu gudbiyo anshaxa ardayga dugsiga iyo waaxda gaadiidka. Warbixinta, xaaladaha intooda badan, waxay ka tarjumaysaa xadgudub ku saabsan xeerarka soo noqnoqda ee ardayga kadib markii uu/ay heleen digniino afka ah oo ka yimid darawalka ama kormeeraha baska. Si darawalada iyo kormeerayaasha basaska si hufan u ilaaliyaan xakamaynta basaskooda, waxa la filayaa in ficiil ay qaadaan maamulayaasha markii ay helaan warbixinta.

Marka anshaxa ardaygu uu ku yahay xad gudub sharciyada, darawalka ama kormeeraha baska waa inuu dhammeystiraa warbixinta ardayga oo sharxaysa dhacdada ama waxyeellada dhacday. Darawalka ama kormeeraha baska ayaa ardayga siin doona nuqulka warbixinta, u dhiibaya xogta asalka ah maamulaha una gudbinaya nuqul kale kormeeraha gaadiidka. Nuqulada warbixinta ku saabsan ardayda waxbarashada khaaska ah waa in loo dhiibaa maamulaha dugsiga.

Maamulaha marka uu helo warbixinta waa inuu baaraa duruufaha ku xeeran dhacdada oo tallaabo ficiil ka qaada habraaca ku qeexan xeerarka degmada ee ku saabsan ficiilka saxitaanka iyo ciqaabta. Marka la baarayo dhacdada, welwelka koowaad waa inuu ahaadaan tixgelinta ammaanka gaadiidka ardayda. Tallaabada saxitaanka, haddii ay lagama maarmaan tahay, waa in ay ahaato mid joogto uga ah degmada oo dhan sida soo socota:

- A. **Digniin:** Marka anshax xumada ardayga ka dhacday ay tahay dabeecad yar oo aan halis gelin amniga ama daryeelka ardayda kale ama hawlgalka baska.
- B. **Ka Joojin:** Marka anshax xumada ardayga loo arko in uu khatar gelinayo badbaadada rakaabka iyo hawlgalka, ama marka digniinaha soo noqnoqonaya ay ku guuldareystaan in ay saxaan anshax xumada, ama marka ardaygu dhaawac u geysto baska.
- C. **Eryidda:** Marka anshax xumada ardaygu ku kacay ay tahay mid khatar ku ah nabadgelyada hawlaha baska iyo/ama dadka degan ay si ula kac ahna u waxyeelayso (sida, ardayga oo dhaawaca darawalka).

Ficiilka uu qaato maamulaha waa in lagu caddeeyo warbixinta oo loo gudbiyaa waalidka ardayga si uu u soo saxiixo. Waaxda gaadiidka waa in la ogeysiya.

Darawaliinta waxaa lagula taliyaa inay ka fayl-gareeyaan dacwada weerarka iyo waxyeelaynta ardayda jirdilka u geysta. Xaalad kasta ha ahaatee darawalku kama aargoosan karo wixii jirdil ah ee uu u geysanayo ardayga sababtoo ah anshaxaasi waxaa laga yaabaa in uu u keeno ficil sharci ah in isaga/iyada laga qaado.

Ardayga ama waalidka ardayga laga joojiyay helitaanka xuquuqda gaadiidka ayaa rafcaan ka qaadan kara go'aanka maamulaha isagoo u gudbinaya warbixin qoraal ah Isuduwaha. Isuduwaha waa inuu sameeyaa go'aan kadib marka la qiimeeyo arrimaha iyo xaqiiqda lug ku leh. Haddii go'aanku ku saleysan yahay arrimo aan la xiriirin kuwa lagu sharaxay xeerarka anshaxa degmada ee ardayda raacda basaska, go'aanka wuxuu u baahan yahay guddigu inuu isku wada raaco kahor inta aan la fulin.

QEYBTA IX: ARDAYDAYDA DARAWALIINTA (Siyaasada 3243)

Guddiga wuxuu tixgelinayaa isticmaalka gawaarida iyo baaskilada si uu ugu socdo ama uga soo noqdo dugsiga iyada oo uu masuul ka yahay waalidka iyo ardayga. Isuduwaha waa inuu soo saara nidaamyada lagu maamulayo isticmaalka baaskilada iyo gawaarida inta uu ku jiro dhismaha dugsiga iyo in ay ugu faafiyaan nidaamyadaas dhammaan ardayda si dhaqan gala.

Ardayda Darawaliinta

Ardaydu waxay u kaxayn karaan gawaarida iskuulka. Waxaa laga yaabaa in aanay kaxayn inta lagu jiro maalmaha dugsiga iyadoo oo aan laga helin oggolaansho waalidka iyo maamulaha. Ma qaadi karaan arday kale inta lagu jiro maalmaha iskuulka haddii aan oggolaansho laga helin waalidka ardayga.

Ardaygu wuxuu isticmaali karaa baarkinka baabuurta dugsiga iyadoo ku xiran shuruudahan soo socda:

- Ardaygu waa inuu ka diiwaangeliyaa baabuurka xafiiska dugsiga. Ardaygu waa inuu haystaa ruqsada darawalnimada ee Washington oo muujinaya caddaynta in ay jirto caymis dabooli kara caymiska waxyeellada gaariga iyo in uu qirto inuu isagu/iyadu ka qaadi doonto mas'uuliyad buuxda wixii shuruudo buuxa ama shillal ah oo dhici kara inta uu ku sugan yahay hantida dugsiga.
- Ardaydu ma geli karaan gaariga dhexdiisa (iyadoon fasax laga ahayn) inta lagu jiro maalmaha dugsiga.
- Marka la eego shuruudaha anshaxa ardayga, "lahaanshaha" cabitaanka khamriga, maadooyinka kiimikada sharci darrada ah ama opiates, hubka ama hubka khatarta ah ayaa sidoo kale ku sii wadi doona gaadhiga ardayga.

Ardayga aan u hoggaansanayn xeerarka kor ku xusan waxaa laga qaadi doona talaabo saxiitaana.

QEYBTA X: EDBINTA IYO FICILADA SIXITAANKA AKHLAAQ XUMADA ARDAYGA (Hanaanka 3241P)

Akhlaaqdarro reeban

Tilmaamahaan soo socdaa waxay ku saleysan yihiin ardayda si ay u sameeyaan tallaabooyin waxqabadyo saxiitaana oo lagu soo rogi karo natiijo ka timid anshax xumo. Guddi hagaagsan iyo/ama Saraakiisha P.T.A. ayaa u kulmay si ay u qeexaan aagagga anshax xumada iyo tallaabooyinka laga qaadayo. Nidaamka racfaanka ee ka-hakinta muddada gaaban iyo kuwa muddada dheerba waa mid hagaya muddada gaaban iyo muddada dheer ee lagu soo rogay natiijada nidaamkan.

Akhlaaqdarro reeban	Xadadka Tallaabada Saxiitaanka	Tallaabada Laga Qaadi Qaro
Haysashada iyo/ama isticmaalka aalkolo, walxo kiimikada sharci darro ah	Ugu yaraan Ugu badnaan	Ka-hakinta muddada-gaaban, gudbin dacwad Eryidda (90 cisho), u gudbin dacwad
Hanjabaadda ama aflagaaddo, dagaal ama kudagaallamida erayada	Ugu yaraan Ugu badnaan	Cayrin muddada-gaaban Cayrin muddada-dheer (90 maalmood)
Shidida dabka ama waxyeello hantida dugsiga	Ugu yaraan Ugu badnaan	Cayrin muddada-gaaban Cayrin muddada-dheer (90 maalmood)
Bilaabidda ama ka qayb qaadashada faafinta fariimaha aan habbooneyn ama sawirrada oo ay ku jiraan gudbinta, ku dhaqanka, ama haysashada sawirada dabeecad cad oo galmo ah oo ku saabsan qalabka korontada.	Ugu yaraan Ugu badnaan	Hakin muddo-gaaban ah, ogaysiinta qaybaha sharci fulinta Ka eryid, ogaysiinta qaybaha sharci fulinta
Haysashada iyo/ama isticmaalka hubka khatarta ¹ ama qalabka qarxa	Ugu yaraan Ugu badnaan	Ka-cayrin hal sano dugsiyeed, ogaysiinta qaybaha sharci fulinta Ka saarida aan xad lahayn, ogaysiinta qaybaha sharci fulinta
Haysashada/Isticmaalka alaabta Tubaakada	Ugu yaraan Ugu badnaan	Cayrin muddada-gaaban Cayrin muddada-dheer (90 maalmood)

¹ Hub khatar ah sida lagu qeexay RCW 9.41.250.

Carqaladaynta nidaamka waxbarashada	Ugu yaraan Ugu badnaan	Cayrin muddada-gaaban Cayrin muddada-dheer (90 maalmood)
Diiditaanka raacida tilmaamaha macquulka ah ee shaqaalaha	Ugu yaraan Ugu badnaan	Cayrin muddada-gaaban Cayrin muddada-dheer (90 maalmood)

QAYBTA XI NIDAANKA LOOGU TALAGALAY TILAABADA SIXITAANKA (Hannaanka 3241P)

KA JOOJINTA DUGSIGA DHEXDIISA

Tilmaamaha barnaamijka ka-joojinta iskuulka dhexdiisa waa sidan soo socota:

- Ardayga la siiyo fursad uu ku-meelayn karo barnaamijka ka-joojinta iskuulka dhexdiisa ah oo ah Ikhtiyaar ka-hakin waa inuu oggolaada shuruudaha uu maamulaha soo saaray. Haddii ardaygu uusan ahayn mid da' wayn, ku waafaqsanaanta waalidka ama qofka ilmaha masuulka ka ah ayaa muhiim ah.
- Barnaamijka ka-joojinta iskuulka dhexdiisa waxaa loogu talagalay inuu dhiirgeliyo barashada. Ardayda waxaa laga filayaa inay ka shaqeeyaan shaqadooda fasalkooda mar walba.
- Ficil kasta oo akhlaaq aan habooneyn waxay keeni kartaa diidmada beddelka tallaabooyinka kale ee saxitaanka.
- Ardaygu waa inuu ka tagaa ardayda kale inta lagu jiro maalin dugsiyeedka loona diidi doono fursadda ka qaybgalka waxqabadyada dugsiga inta uu ku jiro barnaamijka iskuulka ka joojinta.
- Ku-meelaynta barnaamijka ka-joojinta iskuulka waa inuusan dhaafin shan maalmood. Sidaa daraadeed, nidaamka racfaanka ee ka-hakin muddada-gaaban ayaa la hirgelin doonaa.
- Ardaygu waa inuu sameeyaa qandaraaska dabeecadda inta uu ku jiro barnaamijka iskuulka ka joojinta. Arday, waalidkii/mas'uulka ama xubin ka mid ah shaqaalaha waa inay saxiixaan heshiiska qeexaya habdhaqanka mustaqbalka ee ardayga.
- Kadib marka ardayga la geeyo fasalka caadiga ah, maamulahu wuxuu kormeerii doonaa horumarka ardayga maalin kasta. Ardayga waxaa lagu dhiirgelinayaa inuu xiriir la yeesho la-taliyaha dugsiga si macquul ah wax uga qabashada dhibaatooyinka soo baxa.
- Qawaaniin gaar ah iyo nidaamyada sarta waa in ay sameeyaan maamulaha sarta.

QEYBTA XII: NIDAANKA TILAABADA SIXITAANKA EE LA OGGOLAADAY (Hannaanka 3241P)

CEYRINTA MUDADA DHEER AMA DUGSI KA CEYRINTA

Marka ay dhacdo in dhageysiga la codsado, isuduwaha waa inuu magacaabaa sarkaalka dhageysiga, kuwaas oo noqon kara xubin shaqaale shahaadeysan oo aan ku lug lahayn dhacdada keenaysa dhageysiga. Sarkaalka dhageysiga ayaa:

- U sameeya qorshaha dhageysiga taariikhda, waqtiga, iyo goobta oo laga yaabo inay dibu dhigo taariikhda iyo waqtiga oo u beddeli kara sabab wanaagsan ama heshiis labada dhinac ah;
- Siiyo ogeysiis qoraal ah oo ku saabsan taariikhda, waqtiga, iyo goobta dhageysiga maamulaha, iyo waalidka iyo ardayga;
- Ka jawaabo su'aal kasta oo waalidka iyo ardayga ama lataliyaha laga yaabo inay ka qabaan dabeecadda iyo dhaqanka dhageysiga;
- Qabto dhagaysiga dacwada isagoo leh awood buuxda si uu u xakameeyo dhaqanka dadka oo dhan, iyada oo ku xiran tilmaamaha guud ee xeerka habraaca, iyo uu u xaddido su'aalaha aan la taaban karin ama aan habooneyn. (Sarkaalka dhageysiga ma bixin karo markhaati.);
- U soo qor natiijooyinka xaqiiqda iyo hannaanka kiiska; iyo
- U soo gudbiyo natiijooyinka qoraalka ah iyo ujeeddada isuduwaha, maamulaha, iyo waalidka iyo ardayga 5 maalin dugsi kadib dhagaysiga.

Waalidka iyo ardayga waxay codsan karaan dhegeysi furan ama xiran. Dhageysiga xiran waxaa laga yaabaa inuu kaqayb galo oo keliya sarkaalka dhageysiga, maamulaha, ardayga, waalidka, iyo lataliyaha. Marqaatiyaasha waa inay joogaan oo keliya markay bixiyaan macluumaad. Mararka qaarkood marka ardayga maskaxdiisa ama dhibaataada maskaxeed la falanqeynayo, isaga/iyada waxaa laga yaabaa inuu ka saaro sarkaalka dhageysiga iyadoo lagu raacayo waalidka iyo/ama lataliyaha. Dhageysiga furan dadka loo aqoonsan yahay inay marqaatiyada yihiin oo keliya ayaa xaq u leh inay hadlaan.

Ugu yaraan 2 maalmood kahor dhageysiga maamulahu waa inuu xafiiskiisa/keeda diyaar uga dhigtaa wixii soo bandhigyada, ama waraaqaha saxeexan ee salka u ah anshax xumada iyo ciqaabta uu soo jeediyo maamulahu. Kuwaas waxaa baari karaa nuqulana ka qaadan kara waalidka iyo ardayga ama lataliyaha. Haddii maamuluhu dibu helo macluumaad dheeraad ah oo ay tahay in lagu soo daro dhageysiga, isaga/iyada ayaa ku wargelin doona dhinacyada lugta ku leh oo sameynaya nuqulo la heli karo kahor dhageysiga. Maamuluhu wuxuu codsan karaa fursad la mid ah inuu dibu eego bandhigyada ama hadalada ay isticmaali doonaan waalidka iyo ardayga ama lataliyaha.

Marka uu codsado sarkaalka dhageysiga, waalidka iyo ardayga ama lataliyaha, maamuluhu waa inuu u gudbiyaa sarkaalka dhageysiga faylka diiwaanka guud ee ardayga. Haddii maamulaha ama sarkaalka dhageysiga uu u arko in loo baahan yahay, macluumaadka ku jira diiwaanadaas inuu u sharaxa oo uu u fasiraa sarkaalka qof u tababaran isticmaalka iyo turjumaadda.

Marka sarkaalka dhageysiga uu go'aamiyo in ficil lagu soo eedeeyay eedaynaha la geystay, sarkaalka dhagaysigu waa inuu gaaraa go'aanka kiiska. Go'aankaas ma aha in uu ahaado talaabo uu soo jeediyo maamulaha laakiin ma dhaafi doono ciqaabta uu/ay ku talinayso.

Hawlgalku waa inuu sharraxa sababta go'aanka gaar ah loo gaaray. Go'aanka waxaa la siin doonaa waalidka iyo ardayga ama lataliyaha. Haddii ardaygu ku jiro dugsi ka eryid degdeg ah, sarkaalka dhageysiga wuxuu go'aan ka gaaraya 1 maalin oo dugsi soo gabaggabeynta dhageysiga.

Marka ardayda lagu eedeeyo inay ku xadgubeen isla xeerka oo ay ku dhaqmeen si isku mid ah isla markaana xaqiiqadu ay isku mid yihiin iskuulada oo dhan, dhegeysi keliya ayaa loo qaban karaa haddii uu sarkaalka dhegeysigu rumaysan yahay in xaaladaha soo socda ay jiraan:

1. Dhegeysi keli ah maaha in uu sababo wareer, iyo
2. Ardayga ma lahaan doono danihiisa/danihiisa taasoo si weyn u saameeya dhegeysi kooxeed.

Haddii sarkaalka dhageysiga uu ogaado inta lagu jiro dhageysiga ardayga danta ardayga inay si weyn u saameeyso dhageysiga kooxda, isaga/iyadu waxay u dalban kartaa dhegeysi gooni ah ardaygaas. Waalidka iyo ardaygu waxay xaq u leeyihiin inay codsadaan dhageysi shaqsiyeed.

QEYBTA XIII: DIIWAANYADA GUUD

Faylasha edebta ah ayaa loo hayn doonaa arday kasta inta lagu jiro shaqadooda dugsi. Faylashaas waxaa loo isticmaali karaa tixraac si loo ogaado qaababka dabeecadda ah ee ficilka saxiitaanka loo baahan yahay. Hawlaha waxqabadka hagaajinta ah ama ciqaabta habdhaqanka anshax xumada ama xadgudubyada la midka ah ee la midka ah ayaa lagu xiri karaa iyada oo ku saleysan diiwaanadaas. Ka eeg Qaybta XX macluumaadka ku saabsan diiwaanka waxbarashada.

QEYBTA XIV: SHURUUDAHA IMAANSHAHA ARDAYGA IYO KUWA LAGA FILAAYO

(Siyaasadda 3121, Siyaasadda 3122, iyo Hannaanka 3122P)

Waalidiinta ilmo kasta oo siddeed sano jir ah iyo ka yar da'da 18 sano jirka ah waxay u horseedi doontaa in ilmahaani uu dhigto dugsi oo ilmahaani waa inuu masuul ka yahay, sidaas darteedna waa inuu tagaa wakhtiga buuxa ee dugsiga oo ku jiro xitaa haddii ilmuhu ku jiro dugsi gaar ah oo la ansixiyay, xarun waxbarasho sida ku xusan cutubka 28A.205 RCW ama waa inuu helayaa waxbarid ku-saleysan guriga. Waalidiinta ilmo kasta oo da'doodu tahay lix ama todobo sano, oo ku qoran dugsiga ilmaha, ayaa ilmaha u keeni doona inuu dugsiga tago waqti buuxa marka noqonnin uu ku jiro casharka, haddii uusan ilmuhu si rasmi ah uga noqonnin isqorista waalidka.

Ka dhaafitaan ayaa laga yaabaa in uu bixiyo isuduwaha xaaladaha soo socda:

- Ardaygu uu jir ahaan ama maskax ahaan uusan awoodo inuu dhigto dugsi;
- Ardaygu uu dhiganayo dugsi deegaan oo ay maamulaan Waaxda Adeegyada Bulshada iyo Caafimaadka;
- Waalidiinta ardayga ay codsadeen maqnaansho ku-meel-gaar ah oo ujeedadiisu ay isku raaceen degmada oo aan saameyn xun ku yeelaneynin habka waxbarashada ardayga;
- Ardaygu uu yahay lix iyo toban sano jir, si joogta ah oo sharci ah u shaqeyna oo waalidkana fasax ka haysta ama ka xoroobaya iyadoo la raacayo cutubka 13.64 RCW;
- Ardaygu uu soo buuxiyay sharuudaha qalin-jabinta;
- Ardaygu uu helay shahaadada kartida tacliinta (GED).

Sarkaalka kasta oo sharci fulin ah oo loo fasaxay inuu qabto soo qabasho ayaa ilmaha soo wadi kara iyada oo aan loo baahnayn amar kale waana inuu markaas u geeyaa waalidka ama dugsiga.

Degmadu uma baahna inay isqorista midkood (a) tirada ugu yar ee semestarada ama saddexda bilood ama (b) tirada ugu yar ee koorsooyinka simistarka ama saddexda bilood ee ka sarreeya wakhtiga isqorista ama koorsooyinka lagama maarmaanka u ah ardayga si uu u daboolo kooraska aasaasiga ah, iyo shuruudaha imtixaanka qalin-jabinta dugsiga sare.

MAQNAANSHAHA RAALIGA YAHAY IYO MIDKA AAN RAALIGA LAGA AHAYN (Siyaasada 3122 iyo hanaanka 3122P)

Ardayda waxaa laga filayaa inay ka soo qayb galaan dhammaan fasalada loo qoondeeyay maalin kasta. Shaqaaluhu waa inay hayaan diiwaanka maqnaanshaha iyo daahidda, oo ay ku jiraan qoraalka taleefanka iyo/ama diiwaanka ereyada cudurdaarka ah ee waalidka/masuulka, ama xaaladaha qaarkood, ardaydu, si ay u diiwaangeliyaan maqnaanshaha ardayga ee maqnaanshaha.

Ardayda waxaa laga filayaa inay ku jiraan fasalka waqtigooda. Marka daahidda ardaygu noqoto mid isdaba-joog ah ama carqaladeynaya, ardayga waxaa loo gudbinaya maamulaha ama la-taliyaha. Haddii la-talinta, shirka waalidka ama ficilka edbinta ah aanay wax-ku-ool ahayn oo aysan wax ka bedelayn dabeecadda xaadiridda ardayga, isaga/iyadu waa laga joojin karaa fasalka.

Isuduwaha waa inuu fuliyo siyaasadaha iyo nidaamka xaadiridda degmada. Sababtoo ah aqoonta iyo wada shaqaynta ardayda iyo waalidiinta ayaa lagama maarmaan u ah guusha siyaasadaha iyo nidaamyada, habraaca waa in si ballaaran loo faafiyaa oo loogu diyaariyaa waalidiinta iyo ardayda sanadkiiba.

Maqnaanshaha Cudurdaarka leh

Xaadiriitanka joogtada ah ee dugsi ayaa lagama maarmaanka u ah helitaanka barnaamijka waxbarashada ee loogu talagalay ardayda degmada. Mararka qaarkood waxaa dhici karta in ardaydu ka maqnaadaan fasalka. Mabaadi'da soo socota waxay maamushaa horumarinta iyo maamulitaanka nidaamka xaadirinta degmada gudaheeda:

Kuwa soo socda ayaa ah marmarka ansax ah ee maqnaanshaha iyo nidaamyada lagu ansixinayo kuwa:

- **Ka-qaybgalka barnaamijka degmada ama barnaamijka la ansaxiyey ama barnaamijka waxbarista;** Si loo fasaxo maqnaanshaha waa inuu oggolaado xubin ka mid ah shaqaalaha iyo macalinka saamaynaya waa in loo sheego kahor maqnaanshaha.
- **Xanuun, xaalad caafimaad ama ballan caafimaad (oo ay ku jiraan, laakiin aan ku xaddidneyn, daaweyn, la-talin, ilko ama indhaha);** Markay suuraggal tahay, waalidka waxaa laga filayaa inuu ogeysiyo xafiiska dugsi subaxa maqnaanshaha oo u dir ogeysiin qoraal ah oo la saxiixay markuu ardaygu soo laabto. Ardayda qaangaarka ah (kuwa ka weyn siddeed iyo toban) iyo kuwa xorta ah (kuwa lix iyo toban jirka ah ee ka xoroobay tallaabo maxkamadeed) waxay ku wargalinayaan xafiiska dugsi maqnaanshahooda iyagoo ku sharraxaya si qoraala. Ardayda afar iyo toban jirka ah ama ka weyn ee ka maqnaado iskuulka sababtoo ah baaritaanka ama daaweynta cudurada galmada lagu kala qaado waxay ku wargalinayaan dugsi maqnaanshaha iyagoo qoraal ah oo saxeexan oo sharaxaya, kaas oo loo xafidayo si qarsoodi ah. Ardayda da'dooda tahay sadex iyo toban jirka iyo ka weyn ayaa sameeyn kara daaweynta maskaxda, muqaadaraadka ama khamriga; iyo ardayda oo idil waxay xaq u leeyihiin qorshaynta qoyska iyo ilmo soo riddida. Waalidku wuxuu codsan karaa in ardayga laga fasaxo inuu ka qaybgalo dugsi si loo ilaaliyo fasax diimeed. Intaas waxaa dheer, in ardayga, markuu codsado waalidkii, laga yaabaa in laga reebo qayb ka mid ah maalinta dugsi si uu uga qaybqaato cashar diinta oo la bixiyo kaas oo aan lagu bixin dhismaha dugsi. Ardayga waa in loo oggolaadaa hal maalin oo uu dib u soo guto maalinta kasta oo uu maqnaado.
- **Xaaladda degdegga ah ee qoyska, oo ay ku jirto, laakiin aan ku xaddidneyn, dhimasho ama jirro qoys;** Markay suuraggal tahay, waalidka waxaa laga filayaa inuu ogeysiyo xafiiska dugsi subaxdii maqnaanshaha oo u dir ogeysiin qoraal ah oo la saxiixay markuu ardaygu soo laabto.
- **Xannuun ballaaran ama xaalad caafimaad.** Haddii ardaygu uu ku jiro guriga ama isbitaal waqti dheer, dugsi waa inuu u qabanqaabiya dhamaystirka hawlaha meelaynta xayiraadda mar kasta oo ay maquul noqoto. Haddii ardaygu uusan awoodin inuu sameeyo shaqadiisa dugsi, ama haddii ay jiraan shuruudo weyn oo koorso gaar ah oo aan la dhammayn karin fasalka ka baxsan ardayga waxaa laga yaabaa in looga baahdo in uu qaato fasal aan dhameystirneyn ama fasax laga soo qaadin fasalka iyada oo aan la ganaaxin.
- **Maqnaanshaha raalli laga yahay ee xaalad caafimaad oo joogta ah.** Ardayda qaba xaalad caafimaad oo joogta ah oo gaabisa xaadirinta joogtada ah waxay u qalmi kartaa meelaynta xaadiraad kooban iyo barnaamijka kaqaybgalka. Ardayga iyo waalidiintiisa ayaa ka codsanaya maamulaha ama lataliyaha, barnaamijka xaddidana waa in la qoro kadib la tashiga iyo talooyinka lataliyaha caafimaad ee ardayga. Barnaamijka kooban ee la soo jeediyey waa inuu ansixiya maamulaha. Shaqaalaha waa in lagu wargeliyaa baahida ardayga, inkasta oo sir haynta xogta caafimaadka lagu xushmeeyo codsiga waalidka.
- **Ujeedo diimeed ama dhaqameed oo ay ku jirto ilaalinta fasax diimeed ama dhaqameed ama ka qaybqaadashada waxbarista diinta ama dhaqanka;** Markay suuraggal tahay, waalidka waxaa laga filayaa inuu ogeysiyo xafiiska dugsi subaxa maqnaanshaha oo u dir ogeysiin qoraal ah oo la saxiixay markuu ardaygu soo laabto.
- **Maxkamadda, dacwad garsoorka ama u-adeegista xeerbeegtida;** Markay suuraggal tahay, waalidka ama ardaygu waa inuu haystaa warqad ay saxiixday maxkamad ama wakiil maxkamad u magacoowday oo sheegaya taariikhda iyo waqtiga ballanta.
- **Waxbarashada sare, dugsi farsamada ama booqashada barnaamijka tababarka, ama wareysiga deeqda waxbarasho;** Markay suuraggal tahay, waalidka waxaa laga filayaa inuu ogeysiyo xafiiska dugsi subaxa maqnaanshaha oo u dir ogeysiin qoraal ah oo la saxiixay markuu ardaygu soo laabto.
- **Hawlaha goobidda iyo samatabbixinta ee gobolku aqoonsan yahay RCW 28A.225.055;** Markay suuraggal tahay, waalidka waxaa laga filayaa inuu ogeysiyo xafiiska dugsi subaxa maqnaanshaha oo u dir ogeysiin qoraal ah oo la saxiixay markuu ardaygu soo laabto.
- **Maqnaanshaha tooska ah ee la xidhiidha xaaladda ardayga ee hoy la'aanta;** Markay suuraggal tahay, waalidka waxaa laga filayaa inuu ogeysiyo xafiiska dugsi subaxa maqnaanshaha oo u dir ogeysiin qoraal ah oo la saxiixay markuu ardaygu soo laabto.
- **Ka maqnaanshaha ay sababtay tallaabo anshax/edbin ah. (sida, ka-joojin muddo-gaaban ama muddo-dheer ah, ka saaridda deg-deg ah);** Sida sharciga looga rabo, ardayda laga saaray fasalka ama fasallada sida tallaabo anshaxeed ama ardayda lagu meeleeeyey ka-hakin muddo-gaaban ah waxay xaq u leeyihiin inay samaystaan shaqooyinka ama imtixaanada uu seegay wakhtigii loo diidday inay galaan fasalka haddii saameynta howlihii seegay ay noqon doonaan hoos u dhac ku yimid koorsada fasalka.
- **Maamulaha (ama wakiilkiisa) iyo waalidka, mas'uulka, ama qofka dhalinyarada xorta ah ayaa si wada jira isku raaci kara hawsha la oggol yahay.** Qaybtaan maqnaanshaha ayaa loo tirin doonaa inay tahay mid loo oggolaaday ujeedooyinka ay isku raaceen maamulaha iyo waalidka. Maqnaanshaha lama oggolaan karo haddii uu sababayo saameyn xun oo ku timaadda horumarka waxbarasho ee ardayga. Fasalada ka qaybqaadashada (tusaale ahaan, muusikada iyo fasalada waxbarashada jirdhiska) ardaygu ma awoodi karo inuu ku guuleysto ujeedooyinka cutubka waxbarista taasoo ka timid maqnaanshaha fasalka. Xaaladdan oo kale, maqnaanshaha waalidku ansaxiyey waxay saameyn xun ku yeelanaysaa horumarka waxbarashada ee

ardayga ugu dambeyntii ka muuqda koorsada fasalka. Ardayga, markuu codsado waalidkii/keeda, waxaa laga yaabaa in laga reebo qayb ka mid ah maalin dugsiga si uu uga qaybqaato cashar diinta oo la bixiyo kaas oo aan lagu bixin dhismaha dugsiga ama ku lugta leh ilaa xad dugsiga.

Maamulaha dugsiga (ama wakiilkiisa) wuxuu awood u leeyahay inuu go'aamiyo haddii maqnaanshaha ay buuxinayaan shuruudaha kor ku xusan ee maqnaanshaha cudurdaarka ah.

- a. Haddii maqnaanshaha la fasaxo, ardayga ayaa loo oggolaan doonaa inuu sameeyo dhammaan shaqooyinka ka maqan ee ka baxsan fasalka sida xaaladaha macquulka ah iyo waqtiga xaddidan oo ay sameeyeen macalinka ku haboon; marka laga reebo fasallada ka qaybqaadashada, darajada ardayga waxaa laga yaaba inay sameyn ku timaado taasoo ay sababtay awood darada inuu sameeyo waxqabadyada la qabtay muddada uu ka maqnaa fasalka.
- b. Maqnaanshaha cudurdaarka leh waxaa xaqiijin doona waalidka/mas'uulka ama qof qaangaara, arday da'da ku habboona, ama maamulaha dugsiga ee masuulka ka ah maqnaanshaha. Haddii xaadiritaanka loo qado si elektaroonig ah, casharada lagu sameeyay online ama kuwa ardayda ee degmada gudaheeda, maqnaanshaha ayaa loo xisaabi doona in aanu cudurdaar lahayn ilaa waqtiga maqnaanshaha laga soo xaqiijiyo cududaarkiisa waalidka ama qof kale oo qaangaar masuul ah. Haddii ardayga loo sii-daayo daryeelka caafimaadka ee la xidhiidha qorshaynta qoyska ama ilmo soo rididda, ardaygu wuxuu u baahan karaa in degmadu ay xogta sir ahaan u hayso. Ardayda da'doodu tahay seddex iyo toban iyo ka weyn waxay xaq u leeyihiin inay ku hayaan macluumaadka daaweynta muqaadaraadka, aalkolada ama caafimaadka maskaxda. Ardayda afar iyo toban jirka ka weyn waxay leeyihiin xuquuqda sirta ee la xidhiidha HIV iyo cudurrada laysku qaadsiiyo galmada.

Maqnaanshaha aan Cudurdaarka Lahayn

Maqnaanshaha aan raalliga aheyn wuxuu ku dhacaa laba qaybood:

- A. Soo gudbinta cudurdaar aan saxeexan oo aan ku jirin maqnaanshaha raalli laga yahay sida hore loo qeexay; ama
- B. Ku guuldareysiga inaad soo gudbiso nooc kasta oo ah waraaqo cudurdaar ah oo uu saxiixay waalidka, mas'uulka ama ardayga qaangaarka.
  1. Maqnaansho kasta oo aan cudurdaar lahayn waa in loo raaciya warqad digniin ah waalidka ardayga. Ogeysiis kasta waa inuu ku qoran yahay Ingiriis ama luuqadda koowaad ee waalidka. Darajada ardayga ma saameyn doonto haddii aan la helin wax firfircooni ah inta lagu jiro maqnaanshaha.
  2. Kadib laba maqnaan aan cudurdaar lahayn bil gudaheed, shir waa in loo qabtaa waalidka, ardayga iyo maamulaha. Shirkaas maamulaha, ardayga iyo waalidku waa inay tixgeliyaan:
    - a) Dejinta barnaamijka ardayga;
    - b) Bixinta waxbarid shaqsiyan ah; u diyaarinta ardayga shaqaalaynta oo leh khibrad gaar ah ama labadaba;
    - c) U gudbinta ardayga dugsiga kale;
    - d) Ka caawinta ardayga inuu helo adeegyo dheeri ah oo laga yaabo inuu baabi'iyo ama lagu yareeyo sababaha maqnaanshaha keenaya; ama,
    - e) Hirgelinta tallaabooyin kale oo sixitaan ah oo loo arko in ay ku habboon yihiin.Wax aan ka badnayn ardayga maqnaanshahiisa shanaad ee aan cudurdaarka lahayn ee bishii ayay degmadu tahay inay la gashaa heshiis ardayga iyo waalidka oo dejiso shuruudaha imaanshaha dugsiga, una dirto ardayga Guddiga Garsoorka Bulshada ama ka fayl garayso dacwad iyo warqad cadeyn ah maxkamadda dhalinta oo ku andacooneysa RCW 28A.225.010.
  3. Haddii tallaabada kor ku xusan ay ku guuldareysato inay saxdo dhibaataada xaadirka ah, ardayga waxaa lagu dhawaaqi doonaa inuu sameeyay maqnaansho joogto ah. Maamuluhu waa inuu wareystaa ardayga iyo qoyskiiba oo uu qoraa talaabo sixitaan ah oo laga yaabo inay ku jiraan ka joojinta simistarka hadda iyo eryidda. Wax aan ka dambeeya maqnaanshaha fasax la'aanta ah ee todobaad ee bil gudaheed ama sanad dugsiiyeedka hadda ama maqnaashada aan fasaxa lahayn ee tobnaad ee sannad dugsiiyeedka hadda degmadu waa inay u soo gudbisaa codsi iyo dacwad maxkamada dhalinyarada oo ku andacooneysa ku xadgudub RCW 28A.225.010 ee waalidka, ardayga ama waalidka iyo ardayga. Codsiga wuxuu ka kooban yahay ogeysiis qoraal ah oo maxkamada u sheegaya in:
    - a) Ardaygu wuxuu leeyahay maqnaansho aan raali laga ahayn sanad dugsiiyeedka hadda (codsiyada waa in la xareeya haddii ardaygu haysto todobo ama wax ka badan maqnaansho aan raali laga ahayn bil gudaheeda inta lagu jiro sanad dugsiiyeedka ama toban ama in ka badan maqnaansho aan raali laga ahayn sanad dugsiiyeedka hadda, laakiin codsiga ayaa laga yaabaa in la xareeyo xilli hore; sidoo kale maqnaansho aan raali laga ahayn oo lagu ururiyey dugsiga kale ama degmada dugsiiyeed kale ayaa loo xisaabin doonaa dhammaan ujeedooyinka nidaamkan);
    - b) Tallaabooyinka uu qaaday degmo dugsiiyeedka laguma guulaysan in si weyn loogu yareeyo maqnaanshaha ardayga ee dugsiga; iyo
    - c) Faragelinta maxkamada iyo kormeerka ayaa lagama maarmaan u ah inay ka caawiso degmo dugsiiyeedka si loo yareeyo maqnaanshaha ardayga ee dugsiga. Waxaa intaa dheer, codsigu waa inuu ku jiraa magaca ardayga, taariikhda dhalashada, dugsiga, cinwaanka, jinsiga, qolada iyo midabka; iyo magacyada iyo cinwaanada waalidka ardayga. Codsiga waa in lagu daraa xaqiiqooyinka taageeraya eedeymaha lagu sameeyay codsiga, waa inay guud ahaan codsadaan gargaarka lagu heli karo sida waafaqsan xeerka,

waana in ay sharaxaad ka bixiyaan waxa ay maxkamaddu amarto. Codsiyada waxaa lagu siin karaa boostada, warqadda rasmiga ah ee la dalbaday, laakiin haddii adeeggu uu ku guuldareysato, adeegga shakhsi ahaaneed ayaa loo baahan yahay. Doorashada degmada, waxaa laga yaabaa inuu wakiil ka yahay qof aan ahayn qareenka dhageysiyada la xiriira codsiyada garsoorka.

4. Ardaygii looga saaray xadgudubka imaanshaha dugsiga wuxuu ka codsan karaa isuduwaha dibu ugu-celin. Codsigaan waxaa la siin karaa marka la soo bandhigo ballanqaad adag oo dhaxal gal ah si uu u joogteeyo imaatinka joogtada ah.
5. Arday kasta oo keena caddayn been ah, iyada oo aanu ka haysan oggolaansho waalidkii, si uu si khalad ah ugu qalmo maqnaanshaha waa in laga qaada tallaabo anshaxeed oo la mid ah haddii ayan dhici lahayn cudurdaar inaan la isticmaalin.
6. Ardayda lix ama toddoba sano jirka ah, ee laga diiwaan geliyey degmada ayaa looga baahan yahay inay dugsiga tagaan, waalidkoodna waxay mas'uul ka yihiin inay hubiyaan in ay ka soo qayb galaan. Waalidiinta doonaya in ay carruurtooda kala baxaan dugsiga kahor inta aanay gaarin sideed sano oo aan loo diidin codsi gooyso ah, waxay ardaygaas ka saari karaan dugsiga. Marka ardayga lix ama toddoba jirka ah uu leeyahay maqnaansho aan raali laga ahayn, degmadu waxay sameyn doontaa kuwan soo socda:
  - a) Lagu wargeliyo waalidka ama qofka ilmaha masuulka ka ah qoraal ahaan ama telefoon kadib marka uu maqnaansho aan raali laga ahayn yeesho hal mar bil kasta.
  - b) La codso shirka waalidka ama qofka ilmaha masuulka ka ah iyo ilmaha si uu u falanqeeyo sababaha maqnaanshaha ardayga kadib laba maqnaansho oo aan raali laga ahayn bil gudaheeda marka ay dhacdo (shirka joogtada ah ee macallinka iyo waalid haddii uu dhacayo soddon maalmood gudahood waa lagu bedelan karaa).
  - c) U qaado tallaabooyin lagu ciribtiro ama lagu yareeyo maqnaanshaha ardayga, oo ay ka mid yihiin: hagaajinta barnaamijka dugsiga, dugsiga, meelaynta koorsada; bixinta waxbarid khaas ah ama dib-u-hagaajin; bixinta isqorista dugsiyada iyo barnaamijyada kale; ama ka caawinta helida adeegyo dheeraad ah.
  - d) Kadib toddoba maqnaansho oo aan cudurdaar lahayn bil gudaheed, ama toban casho sanad dugsiiyeedka, degmadu waxay xaraynaysaa dacwadda codsiga maqnaashada.

Dhammaan ciqaabida loogu soo rogay marka ku fashilmeen in ay u hogaansamaan siyaasadaha iyo nidaamka xaadirinta waa in loo fuliya si waafaqsan sharciyada gobolka iyo degmada ee ku saabsan waxqabadka saxiitaanka ama ciqaabta. (Eeg siyaasadaha 3241.)

QEYBTA XV: DHIBAATAYNTA, CABSIGELIN IYO XOOG U SHEEGASHADA (Siyaasada 3207)

Guddiga wuxuu u heegan yahay jawi waxbarasho iyo nabdoon oo loogu talagalay dhammaan ardayda, shaqaalaha, waalidiinta/masuuliyiinta sharciga, mutawiciinta iyo xubnaha ka tirsan bulshada oo ka xor ah dhibaataynta, cabsigelinta ama cagajuglaynta. "Dhibaataaynta, cabsigelinta iyo cagajuglaynta" micnaheedu waa wixii ficiil kasta oo qoraal ama muuqaal ahaana — oo ay ku jiraan kuwa electeroonka lagu diro — afka ah, ama ficiil jirka ah, oo ay ku jiraan laakiin aan ku xaddidnayn mid ka mid ah dabeecad kasta oo ay sababto qolada, midabka, diinta, asalka, jinsiga, asalka jinsiga, galmada oo ay ku jirto aqoonsiga jinsiga iyo luqadda lagu hadlo, maskaxda ama astaamaha kale ee naafanimada korka, ama wixi kale ee aqoonsi jireeda, marka ficiilku:

- A. Jir ahaan waxyeello u geysato ardayga ama waxyeello u geysato hantida ardayga;
- B. Uu saameyn weyn ku yeelanayo faragelinta waxbarashada ardayga;
- C. Uu si aad u daran, oo joogto ah, ama qallafsana uu u abuurto jawi cabsi gelin ama hanjabaad waxbarasha ku ah; ama
- D. Uu saameynayo si weyn u qarqaladeeynta hawlgalka habsami u socoshada dugsiga.

Waxyaalaha qaybtan ka mid ahi waxay uga baahan yihiin ardayga dhibaataysan inuu dhab ahaan leeyahay lahad muuqata oo saldhig u ah hanjabaadda, cabsigelinta ama cagajuglaynta.

"Tilmaamo kale oo kala-duwan" waxaa ku jiri kara balse aan ku koobnayn muuqaalka jirka, dharka ama dharka kale, xaaladda dhaqaale ee bulshada iyo miisaanka. "Falalka ula kac ah" waxa loola jeedaa doorashada qofku u leeyahay inuu ku lug yeesho ficiilada halkii laga saari lahaa saameynta ugu dambaysa ee ficiilka(lada).

Dabeecadaha/Muujiinta

Dhibaataaynta, hanjabaadda ama cagajuglaynta waxay u dhici kartaa qaabab badan oo ay ka mid yihiin, laakiin aan ku xaddidnayn, xayiraad, xanta, kaftan, ra'yiga, faallooyinka, sawirida, sawirrada, riwaayadaha, ficiilada, weerarada jireed, hanjabaad ama fariin qoraal, ama sawirro ah. Siyaasaddan looma jeedin in lagu mamnuuco muujiinta diimeed, falsafad ahaan, ama siyaasadeed, iyada oo la adeegsanayo inaysan muujinaynin inay si wayn u jajabiso jawiga waxbarasho. Dabeecado badan oo aan kor u gaarin heerka dhibaataynta, cabsigelinta ama u xoog sheegashada ayaa welina laga mamnuucayaa siyaasadaha kale ee degmada ama sarta, xeerarka fasalka ama barnaamijka.

Tababarka

Nidaamkani waa qayb ka mid ah mas'uuliyadda degmada ee ah in la abuurto lana sii wado jawi nabadgelyo, bulsho ixtiraam leh, oo loo wada dhan yahay waxaana la fulin doonaa iyada oo lala kaashanayo tababar dhammaystiran ee shaqaalaha iyo mutadawiciinta.

Kahortagga

Degmadu waxay ardayda siin doontaa istaraatiijiyado loogu talagalay kahortagga dhibaataaynta, cabsigelinta iyo cagajuglaynta. Dadaalladeeda ay ku baranayaan ardayda, degmada ayaa raadin doonta iskaashiga qoysaska, fulinta sharciga iyo hay'adaha kale ee bulshada.

Waxqabadyo

Waxqabadyada waxaa loogu talagalay inay wax ka qabtaan saameynta ardayda la beegsanayo iyo kuwa kale ee ay saameysay xadgudubka, in ay bedesho dabeecada fal-dembiyeedka, iyo in lagu soo celiyo jawiga dugsiga ee wanaagsan. Degmadu waxay tixgelin doontaa inta badan dhacdooyinka, da'da koritaanka ardayga, iyo darnaanta dabeecadda si loo go'aamiyo istaraatiijiyada dhexgalka. Waxqabadyadu wey kala duwanaan doonaan oo waxa ka mid ah latalinta, dabeecada saxda ah iyo edbinta, u gudbinta xaalladaha sharciga.

Aargudasho/Dacwada Beenta ah

Aargudasho waa la mamnuucay waxayna keenaysa edbinta ku habboon. Waa ku xadgudub nidaamkan in loo hanjabo ama la waxyeeleeyo qof kale oo soo sheegay dhibaataaynta, cabsigelinta, ama cagajuglaynta. Sidoo kale waxaa xadgudub ku ah siyaasadda degmada in si ula kac ah loo sameeyo eedeymaha been abuurka ee dhibaataaynta, cabsigelinta, iyo xoog sheegashada. Ardayda ama shaqaalaha lama ciqaabi doono si ay u sameeyaan warbixin ku saabsan dhacdo run ah. Si kastaba ahaatee, dadka lagu helay inay si ula kac ah u sameeyaan ama ugu marqaati furaan caddeeyaanta eedeymo been abuurka ah ayaa lagu qaadi doonaa anshaxa ku haboon.

Ardayda leh Qorshooyinka Waxbarashada Shakhsi ahaaneed iyo Qorshooyinka Qaybta 504

Haddii la sameeyo eedeymo ah in arday Qorshaha Waxbarashada Shaqsiga (IEP) ama Qorshaha Qaybta 504 lagu bartilmaameedsanayo dhibaataaynta, cabsigelinta ama cagajugleyn, dugsigu wuxuu u soo yeerayaa ardayga IEP ama Qaybta 504 si loo go'aamiyo haddii dhacdada ay saameyn ku yeelanayso kartida ardayga ee helitaanka waxbarasho dowladeed oo bilaash ah, oo ku habboon (FAPE). Kulanka ayaa dhici doona iyada oo aan loo eegin haddii dhibaataada, cabsigelinta ama dhacdada ay ku saleysneyd naafonimada ardayga. Inta lagu guda jiro kulanka, kooxda waxay qiimeyn doontaa arrimaha sida ardayga waxqabadkiisa tacliimeed, arrimaha akhlaaqda, ka qaybgalka, iyo ka qaybgalka hawlaha ka baxsan manhajka. Haddii go'aan lagu gaaro in ardaygu uusan helin FAPE sababtoo ah dhibaateyn, hanjabaad ama dhac xoog leh, degmadu waxay bixin doontaa dhammaan adeegyada iyo taageerooyinka dheeraadka ah ee lagama maarmaanka ah, sida la-talin, kormeer iyo/ama dib-u-qiimeyn ama dib-u-fiirin ardayga Qorshaha IEP ama Qaybta 504, si loo hubiyo in ardaygu helo FAPE.

Sarkaalka u Hoggaansannaata

Isuduwaha wuxuu magacaabi doonaa sarkaal u-hoggaansan sida xiriiriyaha hoose ee degmada si uu u helo nuqullo ka dhan cabashooyinka rasmiga ah iyo kan aan rasmiga ahayn iyo hubinta hirgelinta siyaasadda. Magaca iyo macluumaadka xiriirka ee sarkaalka u hoggaansamidda ayaa lagu wargelin doonaa degmada oo dhan. Isuduwaha waxaa loo oggol yahay inuu wax ku daro hirgalinta nidaamyada wax ka qabta waxyaabaha ka mid ah siyaasaddan.

NIDAAMKA MAAMULKA (3207P)

A. Horudhaca

Degmo Dugsiyeedka Tukwila wuxuu ku dadaalaa inuu ardayda siiyo shuruudaha ugu habboon ee barashada iyadoo la joogteynayo jawi dugsi oo qof walba loola dhaqmo si ixtiraam leh oo aanay cidina jir ahaan ama dareen ahaan hubaysan. Si loo hubiyo ixtiraamka iyo looga hortagga dhibaataada, waxaa xadgudub ku ah siyaasadda degmada in ardayga la dhibaateeyo, la cabsi geliyo ama lagu dhibaateeyo kuwa kale ee bulshada dugsiga, dhacdooyinka uu dugsiga maalgeliyey, ama marka ficilada noocan oo kale ah ay abuuraan waxyeello badan oo ku yimid hanaanka waxbarasho. Bulshada dugsiyada waxaa ka mid ah dhammaan ardayda, shaqaalaha dugsiga, xubnaha guddiga dugsiga, qandaraaslayaasha, mutadawiciinta aan lacagta qaadan, qoysaska, macaamiisha, iyo dadka kale ee soo booqda. Ardayda looma ciqaabi doono sababtoo ah jinsigooda, midabka, diinta, awoowga, asal qaran, jinsiga, jihada galmada, oo ay ku jiraan muujinta jinsiga ama aqoonsiga, itaal-darrada maskaxda ama jidhka, ama sifooyin kale oo kala duwan.

Shaqaaale dugsi oo kasta oo arka, maqla, ama si kale uga markaatiya cabsigelinta, cagajuglaynta ama waxyeelid kale ama ficiladaas loo soo sheegay waa inay qaadaan tallaabo degdeg ah oo ku habboon si ay u joojiyaan dhibaataaynta iyo inay kahortagaan inay dib u dhacdo.

B. Qeexitaanka

Gardarrayste - waa arday, xubin ka mid ah shaqaalaha, ama xubin ka mid ah bulshada dugsiga oo ku lug leh kadeedka, cabsigelinta, ama u xoog sheegashada ardayga.

Dhibaataaynta, cabsigelinta, ama cagajuglaynta - waa ficil ah mid, elektaroonig ah, qoraal ah, hadal, ama jireed oo:

- Jir ahaan waxyeello u geysato ardayga ama waxyeello u geysato hantida ardayga.
- Oo saameyn weyn ku yeelanayo faragelinta waxbarashada ardayga.
- Uu si aad u daran, oo joogto ah, ama qallafsan uu u abuurto jawi cabsi gelin ama hanjabaad waxbarasha ku ah.
- Uu saameynayo si weyn u carqaladeeynta hawlgalka habsami u socoshada dugsiga.

Qabashada "si wax-yeelleh u-dhex-galka waxbarashada ardayga" waxaana la go'aamin doonaa iyada oo la tixgelinayo darajooyinka ardayga ee la beegsanayo, xaadiridda, xoojinta, isdhexgalka ardayda, ka-qaybgalka hawlaha, iyo tilmaamayaasha kale.

Waxqabadka laga yaabo inuu gaaro heerka dhibaateynta, cabsigelinta, iyo xoogsheegashada wuxuu noqon kartaa qaabab badan, oo ay ka mid yihiin, laakiin aan ku xaddidnayn, cayda, xanta, kaftanka, ra'yiga, faallooyinka, sawirrada, sawirada, ficilada, ama falalka la xiriira shakhsiyaadka ama koox ahaanba ha noqoto farriimo elektarooniga ah, qoraal ah, hadal, ama farriin muuqaal ah ama sawirro. Ma jiraan shuruudo ah in ardayga bartilmaameedka uu dhab ahaan leeyahay dabeecadda udub-dhexaadka ah u ah dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda.

Foomka Warbixinta Dhacdada - waxaa isticmaali kara ardayda, qoysaska, ama shaqaalaha si ay u soo sheegaan dhacdooyinka dhibaateynta, cabsigelinta, ama cagajuglaynta. Nuqul tusaale ah Xafiiska Isuduwaha Waxbarista Dadweynaha (OSPI) Xarunta Badbaadada Dugsiga Shabakadda: <http://www.k12.wa.us/SafetyCenter/BullyingHarassment/default.aspx>

Aargudasho - marka qofka dhibaataada wadaa uu waxyeeleeyo, cabsiiyo, ama u hanjabo arday soo sheegay dhacdooyin ama xoog u sheegasho.

Shaqaalaha - waxaa ka mid ah, laakiin aanay ku koobnayn, barayaasha, maamulayaasha, kalkaaliyeyaasha dugsiga, shaqaalaha adeega cuntada, shaqaalaha dhismaha, shaqaalaha dayactirka, darawallada baska/shaqaalaha gaadiidka, tababarayaasha isboortiga, lataliyeyaasha nashaadyada dheeraadka ah, shaqaalaha fasalka, mutadawiciinta, barayaasha Tijaabada, ama lataliyeyaasha/qandaraaslayaasha.

Ardayga la bartilmaamsaday - waa arday loo geystay dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda la soo eedeeyey.

C. Xidhiidhka Sharciyada Kale

Nidaamkani wuxuu khuseeysa oo keliya RCW 28A.300.285 - Dhibaateynta, Cabsigelinta, iyo ka-hortagga Hanjabaadda. Waxaa jira sharciyo iyo habraacyo kale oo wax looga qabanayo arrimaha la xidhiidha sida dhibaateynta galmada ama takoorka.

Ugu yaraan afar (4) sharciyada Washington ayaa laga yaabaa inay khuseeyaan dhibaateynta ama takoorka:

- RCW 28A.300.285 – 12 Waxbarashada - Dhibaateynta, Hanjabaadda iyo Cagajuglaynta
- RCW 28A.640.020 – Dhibaateynta Galmada
- RCW 28A.642 – Mamnuucidda Takoorka ee Dugsiyada Dadweynaha
- RCW 49.60.010 – Sharciga Ka soo Horjeeda Takoorka

Degmadu waxay hubinaysaa in ay u hoggaansamayso dhammaan sharciyada gobolka ee ku saabsan dhibaateynta, cabsigelinta ama hanjabaadda. Ma jirtaan wax nidaamkan ah oo kahor istaagayo ardayga, waalidka/mas'uulka, ama degmo dugsiiyeedka inay qaadaan talaabo lagu saxayo dhibaateynta ama takoorka ku salaysan jinsiga qofka ama xubinimo qaybaha uu sharcigu ilaaliyo ee hoos taga sharciyada madaniga, gobolka, ama sharciga federaalka.

D. Kahortagga

1. Faafinta

Dugsi kasta iyo shabakada Internetka ee Degmada, Degmada ayaa si ballaaran ugu soo diri doonta macluumaadka ku saabsan soo sheegida dhibaateynta, cabsigelinta, iyo hanjabaadda; magaca iyo macluumaadka lagala xiriiri karo warbixinta maamulka dugsiga; iyo magaca iyo macluumaadka xiriirka ee sarkaalka u hoggaansamidda degmada. Siyaasadda iyo nidaamka waxbarashada degmada ayaa laga heli doonaa dugsi kasta iyagoo ku qoran luqad ay qoysasku fahmi karaan.

Sanad kasta, Isuduwaha wuxuu hubin doonaa in qoraallada soo koobaya siyaasadaha iyo nidaamka la siiyo ardayda, shaqaalaha, mutadawiciinta, iyo buug-gacmeedka waalidka, in sidoo kale laga heli karo xafiisyada dugsiga iyo Degmada iyo/ama halka la maro, ama waxaa lagu soo dhajinayaa Website-ka Degmada.

Qaybinta dheeraad ah oo ah siyaasadda iyo habraaca waxay ku xiran yahay shuruudaha Xeerka Maamulka Washington ee 392-400-226.

2. Waxbarashada

Sanad kasta, ardaydu waxay ku heli doonaan macluumaad ku haboon da'da oo ku saabsan aqoonsiga iyo ka-hortagga dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda fadhigada ardayga iyo marxaladaha kale ee ku haboon. Macluumaadka waxaa ku jiri doona nuqul ka mid ah Foomka Warbixinta Dhacdada ama isku xirka foomka Web-ku-saleysan.

3. Tababarka

Shaqaaluhu waxay heli doonaan tababar sanadle ah oo ku saabsan siyaasadda iyo nidaamka degmada, oo ay ka mid yihiin doorka iyo mas'uuliyadaha shaqaalaha, sida loo kormeero aagagga caadiga ah, iyo isticmaalka Foomka Warbixinta Dhacdada ee Degmada.

4. Xeeladaha Kahortagga

Degmadu waxay hirgeli doontaa xeelado kahortag ah oo ay ka mid yihiin shakhsiyaadka, fasalka, dugsiga, iyo heerarka heer degmo. Mar kasta oo ay suuragal tahay, Degmadu waxay hirgelin doontaa barnaamijyada kahortagga oo caddayn ku

saleeyan oo loogu talagalay in lagu kordhiyo kartida bulshada, hagaajinta jawiga dugsiga, iyo ka tirtiridda dhibaateynta, cabsigelinta, iyo cagajuglaynta dugsiyadda.

E. Sarkaalka u Hoggaansannaata

Sarkaalka u hoggaansamida degmada wuxuu:

- Waa qof koowaad ee degmada laga soo xariiro wixii quseeya dhibaateynta, cabsigelinta, iyo hanjabaadda.
- Wuxuu siiya taageero iyo caawimaad maamulaha ama wakiilkiisa si loo xalliyo cabashooyinka.
- Helaa nuqullada dhammaan foomamka Warbixinta Dhacdada, Foomamka Soo Gudbinta Aadaabta, iyo waraaqaha waalidiinta si loo xaqiijiyo natiijooyinka baaritaanka.
- Og yahay habka loo isticmaalo nidaamka macluumaadka ardayga. Sarkaalka u hoggaansamida wuxuu u adeegsan karaa arrintan si uu u aqoonsado qaababka dabeecadaha iyo meelaha laga welwelsan yahay.
- U habsado hirgelinta siyaasadda iyo nidaamka iyadoo la kormeerayo hannaanka baadhitaanka, oo ay ka mid tahay hubinta in baaritaanku uu yahay mid degdeg ah, dhexdhexaad ah, oo dhamaystiran.
- Qiimeeyo baahida tababarka ee shaqaalaha iyo ardayda si loo hubiyo hirgelinta guulaha degmada oo dhan, lana hubiyo in shaqaaluhu helaan tababarka sannadlaha ah.
- U siiyaa Xarunta Badbaadada Dugsiyada ee OSPI ogaysiinta cusbooneysiinayo nidaamka ama nidaamka cusbooneysiinta ama isbedelada si sanadle ah.

Mararka qaar, inkastoo dugsigu uu dadaalay, hadana ardayga lala beegsaday dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda ay qatar ku tahay caafimaadkiisa iyo badbaadada ardayga, sarkaalka u hoggaansannaanta ayaa u qaban doona kulan shaqaalaha degmada iyo waalidka/wakiilka ardayga si loo sameeyo qorshe ammaan oo lagu ilaalinayo ardayga. Qorshaha nabadgelyada ardayga oo sahlan ayaa laga heli karaa Website-ka OSPI: <http://www.k12.wa.us/SafetyCenter/default.aspx>

F. Faragelinta Shaqaalaha

Dhammaan shaqaaluhu waa inay soo farageliyaan marka ay goob joog ka yihiin ama helaan warbixinta dhibaateynta, cabsigelinta ama hanjabaadda. Dhacdooyinka yaryar ee ay xubnaha shaqaaluhu awoodaan inay xalliyaan isla markiiba, ama dhacdooyinka aan ku qeexnayn qeexidda dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda, uma baahna wax tallaabooyin dheeraad ah sida hoos timaada nidaamkan.

G. Buuxinta Foomka Warbixinta Dhacdada

Arday kasta oo aaminsan inuu asagu ama iyadu bartilmaameed u ahaa dhibaateyn joogto ah, oo qatara, oo aan weli la xallin, cabsigelin, ama hanjabaad, ama qof kasta oo ka tirsan bulshada dugsiga oo arka ama helaya ogeysiis ah in ardaygu ku timid ama laga yaabo inuu bartilmaameed u yahay dhibaateyn, cabsigelin, ama hanjabaad, joogto ah oo aan weli la xallin, waxay u soo sheegi kartaa dhacdooyinka hadal ahaan ama qoraal ahaan xubin ka mid ah shaqaalaha.

H. Qabashada Warbixinta - Hanjabaadda

Talaabada 1: Buuxinta Foomka Warbixinta Dhacdada

Si looga ilaaliyo ardayga bartilmaameedka ah aargoosi, ardaygu uma baahna inuu ku muujiyo aqoonsigiisa Foomka Warbixinta Dhacdada. Foomkan waxaa lagu soo gudbin karaa si qarsoodi ah, sir ah, ama ardaygu wuxuu dooran karaa inuu sheego aqoonsigiisa (si aan qarsoodi ahayn).

Xaaladda Weriyaha:

a. Magac la'aan

Shakhsiyaadka waxaa laga yaabaa inay soo gudbiyaan warbixinta iyaga oo aan muujin aqoonsigooda. Wax tallaabo anshax ah lagama qaadi doono oo lid ku ah qofka gardarrada lagu soo sheegay iyadoo warbixinta qarsoodiga ah oo keliya lagu saleeynayo. Dugsiyadu waxay samayn karaan sanduuqyada cabashooyinka ama habab kale oo lagu helo warbixin aan la cayimin, warbixinta aan la saxiixin. Jawaabaha suurtogalka ah ee ku saabsan warbixinta qarsoodiga ah waxaa ka mid ah kormeerka oo loo xoojiyo meelo gaar ah waqtiyada qaarkood maalintii ama kor u qaadista kormeerka ardayda ama shaqaale gaarka ah. (Tusaale ahaan: Foomka Warbixinta Dhacdada ee aan la saxiixan ee la keenay miiska macalinka ayaa keenay in kor loo qaado kormeeritaanka qolka labiska wiilasha ee muddada 5aad).

b. Qarsoodiga

Shakhsiyaadka waxay waydiisan karaan in aqoonsigooda ay ka qarsoon yihiin eedaysanaha iyo ardayda kale. Sidii warbixin qarsoodi ah, wax tallaabo anshax ah lagama qaadi doono oo lid ku ah qofka gardarrada lagu soo sheegay iyadoo warbixinta qarsoodiga ah oo keliya lagu saleeynayo. (Tusaale: arday ayaa u soo sheegay kormeeraha ciyaarta wax ku saabsan arday fasalka la dhigta oo la dhibaateeyay laakiinse ka codsaday inuusan sheegin cida u soo sheegtay dhacdada. Kormeeraha ayaa yiri, "Ma awoodi karo inaan ciqaabo qofka dhibaataada geystay haddii aan adiga ama qof kale oo arkay dhacdadaas uusan diyaar u ahayn inaan isticmaalo magacyadooda, laakiin waxaan bilaabi karaa in aan kormeero garoonka basketballka, haddii ay taasi caawinayo".)

c. Qarsoodi la'aan

Shakhsiyaadka waxay ku heshiin karaan inay soo gudbiyaan warbixinta aan qarsoodi ahayn. Marka qofka cabashada samaynaya uu oggolaaday in la sameeyo cabasho aan qarsoodi ahayn waxaa loo sheegi doonaa in shuruudaha nidaamka xuquuq dhowrista u baahan karaan in Degmadu ay siiso dhammaan macluumaadka ku saabsan cabashada dhammaan shaqsiyaadka ku lugta lahaa dhacdada, balse xitaa markaas, macluumaadka weli waxaa la

yarayn doonaa kuwa u baahan inay ogaadaan, inta baaritaanku socdo iyo kadib labadaba. Degmadu waxay, si kastaba ha ahaatee, si buuxda u hirgelineysaa habka looga hortago aargoosiga ee siyaasaddan iyo habraaca si loo badbaadiyo qofka cabanaya iyo markhaatiyaalka.

Talaabada 2: Qabashada Foomka Warbixinta Dhacdada

Dhammaan shaqaaluhu waxay mas'uul ka yihiin helista warbixinta afka iyo qoraalka. Mar kasta oo ay macquul tahay, shaqaalaha ugu horeeya ee hela warbixinta afka ah ama qoraal ah ee dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda ayaa isku dayi doona inuu xalliyo isla markiiba. Haddii dhacdada loo xalliyo hab ay ku wadda qanacsan yihiin dhinacyada ku lugta leh, ama haddii dhacdada aysan soo buuxin qeexidda dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda, wax tallaabooyin dheeraad ah muhiim ma aha in loo qaado habkan.

Dhammaan warbixinada aan la xallin, ee daran, ama kadeedka joogtada, cabsigelinta, ama hanjabaadda waxaa lagu qori doonaa Foomka Warbixinta Dhacdada ee Degmada oo loo gudbin doona maamulaha ama wakiilkiisa, haddii uusan wakiilku ahayn mawduuca cabashada.

Talaabada 3: Baaritaannada Dhibaateynta joogtada ah, Cagajugleyn ama Hanjabaadda, Aan la Xallin, ee Daran

Dhammaan warbixinada aan la xallin, ee daran, ama dhibaateynta joogtada ah, cabsigelinta, ama hanjabaadda ayaa looga baaraandegi doonaa si degdeg ah. Arday kasta wuxuu yeelan karaa qof qaan-gaar ah oo iyaga la jooga dhammaan inta ay socoto warbixinta iyo habka baaritaanka.

- a) Marka la helo Foomka Warbixinta Dhacdada oo ka andacoonaya dhibaateyn aan la xallin, oo daran ama joogto ah, cabsigelin, ama hanjabaad, dugsiga ama wakiilka degmada ayaa bilaabi doona baaritaan. Haddii ay suuraggal tahay in si dhib ah oo degdeg ah ay qatar ugu iman karto qofka dacwoodaha, Degmadu waxay isla markiiba la xiriiyeesaa sharci fulinta oo waxay ku wargelinaysaa waalidka/masuulka.
- b) Inta lagu guda jiro baaritaanka, Degmadu waxay qaadi doontaa tallaabooyin macquul ah si loo hubiyo inaan wax dhacdo dheeraada oo, dhibaateyn, cabsigelin ama hanjabaadda aysan dhex marin qofka cabanaya iyo kuwa ku gardarooday. Haddii ay lagama maarmaan tahay, Degmadu waxay hirgelin doontaa qorshaha amniga ee ardayda ku lugta leh.
- c) Qorshaha waxaa ku jiri kara bedelaadda fadhiga loogu talagalay qofka cabanaya iyo/ama qofka gardarrada sameeyay ee fasalka, qofka qadada, ama baska; aqoonsashada xubin shaqaale ah oo u shaqeyn doona sidii qof badbaado u ah qofka cabashada sameeyay; beddelida jadwalka qofka eedaysanaha iyo la socoshada qofka cabanaya iyo tallaabooyin kale.
- d) Muddo laba (2) maalmo oo dugsi kaddib marka la helo Foomka Warbixinta Dhacdada, wakiilka loo magacaabay wuxuu ogeysiin doonaa qoysaska ardayda ku lugta leh inuu helay cabashada iyo isla markaana u diri doona qoysaska nidaamyada iyo siyaasadda degmada ee ku saabsan hanjabaadda, cabsigelinta, iyo cagajuglaynta.
- e) Xaaladdo dhib ah, marka wadatashi kale oo lala yeeshay ardayga iyo shaqaalaha ku haboon (sida takhtar cilmi nafs, lataliye, ama shaqaale bulsho) ay Degmadu ku hesho caddayn ah inay dhacdada qatar gelinayso caafimaadka iyo nabadgelyada qofka cabanaya ama eedaysanaha haddii la ogeysiiyo waalidka/mas'uulka, Degmadu waxay u diidi kartaa inay la xariirso waalidka/mas'uulka baaritaanka ku saabsan dhibaateynta, cabsigelinta, iyo hanjabaadda. Haddii shaqaalaha xirfadlayaasha ah ee dugsi ay ka shakiyaan in ardaygu ku jiro xadgudub iyo dayacaad, waa inay raacaan nidaamka degmada ee uga warbixinaya kiisaska laga shakisan yahay Adeegyada Badbaadinta Ilmaha.
- f) Baaritaanku waa inuu ku jiraa, ugu yaraan:
  - Waraysi lala yeesho qofka cabanaya.
  - Waraysi lala yeeshay qofka eedaysanaha.
  - Dib-u-eegista wixii cabashooyin hore ah oo la xidhiidha qofka cabanaya ama qofka eedaysanaha.
  - Waraysi lala yeesho ardayda kale ama xubnaha shaqaalaha kuwaas oo laga yaabo inay aqoon u lahaayeen dhacdada la sheegayo.
- g) Maamulaha ama wakiilkiisa ayaa go'aamin kara in talaabooyinka kale la qaadi doono kahor inta aan la dhammaystirin baaritaanka.
- h) Baaritaanka waxaa loo dhammeyn doonaa sida ugu dhaqsaha badan, laakiin guud ahaan ugu dambeyn shan (5) maalmo oo dugsi laga bilaabo ashtakadii hore ama warbixinta. Haddii waqti dheeraad ah loo baahan yahay si loo dhamaystiro baaritaanka, Degmadu waxay siin doontaa waalidka/mas'uulka iyo/ama ardayga warbixin todobaadle ah.
- i) Ugu dambeyn laba (2) maalmo oo dugsi kaddib marka baaritaanka la dhammeeyo oo loo gudbiyo sarkaalka u hoggaansanaanta, maamulaha ama wakiilkiisa ayaa ugu jawaabi doona qoraal ahaan ama qof ahaan waalidka/mas'uulka qofka cabanaya iyo qofka eedaysanaha u sheegaya:
  - Natijoyinka baaritaanka.
  - Hadday eedeymaha la ogaaday in ay yihiin xaqiiqo.
  - Hadday jiraan xad-gudubo xaga sharciga.
  - Nidaamka qofka cabanaya uu ku soo gudbin karo racfaan haduusan raali ku ahayn natijada.

Sababtoo ah shuruudaha sharciga ah ee qarsoodiga ah ee diiwaanka ardayga, maamulaha ama wakiilkiisa ma awoodi karo inuu u sheego macluumaadka gaarka ah waalidka/mas'uulka ardayga la bartilmaamsaday ee ku saabsan wax kasta oo anshax ah oo laga qaaday haddii aysan ku lug laheyn amarka ardayga la beegsaday oo ay tahay inuu ka warqabaa si ay u soo sheegaan xadgudubada.

Haddii degmadu doorato inay kula xiriirto waalidka/masuulka warqad, warqad waxaa loogu diri doonaa waalidka/masuulka qofka cabanaya iyo eedaynaha adeegga boostada ee Mareykanka iyadoo la siinayo resiidka soo celinta haddii aan la go'aaminin, kaddib markii lala tashtay ardayga iyo shaqaalaha ku habboon (dhaqtarka cilmi-nafsiga, lataliye, shaqaale bulsho) in ay khatar galin karto qofka cabanaya ama eedaynaha haddii ay ku lug yeeshan qoyskiisa. Haddii shaqaalaha xirfadlayaasha ah ee dugsi ay ka shakiyaan in ardaygu ku jiro xadgudub iyo dayacaad, sidii weriyayaal qasab ay ku tahay, waa inay raacaan nidaamka degmada ee uga warbixinaya kiisaska laga shakisan yahay Adeegyada Badbaadinta Ilmaha.

Haddii dhacdada aan lagu xallin karin heerka dugsi, maamulaha ama wakiilkiisa ayaa ka codsan doona gargaar Degmada.

Talaabada 4: Tallaabooyinka Sixitaanka ee Gardaraystaha

Kadib marka la dhammeeyo baaritaanka, dugsi ama wakiilka degmada ayaa ku soo saari doona wixii tallaabooyin sixitaana oo lagama maarmaan. Tallaabooyinka sixitaanka ayaa la bilaabi doonaa sida ugu dhakhsaha badan, wax aan ka badan shan (5) maalmo oo dugsi kadib markii lala xiriiray qoysaska ama masuuliyiinta oo loo sheegay natiijada baaritaanka.

Tallaabooyinka sixitaanka ee ku lugta leh anshaxa ardayga ayaa la fulin doonaa iyada oo la raacayo Sharciga Degmada ee 3241-Maareynta Fasalka, Ficilada Sixitaanka, ama Ciqaabta. Haddii eedaynaha eeda uu rafcaan ka qaato anshaxa lagu soo roga, waxaa laga yaabaa in degmadu kahortagto tixgelinta habsami u socodka ama amarka sharciga ah oo ka soo horjeeda anshaxa illaa iyo inta geedi socodka racfaanka la dhammeeynayo.

Haddii baaritaanka maamulaha ama wakiilka maamuluhu lagu ogaaday in ardayga uu si ula kaca u sameyay eedeymo been abuur ah ama dhibaateyn, cagajugleyn, ama hanjabaad, ardaygaas waxaa laga yaabaa in lagu qaado tallaabooyin sixitaana, oo ay ku jiraan anshaxa.

Talaabada 5: Xaquuqda racfaanka ee ardayga bartilmaameedka

Haddii qofka cabanaya ama waalidka/mas'uulka aanay ku qannacsanayn natiijada baaritaanka, waxay racfaan u diri karaan Isuduwaha ama qofka wakiilkiisa iyagoo u soo gudbinaya ogeysiis qoran oo rafcaan ah shan (5) maalmo oo dugsi gudahood markii la helo go'aanka qoraalka ama afka ah. Isuduwaha ama qofka wakiilkiisa ayaa dibu eegi doona warbixinta baaritaanka oo soo saaraya go'aan qoran oo ku saabsan mudnaanta racfaanka shan (5) maalmo oo dugsi gudahood markii uu helo ogeysiiska racfaanka.

Haddii ardayga la beegsaday aanu ku qannacsanayn kadib markii racfaanka ugu horeeya loo gudbiyo Isuduwaha, ardaygu wuxuu rafcaan u diri karaa Guddiga Dugsiyada isagoo ka fayl gareynaya ogeysiis qoran oo rafcaan ah Xoghayaha Guddiga Dugsiyada kahor ama maalinta shanaad (5) ee dugsi kadib taariikhdiisii uu helay qofka cabanaya go'aanka Isuduwaha.

Racfaanka waa inay maqlaan Guddiga Dugsiyada ama golaha racfaanka anshax marinta maalinta tobnaad (10aad) ama kahor maalmaha dugsi kadib marka loo soo gudbiyo ogeysiis qoraal ah oo rafcaana guddiga dugsiyada. Guddiga Dugsiyada ama golaha racfaanka ee anshax marinta ayaa dibu eegi doona diiwaanada oo soo saari doona go'aan qoraal ah oo ku saabsan mudnaanta racfaanka kahor ama isla maalinta shanaad (5aad) ee dugsi kaddib marka la joojiyo dhageysiga, oo nuqulana siin doona dhammaan dhinacyada ku lugta leh. Go'aanka golaha ama go'aanka guddiga ayaa noqon doonaa go'aanka kama-dambaysta ah ee degmada.

Talaabada 6: Tallaabada Saxitaanka/Edbinta

Degmadu waxay qaadi doontaa tallaabooyin wax ku ool ah oo saxitaana ah oo ku habboon awooddooda ku saabsan natiijooyinka dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda. Iyadoo ay hadba ku xiran tahay darnaanta dhacdada, tallaabooyinka saxitaanka waxaa ka mid noqon kara la-talin, waxbarasho, edbin, iyo/ama u gudbin qaybaha sharci fulinta.

Tallaabooyinka saxitaanka ah ee ardayga ku kacaya ficilada dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda ayaa kala duwanaan doona oo waxaa loo qiimeyn doona dabeecadda dhaqanka, da'da koritaanka ardayga, ama taariikhda ardayga ee dabeecadaha dhibaataada iyo waxqabadkiisa. Tallaabooyinka saxitaanka ee ku lugta leh anshaxa ardayga ayaa la fulin doonaa iyada oo la raacayo Sharciga Degmada ee 3241-Maareynta Fasalka, Ficilada Sixitaanka, ama Ciqaabta.

Haddii dhaqanku yahay mid dabeecada guuda ama kooxo ardayda ahi ay ku lug lahaayeen ama dad kale, Degmadu waa inay si weyn u tixgelisaa inay bixiso tababaro ballaaran oo dugsi oo dhana ama hawlo kale si wax looga qabto dhacdada.

Haddii qof shaqaalaha lagu helo in uu ku xadgudbay siyaasaddan iyo nidaamkan, degmo dugsiyeedka ayaa laga yaabaa inay ku soo rogaan ficil edbin ah oo ku saabsan shaqaaleynta, oo ay ka mid yihiin shaqo ka joojinta. Haddii bare shahaado haysta lagu helo inuu ku xadgudub WAC 181-87, oo inta badan loo yaqaan Xeerka Aqlaaqda Xirfadleyda barayaasha, Xafiiska Hawlaha Xirfadlaha ee OSPI ayaa soo jeedin kara ficil edbin ah oo ku saabsan shahaadada, oo ay ka mid noqon karto in shahaadada laga qaado. Ku xadgudubka qandaraaslaha ee siyaasaddan waxay keeni kartaa luminta qandaraasyada.

Talaabada 7: Taageero loogu talagalay Ardayga Bartilmaameedka ah

Qofka lagu helo in loo geystay dhibaateyn, cabsigelin, ama u hanjabaad ayaa heli doona adeegyada taageerada degmada ee loo diyaariyey iyaga, iyo waxqabadka saameynta xun ee dhibaateynta ardayga waa in laga xaajooda oo loo xalliyaa sida ku habboon.

I. Xasaanadda/Aargoosiga

Wax Shaqaale dugsi, arday ama mutadawiciinta ayaan laga yaabaa inaysan ku lug yeelan ka aargudasho ama aar gudashada lala beegsado ardayga, marqaatiga, ama qof kale oo soo gudbiya macluumaad ku saabsan eedeymaha ficilka dhibaateynta, cagajuglaynta, ama hanjabaadda. Aargudasho waa la mamnuucay waxayna keenaysa edbinta ku habboon.

J. Khayraadka Kale

Ardayda iyo qoysaska waa inay isticmaalaan nidaamka cabashooyinka iyo racfaanka Degmada marka ugu horeysa ee ay ka jawaabayaan eedeymaha dhibaateynta, cabsigelinta, iyo hanjabaadda. Hasa ahaate, ma jirtaan wax nidaamkan ah oo kahor istaagayo ardayga, waalidka/mas'uulka, ama dugsi, ama degmada inay qaadaan talaabo lagu saxayo dhibaateynta ama takoorida ku salaysan xubinimada qofka ee qaybaha uu sharcigu ilaaliyo ee hoos taga sharciyada madaniga, gobolka, ama sharciga federaalka.

Dacwada dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda ayaa sidoo kale loo gudbin karaa wakaaladaha gobolka ama federaalka ee soo socda:

- Xafiiska Xuquuqda iyo Sinnaanta Rayidka OSPI: 360.725.6162, equity@k12.wa.us, www.k12.wa.us/Equity/default.aspx
- Guddiga Xuquuqda Aadanaha ee Gobolka Washington (Washington State Human Rights Commission): 1.800.233.3247, www.hum.wa.gov/index.html
- Xafiiska Xuquuqda Rayidka, Wasaaradda Waxbarashada ee Mareykanka, Gobolka IX: 206.607.1600, OCR.Seattle@ed.gov, www.ed.gov/about/offices/list/ocr/index.html
- Waaxda Caddaaladda Adeega Xiriirka Bulshada (Department of Justice Community Relations Service): 1.877.292.3804, www.justice.gov/crt/
- Xafiiska Ombudsman-ka Waxbarashada (Office of the Education Ombudsman): 1.866.297.2597, OEInfo@gov.wa.gov
- Xarunta Badbaadinta OSPI: 360.725.6044, http://www.k12.wa.us/SafetyCenter/BullyingHarassment/default.

K. Nidaamka iyo Habsocodyada Kale ee Degmada

Wax kasta oo ku jira siyaasaddan ama nidaamkan waxaa loogu talagalay inay mamnuucdo akhlaaqda ama ficilka tallaabooyinka habdhaqanka aan habooneyn ee aan weli gaarin heerka dhibaateynta, cabsigelinta, ama hanjabaadda sida ku qeexan halkan, laakiin ah, ama laga yaabo, inay mamnuucayaan sharciyada degmada ama dugsi kale.

QEYBTA XVI: DHIBAATEYNTA GALMADA (Hanaanka 3205 iyo Hanaanka 3205P)

Ardayda iyo shaqaalaha ayaa laga badbaadiya dhibaateynta galmada ee qof kasta oo ka mid ah barnaamijyada ama waxqabadka dugsi kasta, oo ay ka mid yihiin dhismaha dugsi, baska dugsi, ama meelaha ka baxsan dhismaha inta lagu jiro waxqabadka uu dugsi maal geliyo.

Dhibaateynta galmada waa dhaqanka aan raaliga laga ahayn ama isgaarsiinta dabeecadaha galmada ah markii:

- Arday ama qof shaqaale laga dhaadhiciyo inay tahay in isagu ama iyadu ay ogolaadaan inay sameeyaan dabeecad galmo oo aan raali laga ahayn ama isgaarsiin si uu u helo axsaan loo sameeyo, sida darajo siinta fasalka, dalacsiin, booska kooxda isboortiga, ama wax kasta oo ah go'aan waxbarasho ama shaqo, ama
- Dhaqanku uu si weyn u faragalinayo waxqabadka waxbarashada ardayga, ama uu ka abuuray jawi cabsi ama cadaawo ah goobta waxbarashada ama shaqada.

Tusaalooyinka Dhibaateynta Galmada:

- In qofka lagu cadaadiyo inuu sameeyo axsaan galmo
- Taabashada aan raaliga laga ahayn ee dabeecada galmada
- Qorista sawirada qaabka galmada
- Qeybinta qoraallada nooca galmada, emailka, ama sawirrada
- Samaynta kaftanka galmada, wararka xanta ah, ama aflagaaddo noocaasa
- Dagaalka jireed, oo ay ku jiraan kufsiga iyo dhibaateynta galmada

Waxaad u soo sheegi kartaa dhibaateynta galmo xubin kasta oo shaqaalaha dugsi ah ama sarkaalka Qodobka IX ee degmada. Waxaad sidoo kale xaq u leedahay inaad soo gudbiso cabasho (hoos fiiri). Nuqul ka mid ah nidaamka dhibaateynta galmada iyo hanaanka degmada, kala xiriir dugsiyaga ama xafiiska degmadaada, ama ka eeg onlinka ah: http://www.tukwila.wednet.edu/UserFiles/File/Board_Policies/5011%20-%20Sexual%20Harassment.pdf

QEYBTA XVII: TAKOOR-LA'AANTA (Hanaanka 3210 iyo Hanaanka 3210P)

Degmadu waxay siinaysa fursad waxbarasho oo loo siman yahay iyo ula dhaqan wanaagsan dhammaanba ardayda barnaamijyada tacliinta iyo barnaamijyada waxqabadyada iyada oo aan loo eegin jinsiyad, diin, caqiido, midab, asal qaran, da', haleeyada shaqo gabka ama xaalad milatari, jinsi, muujinta jinsi ama aqoonsi, xaaladda guurka, jiritaanka naafanimada dareenka, maskaxda ama jidhka, ama isticmaalka hage eey tababarana ama xayawaanka u adeeg qofka naafada ah. Degmadu waxay siisa fursado loo siman

yahay oo ah tas-hiilaadka dugsiga kooxaha kale ee loo qoondeeyay dhammaan kooxaha dhalinyarada ee ku taxan Qodobka 36 ee Sharciga Mareykanka sida jaaliyadaha wadaniga ah. Degmadu waxaa ka go'an inay bixiso waxbarasho habboon oo waxsoosaar leh oo ka madax banaan takooridda, oo ay ku jirto kadeedista galmada. Ballan-qaadkan waxaa loo sii fidinayaa dhammaan ardayda ku lug leh tacliinta, waxbarashada, mida dheeraadka, ciyaaraha fudud iyo barnaamijyada kale ee waxqabadka dugsiga, haddii uu barnaamijkaas ama waxqabadyadu ay ka jiraan dhismaha dugsiga, gaadiidka dugsiga ama tababarka dugsiga ama meel kaleba. Barnaamijyada degmada way ka madax bannaanaan doonaan dhibaateynta galmada.

Dhaqanka kasta oo waxyeelaya arday oo ku saleysan mid ka mid ah qaybaha kor ku xusan oo si xun, oo joogta ah ama si joogta ah u xadidaya ama u diiddaya awoodda ardayga ee kaqaybgalka ama ka faa'iidaysiga barnaamijka waxbarashada degmada, barnaamijyada waxbarashada ama wixii kale waxqabad ah looma dulqaadan doono. Marka qof shaqaalaha degmada uu ogyahay, ama si macquul ah u ogaanayo, in dhibaataada noocaas ah oo takoorka ay dhacayso ama dhacday, degmadu waxay qaadi doontaa tallaabooyin degdeg ah oo wax ku ool ah oo si macquul ah loo xisaabiyo si loo joojiyo dhibaataada, loogana hortago inay dibu soo noqoto iyo si wax laga qabto saameyntooda.

Macluumaadka takoorida ee degmada ayaa lagu dari doonaa ogaysiisyada qoraalka ah oo dhan, ogaysiisyada, qalabka qoraalka, codsiyada shaqada, iyo qoraallada kale ee loo sameeyey inay diyaar u ahaadaan dhammaan ardayda, waalidiinta, ama shaqaalaha. Qoraalka waxaa ku jiri doona: 1) ogaysiis ah in degmadu ayan takoori doonin barnaamijyada ama waxqabadyada iyada oo ku salaynaysa mid ka mid ah qaybaha kor ku qoran; 2) magaca iyo macluumaadka sarkaalka xiriiriyaha u hoggaansamida degmada loo qoondeeyay si loo hubiyo in la waafaqo siyaasaddan; iyo 3) magacyada iyo macluumaadka xiriirka ee Qeybta 504 iyo saraakiisha u hoggaansamayaasha Qodobka IX ee degmada.

Degmadu waxay sanad walba daabacdaa ogeysiin si macquul ah loo xisaabiyo si loogu ogeysiyo ardayda, waalidiinta/masuulka ardayda (luqad ay fahmi karaan, kuwaas oo u baahan kara kaalmo luqadeed), iyo shaqaalaha ka shaqeeya nidaamka cabashada takoorka ee degmada.

Isuduwaha wuxuu magacaabi doonaa xubin shaqaale ah si uu ugu adeego sida sarkaalka u hoggaansamaya siyaasaddan. Sarkaalka u hoggaansan wuxuu mas'uul ka noqon doonaa baaritaanka cabashooyinka takoorka ee loo gudbiyo degmada.

Degmadu waxay bixinaysaa ama tababar siineysaa maamulayaasha iyo shaqaalaha shahaadada haysa iyo shaqaalaha fasalka ee masuuliyadooda ah inay kor u qaadaan wacyiga iyo in la baabi'yo khiyaamada ku saleysan qaybaha lagu cayimay siyaasaddan.

Takoor-la'aanta (Hanaanka 3210P)

Ardayda, iyo/ama waalidiinta, shaqaalaha ama shaqsiyaadka kale ee matalaya ardayda degmada waxay xaq u leeyihiin inay ka qaybqaataan nidaamka cabashada. Nidaamkan cabashada waxaa loogu talagalay in lagu hubiyo in xallinta dhabta ah ama eedaha la tuhunsan yahay in lagu toosiyo xalka kaliya ee ay ku qanacsan yihiin qofka cabanaya, maamulka iyo guddiga maamulka. Nidaamkan cabashada waa in lagu dabaqaa shuruudaha guud ee nidaamka sinnaanta (Siyaasadda No. 3210) iyo gaar ahaan siyaasadaha la xariira hagidda iyo la-talinta (Siyaasadda No. 2140) barnaamijka manhajka ah (Siyaasadda No. 2150), iyo horumarinta manhajka iyo waxbarista qalabka (Siyaasadda No. 2020). Sida loo isticmaalo nidaamkan,

"Cabashada" waxaa loola jeedaa cabasho uu soo gudbiyey qofka cabanaya (arday, shaqaale, waalid ama mas'uul) oo la xiriirta dacwad lagu soo oogay sharci kasta oo ka soo horjeeda takooridda oo ay ku jiraan xeerarka IX Xeerka iyo Xeerka Maamulka Washington (WAC) 392-190 ama Qaybta 504 ee Sharciga Dhaqancelinta ee 1973, ama Qodobka VII ee Xeerka Xuquuqda Madaniga ee 1964.

Cabashada waxaa loola jeedaa eedeyn lagu soo oogay falal, shuruudo ama duruufo gaar ah, kuwaas oo ku xadgudbay sharciyada lidka ku ah takoorka. Jawaab celiye ayaa loola jeedaa qofka lagu eedeeyey inuu mas'uul ka yahay ama cidda ka masuulka ah xadgudubka lagu soo oogay cabashada.

Ujeedada ugu muhiimsan ee nidaamkaan waa in la helo xal loo siman yahay oo ah cabasho macquul ah. Si loo dhammeeyo, tallaabooyin gaar ah ayaa la qaadi doonaa:

Heerka Koowaad: Baaritaan Rasmi ah

Kahor inta aan la xareynin cabashada qoraalka ah ee rasmiga ah, qofka cabanaya ama sarkaalka ficil saxaya ayaa codsan kara in kulan lala yeesho eedaynaha sida tooska ah uga masuulka ah xadgudubka iyo/ama qofka leh kormeeraha ku dhow ee la xiriira cabashada. Dadkani waa inay sameeyaan dadaal macquul ah si ay ula kulmaan arday kasta, ama wakiilka ardayga, iyo sarkaalka Qodobka IX si ay ugala hadlaan arrimaha ardayga, ama wakiilka ardayga, ay jecel yihiin inay ku soo daraan dareenkooda. Kulan noocan ah waa inuu ahaadaa ikhtiyaarka qofka cabanaya. Haddii aanan la awoodin in arrintan lagu xalliyo kulankan, qofka cabanaya wuxuu cabasho qoraal ah u gudbin karaa sarkaalka Qodobka IX.

Cabashada waa in ay soo saxiixaan qaybta cabanaysa waana inay ku soo daraan ficilada gaarka ah, xaaladaha, ama duruufaha lagu soo oogay xadgudubka. Marka la helo cabasho, sarkaalka u hoggaansan wuxuu siin doonaa qofka cabanaya nuqul ka mid ah nidaamkan. Sarkaalka u hoggaansan wuxuu baari doonaa eedeymaha 30 maalmood gudahood. Dugsiga degmada dugsi iyo qofka cabanaya waxaa laga yaabaa inay ogolaadaan inay xaliyaan cabashada iyadoo loo marayo baadhitaanka. Sarkaalku waa inuu u soo gudbiyaa isuduwaha warbixin buuxda oo ku saabsan cabashada iyo natiijooyinka baaritaanka.

Sarkaalka waa inuu soo baara eedeymaha la soo jeediyey 30 maalmood gudahood kadib markii la soo gudbiyay dacwadda. Sarkaalku waa inuu u soo gudbiyaa isuduwaha warbixin buuxda oo ku saabsan cabashada iyo natiijooyinka baaritaanka. Isuduwaha waa inuu si

qoraal ahaan ugu soo gudbiyaa jawaab qofka cabanaya sida ugu dhakhsaha badan, laakiin wax aan ka badnay 30 maalmood gudahood kadib marka la helo cabashada qoraalka. Isuduwaha waa inuu sheegaa in degmada ay:

- a **Degmadu** ay diidday eedeymaha ku jira cabashada qoraalka ah ee ay heshay degmada; ama
- b **Degmadu** ay fulisay tallaabooyin macquul ah si loo tirtiro ficilka, xaalad ama xaalado kasta oo noocaas ah.

Tallaabooyinka saxitaanka ah ee loo baahan yahay inay lagama maarmaan yihiin waa in lagu qabtaa sida ugu dhakhsaha badan, laakiin wax aan ka dambayn 30 maalmood kadib marka isuduwaha uu u gudbiya jawaab qoraal ah cidda cabanaysa.

Isuduwaha ama wakiilkiisa ayaa u jawaabi doona qofka cabanaya isagoo siinaya go'aan qoran oo ah sida ugu dhakhsaha badan ee suurtogalka ah, laakiin aan dhaceynin wax aan ka danbeyn 30 cisho ka dib marka la helo cabashada qoraalka ah, haddii aanu si kale ku raacin dacwad-qaadaha ama haddii ay soo baxaan duruufo aan caadiga ahayn oo la xiriira cabashada oo u baahan sii dheereynta xadka waqtiga. Haddii ay dhacdo in loo baahdo waqti dheerayn, degmadu waxay ku wargelin doontaa qofka cabanaya qoraal ah sababaha dheereynta iyo taariikhda jawaabta la filayo ee xilliga ay degmadu ka jawaabayso cabashada, degmadu waa inay soo dirtaa nuqulka jawaabta xafiiska isuduwaha waxbarashada dadweynaha.

Go'aanka isuduwaha guud ama wakiilkiisa waxaa ku jiri doona: 1) soo Koobidda natiijooyinka baaritaanka; 2) haddii ay degmadu ku fashilantay in ay u hogaansanto sharciyada lidka-takoorka; 3) haddii aan la raacin hirgelinta, tallaabooyin sax ah oo ay degmadu u aragto in loo baahdo si loo saxo; iyo 4) ogaysiis ku saabsan xuquuqda qofka cabanaya ee racfaanka una dirto guddiga dugsigu iyo macluumaadka muhiimka ah ee soo gudbinta racfaanka.. Jawaabaha isuduwaha ama wakiilkiisa ayaa lagu siin doonaa luqad uu qofka cabanaya u fahmi karo waxaa laga yaaba in loo baahan yahay luqad.

Heerka Labaad: Rafcaan u Diridda Guddiga Degmada

Sarkaalka waa inuu soo baara eedeymaha la soo jeediyey 30 maalmood gudahood kadib markii la soo gudbiyay dacwadda. Sarkaalku waa inuu u soo gudbiyaa isuduwaha warbixin buuxda oo ku saabsan cabashada iyo natiijooyinka baaritaanka. Isuduwaha waa inuu si qoraal ahaan ugu soo gudbiyaa jawaab qofka cabanaya sida ugu dhakhsaha badan, laakiin wax aan ka badnay 30 maalmood gudahood kadib marka la helo cabashada qoraalka. Isuduwaha waa inuu sheegaa in degmada ay:

- a **Degmadu** ay diidday eedeymaha ku jira cabashada qoraalka ah ee ay heshay degmada; ama
- b **Degmadu** ay fulisay tallaabooyin macquul ah si loo tirtiro ficilka, xaalad ama xaalado kasta oo noocaas ah.

Tallaabooyinka saxitaanka ah ee loo baahan yahay inay lagama maarmaan yihiin waa in lagu qabtaa sida ugu dhakhsaha badan, laakiin wax aan ka dambayn 30 maalmood kadib marka isuduwaha uu u gudbiya jawaab qoraal ah cidda cabanaysa.

Isuduwaha ama wakiilkiisa ayaa u jawaabi doona qofka cabanaya isagoo siinaya go'aan qoran oo ah sida ugu dhakhsaha badan ee suurtogalka ah, laakiin aan dhaceynin wax aan ka danbeyn 30 cisho ka dib marka la helo cabashada qoraalka ah, haddii aanu si kale ku raacin dacwad-qaadaha ama haddii ay soo baxaan duruufo aan caadiga ahayn oo la xiriira cabashada oo u baahan sii dheereynta xadka waqtiga. Haddii ay dhacdo in loo baahdo waqti dheerayn, degmadu waxay ku wargelin doontaa qofka cabanaya qoraal ah sababaha dheereynta iyo taariikhda jawaabta la filayo ee xilliga ay degmadu ka jawaabayso cabashada, degmadu waa inay soo dirtaa nuqulka jawaabta xafiiska isuduwaha waxbarashada dadweynaha.

Go'aanka isuduwaha guud ama wakiilkiisa waxaa ku jiri doona: 1) soo Koobidda natiijooyinka baaritaanka; 2) haddii ay degmadu ku fashilantay in ay u hogaansanto sharciyada lidka-takoorka; 3) haddii aan la raacin hirgelinta, tallaabooyin sax ah oo ay degmadu u aragto in loo baahdo si loo saxo; iyo 4) ogaysiis ku saabsan xuquuqda qofka cabanaya ee racfaanka una dirto guddiga dugsigu iyo macluumaadka muhiimka ah ee soo gudbinta racfaanka.. Jawaabaha isuduwaha ama wakiilkiisa ayaa lagu siin doonaa luqad uu qofka cabanaya u fahmi karo waxaa laga yaaba in loo baahan yahay luqad

Heerka Saddexaad: Cabashada Loo Soo Gudbiyo Isuduwaha Guud ee Waxbarashada Dadweynaha

Haddii qofka cabanaya uusan ku qanacsaneyn go'aanka guddiga maamulka, ama haddii degmadu ay ku fashilantay in ay u hogaansamaan nidaamkan, qofka cabashada sameeyay wuxuu cabasho u gudbin karaa Isuduwaha guud ee waxbarashada dadweynaha.

- a Cabashada waa in uu helaa Kormeeraha Guud ee Waxbarashada Dadweynaha maalinta labaatanaad (20) ama taariikhda uu qofka cabanaya uu helay ogaysiis qoraal ah oo ku saabsan go'aanka Guddiga Go'aanka, haddii Madaxa Kormeeraha Guud ee Waxbarashada Dadweynaha uu siiyo sii-dheerayn sababta wanaagsan daraadeed cabashada waxaa lagu soo diri karaa boostada, fakiska, boostada elektarooniga, ama gacanta lagu keeni karaa.
- b Cabashadu waa inay ahaataa mid qoraal ah oo ay ku jiraan: 1) Sharaxaad ficilada gaarka ah, xaaladaha ama duruufaha lagu soo oogay in lagu xadgudbay sharciyada liddi ku ah kufsiga; 2) Magaca iyo macluumaadka xiriirka, oo ay ku jiraan cinwaanka, qofka cabanaya; 3) Magaca iyo ciwaanka degmada ee qofka laga cabanayo; 4) Nuqul ka mid ah cabashada

degmada iyo go'aanka racfaanka, haddii ay jirto mid; iyo 5) Xallinta la soo jeediyey ee cabashada ama gargaarka la codsaday. Haddii eedeymaha la xidhiidhaan arday gaar ah, cabashada waa in sidoo kale ay ku jiraan magaca iyo cinwaanka ardayga, ama haddii uu jiro ilmo ama dhallinyaro guri la'aan ah, macluumaadka lagala xiriiro.

- C Marka la helo cabashada, Xafiiska Isuduwaha ee Waxbarashada Dadweynaha ayaa bilaabi doona baaritaan, oo ay ku jiri karto sameynta dib-u-eegis goobta. OSPI waxay sidoo kale baari kartaa arrimaha dheeraadka ah ee la xidhiidha cabashada ee aan ku jirin cabashada bilowga ama racfaanka isuduwaha ama guddiga. Ka dib baadhitaanka, OSPI waxay samayn doontaa go'aan madax-bannaan oo ah haddii ay degmadu ku fashilantay in ay u hoggaansantay RCW 28A.642.010 ama Cutubka 392-190, WAC waxayna soo saari doontaa go'aan qoraalka oo ay siinayso qof cabashada sameeyay iyo degmada oo wax ka qabta cabasho kasta cabasho kasta iyo wixii kale ee aan ku habooneyn ee la aqoonsaday. Go'aanka qoraalka ah waxaa ku jiri doona tallaabooyin saxitaan ah oo loo arko in loo baahan yahay in lagu saxo qaladka iyo dokumentiyada ay tahay in degmadu bixiso si ay u muujiso in tallaabooyinka saxitaanka la dhammeeyey.

Dhammaan tallaabooyinka saxitaanka waa in lagu dhammaystiraa wakhtiyada lagu qeexay go'aanka qoraalka ah ee OSPI haddii aysan OSPI sii kordhin waqtigaas. Haddii u hoggaansamidda waqtiga aan la gaadhin, OSPI waxay qaadi kartaa talaabo ay ka mid yihiin laakiin aan ku xaddidneyn inay u soo gudbiyaan degmada wakaaladaha gobolka ama federaalka ee ku haboon awoodna u leh inay amar bixiyaan.

Cabashada waa la xallin karaa wakhti kasta, ka hor dhammaadka baaritaanka, degmadu si ikhtiyaari ah ayey u oggolaatay in ay xalliso cabashada. OSPI waxaa laga yaabaa inay bixiso gargaar farsamo iyo hababka xallinta khilaafaadka si loo xalliyo cabashada.

Heerka Afaraad: Dhageysiga Maamulka

Qofka cabanaya ama dugsiga ee raba inuu racfaan ka qaato go'aanka qoraalka ah ee Xafiiska Isuduwaha ee Waxbarashada Dadweynaha ayaa ogeysiin qoraal ah oo rafcaan u soo gudbin kara OSPI soddon (30) maalmood gudahood kaddib taariikhda helitaanka go'aanka xafiiskaas. OSPI waxay fulin doontaa dacwad rasmi ah oo maamuleed iyada oo la raacayo Sharciga Habraaca Maamulka, Cutubka 34.05, RCW.

Dhexdhexaadinta:

Waqti kasta inta lagu jiro nidaamka cabashada takoorka ee lagu soo qeexay WAC 392-190065 illaa 392-190-075, degmadu waxaa laga yaabaa inay ku bixiso kharashkeeda, soo jeedin dhexdhexaadis. Qofka cabanaya iyo degmadu waxay ku heshiin karaan in ay kordhiyaan nidaamka cabashada takoorka si loo sii wado dhexdhexaadinta.

Ujeedada dhexdhexaadintu waa in la siiyo labadaba qofka cabanaya iyo degmada fursad ay ku xaliyaan khilaafaadka iyo in ay gaaraan heshiis dhexdhexaad ah iyada oo la adeegsanayo dhexdhexaadiye dhexdhexaad ah. Dhexdhexaadintu waa inay noqotaa ikhtiyaar waxayna u baahan tahay heshiiska labada dhinac. Waxaa laga yaabaa in uu joojiyo labada dhinac mid ka mid ah waqti kasta inta lagu jiro geedi socodka dhexdhexaadinta. Laguma dacwoon karo in la diido ama dib loo dhigo xuquuqda qofka cabanaya si uu isticmaalo habka cabashada.

Dhexdhexaadinta waa inuu qabta dhexdhexaadiye u qalma oo dhexdhexaad ah kuwaas oo aan: 1) Inuu yahay shaqaale ka mid ah degmo dugsiyeed kasta, dugsi dadweyne oo madax banaan, ama hay'ad kale oo dadweyne ama hay'ad gaar ah oo bixiya adeegyo waxbarasho oo la xidhiidha ardayga mawduuca cabashada la dhexdhexaadinayo; ama 2) Aanu lahayn sababo khaas ah oo shaqsi ama xirfadeed. Dhexdhexaadiye looma tixgeliyo inuu yahay shaqaale ka tirsan degmada ama dugsiga dadweynaha ama hay'ad kale oo dadweyne ama shirkad gaar ah sababtoo ah isaga ama iyadu inuu u adeego dhexdhexaadiye ahaan oo kaliya.

Haddii dhinacyadu ku heshiiyaan dhexdhexaadinta, waxay samayn karaan heshiis sharci ah oo qeexaya xallinta oo sheegaya in dhammaan wada-hadallada dhacay intii lagu jiray dhexdhexaadinta ay sii ahaan doonaan qarsoodi oo aan loo isticmaali karin caddayn kasta oo cabasho kale, dacwad cadaalada sharci ah ama dacwad madani ah. Heshiisku waa inuu saxiixaa qofka cabanaya iyo wakiilka degmada oo awood u leh inuu matalo degmada.

Ilaalinta diiwaanada

Faylasha ay ku jiraan nuqullada dhammaan waraaqaha ku xiran cabasho kasta ee loo gudbiyo degmada iyo doodaha dacwadda, oo ay ku jiraan wixii tallaabooyin saxitaana oo ay abaabushay degmadu, waa in lagu hayaa xafiiska sarkaalka u hoggaansannaata Qodobka IX muddo lix sano ah.

FURSADAHA CABASHADA: TAKOORIDA IYO DHIBAATOYINKA GALMADA

Haddii aad aaminsan tahay in adiga ama cunugaaga aad la kulantay midabtaqoor sharci darro ah, dhibaateyn takoorid ah, ama dhibaateyn galmo ee dugsiga, waxaad xaq u leedahay inaad soo gudbiso cabasho.

Kahor inta aadan cabashada soo gudbin, waxaad kala hadli kartaa cabashooyinkaaga maamulaha ilmahaaga ama Isku-duwaha Qaybta 504 ee degmada, Sarkaalka Qodobka IX, ama Isku-duwaha Xuquuqda Madaniga. Tani inta badan waa jidka ugu dhakhsaha badan ee lagu xallin karo welwelkaaga.

Cabashada Degmo Dugsiyeedka

Talaabada 1: Qoro Dacwadaada.

Xaaladaha intooda badan, cabashooyinka waa in lagu soo gudbiyaa hal sano gudaheed laga bilaabo taariikhda dhacdada ama anshaxa mawduuca u ah cabashada. Cabashadu waa inay ahaataa mid qoraal ah. Hubso inaad sharaxdo akhlaaqda

ama dhacda, sharax sababta aad ugu aragto midabtakoor, kadeedid midabtakoor, ama kadeedis galmo, iyo sharaxaad ka bixi tallaabooyinka aad aaminsan tahay in degmadu ay tahay inay qaado si ay u xaliso dhibaata. Waxaad ku dirtaa cabashadaada oo qoraal ah—boostada, fakis, email, ama gacan ugu gee—isuduwaha degmadaama iskuduwaha dacwadaha xuquuqda madaniga.

Talaabada 2: Degmo Dugsiyeedka ayaa baaraya Cabashadaada

Marka degmadu hesho cabashadaada qoraalka ah, isku-duwaha ayaa ku siin doona nuqulka qaabsocodka cabashada iyo habsan doona in baaritaan deg-deg ah oo faahfaahsan uu dhaco. Isuduwaha ama wakiilkiisa ayaa kuugu soo jawaabi doona qoraal ahaan 30 casho maalmo taariikheed—haddii aadan ogolaanin mudo kale. Haddii cabashadaadu ay ku lug leedahay xaalado aan caadi ahayn oo u baahan baadhitaan dheeri ah, degmada ayaa kugula socodsiiin doonta qoraal ahaan si ay u sharaxdo sababta shaqaalaha ugu baahan yahay waqti dheeri ah iyo taariikhda cusub jawaabtooda qoraalka ah.

Talaabada 3: Degmo Dugsiyeedka wuxuu ka Jawaabaya Cabashadaada

Jawaabtooda qoraalka ah, degmadu waxaa ku jiri doona soo koobidda natiijooyinka baaritaanka, go'aaminta haddii ay tahay iyo haddii kale in degmada ku guuldareysatay inay raacdo sharciyada xuquuqda madaniga ah, ogeysiis ah inaad racfaan ka qaadan karto go'aankan, iyo tallaabooyin kasta oo lagama maarmaan u ah inay degmada u raacdo si waafaqsan sharciyada xuquuqda madaniga ah. Tallaabooyin saxitaan ah ayaa la hirgelin doonaa gudaha 30 maalmood kadib jawaabta qoraalka ah—haddii aadan ogolaanin waqti kale.

Racfaan u dirida Guddiga Dugsiga

Haddii aadan ku raacsanayn go'aanka degmo dugsiyeedka, waxaad rafcaan u diri kartaa guddiga maamulka degmada. Waa inaad ogeysiiska racfaan u gudbisid xoghayaha guddiga dugsiga muddo 10 cisho gudahooda kaddib markaad hesho jawaabta degmada ee cabashadaada. Guddiga dugsigu wuxuu jadwal ku qaban doonaa 20 maalmood gudahood kadib markii ay heleen racfaankaaga, haddii aadan ku raacsanayn waqti kale. Guddiga Dugsiga ayaa kuu soo diri doona go'aan qoraal ah 30 cisho gudahood kaddib marka degmadu heshay ogeysiiska racfaanka. Go'aanka guddiga dugsiga waxaa ku jiri doona macluumaadka ku saabsan sida looga xareeyo cabasho Xafiiska Isuduwaha ee Waxbarista Dadweynaha (OSPI).

Cabashada OSPI

Haddii AADAN ku raacsanayn go'aanka racfaanka ee degmada, sharciga gobolku wuxuu bixinaya ikhtiyaarka ah inaad cabasho rasmi ah u gudbisid Xafiiska Isuduwaha ee Waxbarista Dadweynaha (OSPI). Tani waa nidaam cabasho oo gaar ah oo dhici kara haddii mid ka mid ah labadaan xaaladood dhacaan: (1) waxaad dhamaysay habkii cabashada iyo racfaanka degmada, ama (2) degmadu uma raacin nidaamka cabashada iyo racfaanka si sax ah.

Waxaad heysataa 20 maalmood si aad cabasho ugu gudbisid OSPI laga bilaabo maalinta aad heshay go'aanka racfaankaaga. Waxaad u diri kartaa cabashadaada qoraalka Xafiiska Sinnaanta iyo Xuquuqda Rayidka ee OSPI: limayl: Equity@k12.wa.us | Fakis: 360-664-2967 Boostada ama gacanta ugu dhiib: PO Box 47200, 600 Washington St. S.E., Olympia, WA 98504-7200

Wixii macluumaad dheeraad ah, booqo www.k12.wa.us/Equity/Complaints.aspx, ama la xiriiir xafiiska OSPI ee Sinnaanta iyo Xuquuqda Rayidka 360-725-6162 / TTY: 360-664-3631 ama emailka ah equity@k12.wa.us.

Fursadaha Cabashooyinka kale ee Takoorka

Xafiiska Xuquuqda Rayidka, Wasaaradda Waxbarashada ee Mareykanka (Office for Civil Rights, U.S. Department of Education)

Taleefanka: 206-607-1600/TDD: 1-800-877-8339

limayl: OCR.Seattle@ed.gov

Website: www.ed.gov/ocr

Guddiga Xuquuqda Aadanaha ee Gobolka Washington (Washington State Human Rights Commission)

Taleefanka: 1-800-233-3247/TTY: 1-800-300-7525

Website: www.hum.wa.gov.

QEYBTA XVIII: ASTURNAANTA IYO BAARITAANADA ARDAYDA (Hanaanka 3230P)

Ardayga waxaa baari doona shaqaalaha degmada haddii ay jiraan sababo macquul ah oo ay uga shakisan yihiin inay jiraan cadeeymo muujinaya in ku xad gudbay sharciga ama xeerka dugsiga lagu heli doono. Shaqaalaha dugsigu waa inay ku soo wargeliyaan hawlaha looga shakiyay ardayga maamulaha kahor inta aan la bilaabin baaritaanka, marka laga reebo xaaladaha degdega ah. Baaritaan aya loo baahan yahay marka ay jiraan sababo macquul ah oo looga shakisan yahay in ardaygu keenay qori meel ku yaal goobta dugsiga, gaadiidka ama dhacdooyinka dugsiga.

Sameynta sababo macquul ah

Dib-u-eegida soo socota ee ku saleysan baaritaanka waa inay dhacdaa kahor inta aan la sameeynin baaritaanka:

- Aqoonsiga 1) falalka shakiga leh ee ardayga, dabeecadda, ama dhaqdhaqaaqa; 2) ilaha macluumaadka; iyo 3) kalsoonida ilaha macluumaadka noocaas ah.
- Haddii tuhunka laga yaabo in la xaqiijiyo, anshaxa noocan oo kale ah miyay jabinayaan sharciga ama xeerarka dugsiga?
- Miyuu u badan tahay inuu ardaygu haysto ama uu qariyey shey kasta, walax, ama walxo ka mamnuuc ah taas oo noqon karta caddaynta ku xadgudubka sharciga ama xeerka dugsiga?

Sameynta baaritaanka

Haddii maamulaha, ama qofka u xilsaaran, uu go'aamiyo inay jiraan sababo macquulka ah oo baaritaan loogu sameeyo dharka ardayga, alaabtiisa shakhsiyeed, miiska, sanduuqa, aagga lagu kaydiyo alaabta, ama baabuurka, baaritaanka waa in loo sameeyaa sida soo socota:

- Haddii caddaynta fal-dembiyeedka lagu tuhunsan yahay in ay jiraan, iyo xukumada hay'adaha madaniga ah lagu talin doono haddii la xaqiijiyo baaritaanka, la tasho saraakiisha fulinta sharciga sida ay u tahay maquul inuu baaritaanka sameeyo sarkaalka fulinta sharciga.
- Haddii caddaynta ku xadgudubka xeerka iskuulku tahay waxa la tuhunsan yahay, iyo haddii la xaqiijiyo baaritaanka inuu talaabo anshax arday oo keliya lagu qaadayo, sii wado baaritaanka ardayga inuu soo saaro dhammaan waxyaabaha ka soo jeeda meelaha jeebka, boorsada, boorsooyinka, boorsooyinka gacanta, boorsooyinka jimicsiga, iwm.
- Haddii ardaygu diido in uu ka qaybqaato baaritaanka shakhsiyeed, ardayga waa in la hayaa illaa waalidka ama mas'uulka ardayga la helayo si ay u oggolaadaan baaritaankaas. Haddii waalidka ama mas'uulka aan lagu heli karin wakhti macquul ah, maamuluhu wuxuu sameyn karaa baaritaanka iyada oo aanu oggolaan ardayga.

Baaritaanka Sanduuqa

Sanaadiiqda, miisaska, iyo meelaha wax la dhigto waa hantida degmo dugsiyeedka. Marka loo xilsaaro sanduuqa, miiska, ama goobta wax lagu kaydiyo, ardaygu wuxuu masuul ka yahay xannaanada saxda ah. Ardayga waxaa lagu ganaaxi karaa ganaax haddii wax khasaare ah uu u geysto hantida dugsiga. Ardayda waxaa lagu dhiirigelinayaa inay sanduuqa loo xilsaaray xiraan oo qufulan.

Ardayga sanduuqiisa iyo miiskiisa waxaa baari doona shaqaalaha degmada haddii ay jiraan sababo macquul ah oo ay uga shakisan yihiin inay jiraan cadeeymo muujinaya in ku xad gudbay sharciga ama xeerka dugsiga lagu heli doono. Shaqaalaha dugsiga waa inay ku soo wargeliyaan hawlaha looga shakiyay ardayga maamulaha kahor inta aan la bilaabin baaritaanka, marka laga reebo xaaladaha degdega ah markii khatarta ku iman karta ardayda ama shaqaalaha u baahan tahay talaabo degdega.

Maamulayaasha dhismahu waa in ay tixraacaan habraaca soo socda ee ku saabsan samaynta baaritaanka ardayda iyo hantidooda haggidooda si loo ogaado in baaritaanku yahay mid macquul ah oo duruufaha. Maamuleyaashu waxay baari karaan dhammaan sanaadiiqda, miisaska, ama meelaha kaydka iyada oo aan la siin ogeysiis hore ardayga iyo iyada oo aan shaki macquul ah laga qabin in baaritaanku uu keeni doono caddaynta xadgudubka ardayga ee sharciga ama xeerarka dugsiga.

Kormeerka maamulka, ama kormeerka caafimaadka iyo daryeelka, ayaa la samayn karaa wakhti kasta si loo soo helo buugaagta maktabadda, buugaagta, ama hantida kale ee dugsiga ee dhuntay ama si loo hubiyo in dhammaan sanaadiiqda, miisaska, ama meelaha wax lagu kaydiyo la nadiifiyo oo ay xor ka ahaadaan halisaha caafimaadka ama ammaanka. Kormeerka muddaysan ee sanaadiiqda ayaa xoojin doona lahaanshada degmada ee sanaadiiqda iyo rajada ugu yar ee ardayda ay ka qabaan waxyaabaha ay ka kooban yihiin keydkooda.

Intii lagu gudajiro baaritaanka dhammaan sanduuqyada ardayga, uu sarkaalka dugsiga ee baaritaanka ku helo weel ku jira sanduuqa oo laga yaabo in lagu qariya shay mamnuuc ah, weelka waxaa laga yaabaa in la baaro iyadoo la raacayo habraaca degmada ee xukuma baaritaanka ardayda iyo hantidooda. "Weelka" ujeedada siyaasaddan waxaa ka mid ah, laakiin aanay ku xaddidnayn: dharka, boorsada, boorsada gacanta, boorsada dhabarka, boorsada jimicsiga, ama walxaha kale ee laga yaabo in wax lagu qararin karo.

QEYBTA XIX: DAAWADA DUGSIGA (Siyaasada iyo Hanaanka 3416)

Xaaladaha caadiga ah maamulaha dugsiga kasta wuxuu u oggolaanayaa laba xubnood oo shaqaale ah inay maamulaan daawooyinka afka laga qaato iyo kuwa afka laga qaato ee laga soo iibsado farmashiga waa in la siiyaa kahor iyo/ama kadib saacadaha dugsiga iyadoo uu kormeerayo waalidka ama mas'uulka. Daawooyinka afka waxaa lagu qaata afka ama waa la neefsada iyadoo ay ku jiraan maaskaro daboolaya afka ama afka iyo sanko.

Haddii ardaygu ay tahay inuu qaato daawo afka oo loo qoro ama aan loo soo qarin oo uu siinayo xubin ka mid ah shaqaale oo loo fasaxay, waalidku waa inuu soo gudbiyaa oggolaansho qoraal ah oo uu la socdo codsi qoraal ah oo ka yimid xirfadle caafimaad oo ruqsad haysta ee soo qoray oo ku jiraan awoodda haya'diisu. Haddii daaweynta la siin doono wax ka badan shan iyo toban maalmood oo isku xigta, xirfadlaha caafimaadku waa inuu sidoo kale bixiyaa tilmaamo qoran, oo kuwa hadda ah oo aan weli dhicin oo lagu maamulo daaweynta.

Isuduwaha waa inuu dejiyaa hanaanka:

- A. Tababarka iyo kormeerka xubnaha shaqaalaha ee maamulka daaweynta afka ee uu u qoray ama aanu u qorin ardayda dhakhtarka ama kalkaalisada diiwaangashan;
- B. Diyaarinta xubnaha shaqaalaha ee maamuli kara daawada afka ee loo qoray ama aan loo qorin ardayda;
- C. Helitaanka codsiga waalidka iyo xirfadlaha caafimaadka oo saxiixan oo taariikhaysan ee siinta daawada loo soo qoray ama
- D. Daawooyinka afka laga qaato ee aan loo soo qorin, oo ay ku jiraan tilmaamaha xirfadlaha caafimaadka haddii daawada la siinayo in ka badan shan iyo toban maalmood;
- E. Ku kaydinta daawooyinka la soo qoray ama kuwa aan la soo qorin sanaadiiqda ama xarunta leh helitaanka xadidan; iyo
- F. Joogtaynta diiwaanada ku saabsan maamulka daawada afka ee la soo qoray ama aan la soo qorin.
- G. Oggolaanshaha, xaaladaha xaddidan, in ardaydu qaataan oo isku-maamulaan daawooyinka lagama-maarmaanka u ah ka-qaybgalka dugsiga.

Wax daawo ah looma isticmaali doono cirbadeynta marka laga reebo marka ardaygu u nugul yahay xaalad nololeed oo halis ah. Marka noocaas ah, waalidka wuxuu soo gudbin doonaa qoraal saxiixan oo oggolaansho ah. Oggolaanshaha noocan oo kale ah waa in lagu taagyeraa amarrada la saxiixay oo taariikhaysan oo la socota iyada oo la raacayo tilmaamaha taageerada xirfadlaha caafimaad ee ruqsada haysta. Xubin shaqaale ah waa in loo tababaro kahor inta aan la isku deyin ku daaweynta cirbada.

Daawooyinka lagu qaato hababka aan ahayn afka (boomaatooyinka, dhibcaha, neefsashada sanko suuxdinta ama cirbadaha aan degdegga ahayn waxaa laga yaabaa in aysan bixin shaqaale dugsi oo aan ka ahayn kalkaaliyayaal diiwaangashan ama kalkaaliyayaal shati leh.

Haddii ay degmadu go'aansato inay joojiso siinta daawada ardayga, kormeeraha ama wakiilkiisa waa inuu ku ogeysiiyaa waalidka ama masuulka ardayga si qoraal ahaana kahor intaan la joojin. Waa inay jirtaa sababo macquul ah oo ku saabsan joojinta oo aan hoos u dhigin caafimaadka ardayga ama ku xadgudubin ilaalinta sharciga naafada.

Daawada Dugsiga (Hanaanka 3416P)

Maamulaha dugsi kasta wuxuu u fasaxayaa laba xubnood oo ka tirsan shaqaalaha si ay u maamulaan daaweynta afka ee loo qoray ama aan la qorin. Daawooyinka afka waxaa lagu qaata afka iyadoo la laqayo ama la neefsada iyadoo la kaashanayo maaskaro dabooolaya afka ama afka iyo sanko. Xubnaha shaqaalaha ee loo qoondeeyay waxay ka qayb qaadan doonaan fadhiga tababarka shaqada ee uu qabanayo takhtar ama kalkaalisada diiwaangashan kahor inta aan la furin sanad dugsiyeedka.

Daaweynta afka ah ee la soo qoro ama farmashiyaha laga soo iibsaday waxaa ayaa laga yaabaa in ardayda lagu siiyo jadwalka marka laga helo oggolaansho qoraal ah waalidka oo leh codsi qoraal ah oo ay uu soo saaray xirfadle caafimaad oo ruqsad haysta oo soo qoray qoraallada ay ku qoran yihiin. Haddii daaweyntu ay tahay in la maamulo wax ka badan shan iyo toban maalmood oo isku xigta codsiga qoraalka waa inuu la socdaa talooyin qoraal ah oo ka yimid xirfadle caafimaad oo ruqsad haysta. Codsiyada waa in ay ahaadaan kuwo ansax ah oo aan ka badnayn sannad dugsiyeedka hadda. Daawada loo soo qoray ama aan loo qorin waa in si sax ah loogu callaamadiyay oo ku jirtaa weelka asalka ah. Qaybinta daawada afka ee loo soo qoray ama aan loo soo qorin waa inay:

- A. Daawooyinka waa in si toos ah looga soo qaado waalidka, ardaydu waa in aysan u soo qaadin daawada dugsiga, waxaa loo soo aruuriyaan foomka oggolaanshaha si sax ah oo uu saxeexay waalidka iyo xirfadlaha caafimaadka ee soo qora oo waxaa la soo qaadaa talooyin ka socda xirfadlaha caafimaadka ee soo qora haddii daaweynta afka laga qaato in ka badan shan iyo toban maalmood oo isku xigta;
- B. Ku kaydi daawada dhakhtarka uu qoray ama kuwa aan la soo qorin (wax aan ka badneyn labaatan (20) maalinba) meel xiran, oo armaajo si qaabeysan loo dhisayo;
- C. Hayso diiwaanka maalinlaha ah ee tilmaamaya in daawada afka ee la soo qoro ama mida aan la soo qorin la bixiyay.
- D. Bixiyaan kormeerka dhakhtarka ama kalkaalisada diiwaangashan.

Nuqul ka mid ah nidaamkan waa in la siiyaa waalidka haddii uu codsado daaweynta dawooyinka ee dugsiyada.

Daawooyinka lagu qaato, waxaan ka ahayn afka, waxaa kaliya oo maamula kalkaalisada diiwaangashan ama kalkaaliye caafimaad oo shati leh. Wax daawo aan la soo qorin oo cirbadaha waa inaysan siin shaqaalaha marka laga reebo marka ardaygu u nugul yahay xaalad nololeed oo halis ah. Waalidka waxay soo gudbin doonaan warbixin qoraal ah oo ay ugu deeqayaan xubin ka tirsan shaqaalaha maamulka inay u dhaqmaan sida ay dhigayaan amarada qoraalka gaarka ah iyo taageeridda tilmaamaha ay bixiyaan xirfadlaha caafimaad oo shati hel isaga ama iyada awood uu wax ku bixinayo, (tusaale ahaan, daawada la siiyo si ay uga hortagaan fal-celin micida shinnida). Daaweynta noocan oo kale ah waxaa maamula shaqaale u tababaran kalkaalisada diiwaangashan si ay u maamulaan cirbadeynta noocaas ah.

Amar qoraal ah oo ku saabsan daaweynta degdega ah, oo la saxiixay oo taariikhaysan, oo ka yimid xirfadle caafimaad oo ruqsad haysta oo qoraya awoodiisa ama hay'adeeda waa in:

- A. U sheeg in ardaygu uu qabo xasaasiyado oo keeni karta falgalinta anaphylactic;
- B. Aqoonsadaan daawada, habka maamulka, qiyaasta. Epinephrine oo lagu siiyo neefsashada, halkii lagu duri lahaa, ayaa noqon karta xulasho daaweyn. Go'aankaan waa inuu sameeyaa xirfadle caafimaad oo ruqsad haysta isagoo qoraaya awoodiisa ama qoraalkiisa;
- C. Oo sheegaya marka cirbada la siinayo iyada oo ku saleysan calaamadaha la filayo ama waqti go'an oo ka yimaada soo-gaadhista xasaasiyadda;

- D. Talo soo jeedin kadib maamulka, taas oo ay ku jiri karto daryeelka lafdhabarta, baahida loo qabo guntinta, maamulka daawooyinka dheeraadka ah, gaadiidka isbitaalka; iyo
- E. Sifee sida loo soo gudbiyo xirfadlaha caafimaad ee qoraaga ama hay'adeeda wax qoreysa iyo talooyinka diiwaangelinta rikoorada.

Haddii xirfadle caafimaad iyo ardayga waalidku codsado in ardayga loo oggolaado in uu qaato dawadiisa iyo/ama loo oggolaado inuu iskiis u maamulo daawada, maamuluhu wuxuu bixin karaa fasax kadib marka lala tashado kalkaaliyaha caafimaadka ee dugsiiga. Marka laga reebo kiisaska qalabka xadadka badan (multi dose) (sida neef-qaadashada neefta), ardaydu waxay qaadanayaan hal maalin oo daawo ah halkii mar. Xadgudubka xaalad kasta oo lagu meeleeeyey ardayga loo oggol yahay inuu qaado iyo/ama is-maamulid daawo u gaar ah wuxuu keeni karaa joojinta fasaxaas, iyo sidoo kale ujeeddada edbinta marka ay habboon tahay.

QEYBTA XX: ARRIMAHA HAYNTA CARRUURTA

Degmo Dugsiyeedka Tukwila maaha hay'ad xoojineysa amarada maxkamada ee u dhexeeya waalidiinta (sida, go'aanka furitaanka iyo qorshooyinka waalidnimada). Guud ahaan, dugsiyadu ma isku dayi doonaan inay fuliyaan amarradan oo kale marka laga reebo marka loo soo gudbiyey nuqul shahaadeysan oo cad oo ah amarka "aan lala soo xiriiri karin wakhti kasta" nooc amar ah, ama mid gaar ah oo xaddidaya xuquuqda waalidka ee dugsiiga. (Nuqul shahaadeysan ayaa laga heli karaa oo kaliya karraaniga maxkamadda oo si cad u shaabadeeyey oo loo daabacay sidaas.)

Kiisaska noocaas ah, dugsiyadu wuxuu u dhaqmayaa si loo ilaaliyo amniga ardayda iyo la xiriiri doona booliiska haddii lagu xadgudbo amarrada maxkamada, xukunka madaxda dugsiiga, duruufuhuna ku amrayaan ficilkan. Dugsiyadu wuxuu isku dayi karaa, laakiin loogama baahna, inuu ku wargeliyo waalidka soo bandhigay "amarka xiriir la'aanta" haddii waalidka kale isku dayo inuu ka saaro ilmaha dugsiiga.

Degmadu waxay doorbideysaa khilaafaadka u dhexeeya waalidiinta ee ku saabsan amarrada maxkamada in lagu xalliyo maxkamad, oo aan dugsiyadu la keenin.

QEYBTA XXI: WARBIXINTA CPS

Macalimiinta, lataliyayaasha, maamulayaasha, shaqaalaha xarunta daryeelka carruurta iyo kalkaaliyayaasha dugsiyada ayuu ka doonayaa sharciga gobolka si looga warbixiyo kiisaska la tuhunsan yahay ee waxyeelida ama dayacaada carruurta Qaybta Adeegyada Badbaadinta Ilmaha (CPS). Warbixinta waxaa loo qaadanayaa inay tahay codsi baaritaan oo ay ku sameeyeen CPS fal dhac loo geystey xadgudub ama dayacaad, ma ahan go'aanka kama-dambaysta ah ee xadgudubka. CPS iyo saraakiisha fulinta sharciga ayaa masuul ka ah baaritaanka kiis kasta iyo qaadida tallaabooyinka ku habboon xaaladaha. Shaqaalaha xirfadlaha ah ee dugsiyada ayaa ka xor ah masuuliyadaha warbixinta aamminaadda wanaagsan ee kufsiga ama dayacaad la'aanta iyo dambi ayay ku mutaysanayaan haddii ay ku guuldareystaan inay sidaas sameeyaan.

QEYBTA XXII: DIIWAANADA WAXBARASHADA ARDAYGA

Waalidiinta iyo ardayda qaangaarka ah (ardayda da'doodu gaartay 18 jir) waxay xaq u leeyihiin: (1) kormeeridda iyo dib u eegista diiwaanada waxbarasho ee ardayga iyada oo la raacayo Xeerka Xuquuqda Waxbarashada Qoyska iyo Qodobka Sirta (FERPA); (2) waydiiso wax ka bedelida diiwaanada ardayga si loo hubiyo in aysan aheyn mid aan sax ahayn, marin habaabin ama xadgudub ku ah xuquuqda ardayga ee xuquuqdiisa ama xuquuqda kale; (3) ogolaanshaha bixinta diiwaanka waxbarashada, marka laga reebo illaa heerarka kale ee sharcigu oggol yahay bixinta diiwaanadaas oo aan oggolaan; (4) cabasho u gudbisid Waaxda Waxbarashada ee Mareykanka oo ku eedeynaysa inay ku fashilantay (FERPA); iyo (5) hel nuqul ka mid ah siyaasadda degmada ee ku saabsan diiwaanka ardayga Xafiiska Isuduwaha.

FERPA guud ahaan waxay u baahan tahay in degmadu ay hesho oggolaanshaha waalidka oo qoraal ah markasta oo ay bixiso macluumaadka ku jira diiwaanka waxbarashada ardayga. Si kastaba ha ahaate, FERPA waxay oggolaaneysaa macluumaadka qaarkood, oo loo yaqaan "Macluumaadka Diiwaanka" in la sii daayo iyada oo aan la haysan fasax waalid HADDII ay degmadu ay siiso waalidka/masuulka ama ardayga u qalma (18 sano ama ka weyn) fursad ay ku macluumaadkaas sii-deynta qaar ama dhammaan macluumaadkaas.

Degmadu waxay marmarka qaarkood ka heshaa codsiyo ka yimaada dadka iyo ururada ka baxsan degmada (sida PTA, naadiyada kumbuyuutarka, kuliyaddaha, xarumaha adeegga milatariga, ururada wararka, iyo hay'adaha sharci fulinta) magacyada iyo cinwaanada ardayda, iyo macluumaadka kale ee la xidhiidha. Degmadu marnaba ma siin doonto macluumaadka noocaas ah shakhsiyaadka iyo ururrada leh ujeedo ganacsi oo aan qandaraas la lahayn Degmada. Haddii aanay Degmada u soo ogeysiinin si qoraal ahaana waalidka ama ardayga qaan-gaarka ah, Degmadu waxay u diri kartaa macluumaadka diiwaanka macluumaadka dadka iyo ururada sida kuwa kor lagu sharaxay.

"Macluumaadka Diiwaanka" waxaa lagu qeexa magaca ardayga, fiidiyowga, sawirada, masawirada kale, aqoonsiga, shahaadooyinka iyo abaalmarinta la siiyay, taariikhda iyo goobta dhalashada, dugsiyadii ugu dambeeyay iyo kuwii hore ee uu ka soo qayb galay, taariikhda diiwaan gelinta, ciwaanka boostada cinwaanada, lambarka telefoonka, lambarka taleefanka gacanta, lambarka aqoonsiga ardayga (keliya haddii aan la isticmaali karin si loo helo diiwaanka waxbarashada marka laga reebo marka loo isticmaalo hal ama dhowr waxyaabood oo kale oo gaar ah si loo xaqiijiyo aqoonsiga qofka), ka qaybgalka hawlaha rasmiga ah ee isboortiga, iyo culeyska/dhererka ardayga haddii ay la xiriirto kaqaybgalka cayaaraha.

Fadlan ka fiirso cawaaqibka go'aanka ah in laga reebo Macluumaadka Diiwaanka. Haddii aad sidaa sameysid, codsiyada mustaqbalka ee macluumaadka noocaas ah ee laga helo dadka aan degmada ahayn ama ururada waa la diidi doonaa, degmadu ma awoodi doonto inay bixiso macluumaadka:

- Diiwaanka ardayga, buugga sanadka/sanadlaha
- Barnaamijyada Dugsiga/barnaamijyada ciyaaraha isboortiga
- Daabacaadda faafinta warbaahinta ku saabsan guulaha ardaygaaga
- PTA, naadiyada dhiirigelinta iyo ururrada kale ee la xiriira waxqabadyada dugsiga
- Guddiyada isku soonoqodka dugsiga

Haddii AADAN rabin Degmo Dugsiyeedka Tukwila in uu sii-daayo macluumaadka diiwaanka ee ku saabsan ardaygaaga, waa inaad sameysa codsi qoraal ah o u dirtaa maamulaha dugsiga bisha ilaa iyo Oktoobar 1. Ku dar magaca ilmahaaga iyo bayaanka: "Sida ay oggol yihiin Sharciga Xuquuqda Waxbarashada Qoyska iyo Qarsoodiga, waxaan ka codsanayaa in dugsigeyga ama Degmo Dugsiyeedka Tukwila aysan sii-daynin macluumaadka shakhsiyanka ee lagu aqoonsan karo diiwaanka waxbarashada ilmahaaga iyadoo oggolaansho qoraal ah layga haysan."

QEYBTA XXIII: XUQUUQDA WAALIDIINTA IYO ARDAYGA EE QABASHADA RAYI CELINTA (Siyaasadda 3232)

Dhammaan qalabka waxbarista, oo ay ku jiraan qalabka dheeraadka ah iyo buugaagta macallimiinta, oo loo isticmaalo baaritaan kasta, falanqayn ama qiimeyn barnaamij ama mashruuc ay taageerayaan maaliyadda federaalka ayaa la heli karaa inay kormeeraan waalidiinta iyo masuulka. Ardayna looma baahna inuu qayb ka ahaado mashruuc ama barnaamij kasta oo ay taageeraan maaliyada federaalka si loo soo gudbiyo sahan, falanqayn ama qiimeyn oo soo bandhigayaa macluumaadka ku saabsan:

- Xiriir siyaasadeed;
- Dhibaatooyinka maskaxeed ama ceebta ee aadka u xun;
- Dabeecadaha galmada iyo habdhaqankas;
- Nidaam sharci darro ah, bulshada ka soo horjeeda, is-xiriirka ama dabeecad xumo ah;
- Qiimaynta khatarta ah ee xubnaha qoyska ee u dhow;
- Cilaaqaadyada ama kuwa la midka ah;
- Dhaqamada diinta, xiriirka, ama aaminsanaanta ardayga ama waalidka ardayga; ama
- Dakhliga aan ahayn macluumaadka lagama-maarmaanka u ah helitaanka u-qalmiinta barnaamijka; iyada oo aan oggolaansho hore loo helin ardayda qaangaarka ah ama kuwa xor ah, ama fasax qoraal ah oo waalidiinta.

Degmadu waxay diyaarinaysaa sidii ay u ilaalin lahayd asturnaanta ardayga inta lagu jiro maamulka baaritaannada iyo ururinta, bixinta ama isticmaalka macluumaadka shakhsi ahaaneed ee suuq-geynta, iibka ama ujeedooyinka kale oo qaybina.

Xuquuqda Lagu Hubiyo (Hanaanka 3232P)

Waalidiinta, markay codsadaan, waxay fursad u leeyihiin inay kormeeraan waxyaabaha soo socda:

- A. Daraasadaha ay sameeyeen dhinac saddexaad kahor inta aan daraasada la bilaabin ama aan loo qaybin ardayda dugsiga;
- B. Qalabka waxbarista ee loo isticmaalo qayb ka mid ah manhajka waxbarashada; iyo
- C. Dukumenti kasta ee daraasada ee loo isticmaalo si loogu helo macluumaadka ardayda.

Ogeysiis

Bilowga sannad dugsiyeed kasta degmadu waa inay siisa ogeysiinta ardayga ama waalidnimada ee qorista siyaasadda degmada iyo taariikhda gaarka ah ama qiyaasta sahanka ardayga, falanqaynta ama qiimeynta la qorsheeyay sanad dugsiyeedka.

Kala-Baxa

Ogeysiiska waa in lagu daraa shuruudaha looga baahan yahay in ardayga looga reebo ka qayb qaadashada:

- A. Warbixinta daraasadka la badbaadiyo, iyada oo aan loo eegin maalgelinta;
- B. Hawlaha ku lug leh ururinta, bixinta, ama isticmaalka macluumaadka shakhsiyeed ee laga helo ardayda iibinta ama ka gadida dadka kale; ama
- C. Ku lug lahaansho kasta oo aan ahayn xaalad deg-deg ah, baaritaan jireed ama baaritaano loo baahan yahay iyadoo shuruud u ah xaadiriinta, oo ay maamusho dugsiga, oo aan looga baahnayn in loo ilaaliyo caafimaadka iyo ammaanka ardayga.

QEYBTA XXV: HELITAANKA DADWEYNAHA EE DIIWAANADA DEGMADA (Siyaasada 4040)

Iyadoo la raacayo sharciga Gobolka Washington (Ch. 42.17 RCW), Guddiga waxaa ka go'an inuu siiyo dadweynaha oo dhan si loo helo diiwaanada ku saabsan maamulka iyo hawlaha Degmada. Helitaanka noocan oo kale ah wuxuu kor u qaaddaa siyaasadda muhiimka ah ee dadweynaha, waxay ilaalisaa kalsoonida dadweynaha ee caddaaladda nidaamka dawladeed, waxayna ilaalinaysaa danaha beesha ee xakamaynta iyo hawlgalka caadiga ah ee dugsiga. Isla mar ahaantaana, Goluhu wuxuu doonayaa inuu ilaaliyo maamulka hufan ee xukuumadda waxana uu aqoonsanaya xuquuqda gaarka ah ee shakhsiyadka ee helitaanka diiwaanka ay hayso degmada.

Muujinta fikradda ra'yiga ardaygu waa qayb muhiim ah oo ka mid ah dimoqraadiyada waxbarashada bulshada. Ra'yiga ardayda ee hadalka iyo qoraalka ah ee ku saabsan jidda dugsiga waa in la dhiirgeliya haddii uusan si weyn u carqaladeynayn hawlgalka dugsiga. Ardayda si cad ayaa looga mamnuucay isticmaalka ereyada cayda ah iyo/ama shuruudaha kadeedka inta lagu jiro fasallada ama goobaha la iskugu soo baxo.

A. Daabacaadda Ardayda

Daabacaadda ardayga oo la soo saaray iyada oo qayb ka ah manhajka dugsiga ama taageerada sanduuqa miisaaniyada ardayda waxaa loogu talagalay inay u adeegto sida baabuurta wax lagu baro iyo isgaarsiinta ardayga. Waxay la shaqeeyaa si weyna u maalgeliya degmada. Waxyaabaha ka muuqda qoraalladaas waa in ay ka tarjumaan dhammaan meelaha xiisaha ardayga, oo ay ku jiraan mawduucyo ku saabsan muran iyo isafgarad daro. Arrimaha khilaafka ah waxaa laga yaabaa in la soo bandhigo iyada oo si qoto looga hadlayo oo matalaya aragti kala duwan. Qalabka noocan oo kale ah maahan: inuu noqdo mid xishood leh, fisqi ah ama niyad jab; horseedaya carqalad weyn oo ku timaadda dugsiga, dhex gala asturnaanta dadka kale; ama ku dhibaateyn jinsi, diin, jinsi, ama koox jinsi ah: ama, u doodaha xadgudubka sharciga ama xayeysiya alaabta tubaakada, khamriga, daroogada sharci darada ah, ama muqaadaraadka daroogada ah. Isuduwaha waa inuu soo saaraa tilmaamo lagu fulinayo heerarkaas oo u dejin doono nidaamyo dib-u-eegis degdeg ah ee qalab kasta oo u muuqda inuusan u hoggaansanayn heerarka.

B. Qaybinta Qalabka

Daabacadaha ama waxyaabaha kale oo ay qoraan ardayda waxaa loogu qaybin karaa dhismayaasha dugsiga si waafaqsan nidaamyada uu soo saaraya Isuduwaha. Nidaamyada noocan oo kale ah waxay soo rogi karaan xadka wakhtiga, goobta, iyo habka qaybinta oo ay ku jirto oggolaansho horay loo soo diray oo ku saabsan soo saarista waxyaabaha ku saabsan hantida dugsiga.

Ardayda ka mas'uulka ah qeybinta waxyaabo keenaya inay si xun u carqaladeeyaan hawlaha dugsiga ama si kale u faragelinaya hawlaha dugsiga waa in loogu qaadaa tallaabooyin sixitaan ama ciqaab ah, oo ay ka mid yihiin ka-hakin ama ka-eryidda dugsiga, si waafaqsan siyaasadaha anshaxa ardayga.

Qalabkaas waa inaysan ugu qaybin goobaha dugsiga dad aan ahayn arday iyo ama aan u shaqeeyn degmada.

Xorriyadda Fikradda (Hanaanka No. 3220P)

Ardayda waxay ku raaxaysan doonaan mudnaanta ra'yi dhiibashada afka iyo qoraalka ah haddii rayi dhiibashadaasi aanay ku keenayn wax carqaladeeyn ah hawlaha dugsiga. Maamulaha wuxuu yeelan doona awood uu kula socdo rayi dhiibashada ardayda ee afka iyo qoraalka ah. Ardayda jebiya heerarka rayi dhiibashada afka iyo qoraalka ah waa in lagu qaadaa talaabo sixitaan ama ciqaab ah.

Ujeedooyinka rayi dhiibashada afka iyo qoraalka ah, waxaa loo raaci doona tilmaamaha soo socdaa:

A. Qaybinta qalabka qoraalka ah ama soo bandhigida khudbad afka ah oo ku saabsan shirarka ama fasalka waxaa laga yaabaa in la xaddido:

1. Haddii ay jiraan cadeeymo macquul ah oo taageersan saadaasha ah in muujinta ra'yigaas ay u badan tahay in ay sababi karto khalkhal iyo waxyeello weyn, ama fara-galin, ku timaada hawlaha dugsiga, khalkhalkas ama faragelintaasna aan looga hortagi karin habab kale oo macquul ah in lagu helo, kana xaddidaad yar; ama,
2. Halka rayi dhiibashadaasi ay si aan cadaalada ahayn u waxyeellaynayso xuquuqda dadka kale.

Si daabacaada arday ama hadalkiisa u noqdo mid carqalada, waa inay jiraan xaqiiqooyin gaar ah oo noqon kara kuwo macquul ah oo saadaalin suurtagalnimo cada oo sheegaya inay si cad oo degdeg ah, u carqaladeeynayso waxqabadka dugsiga caadiga ah haddii la soo daabaco iyo qaybiyo qalabkaas. Dhibaatooyinka waxaa ka mid ah, laakiin aan ku xaddidnayn: rabshadaha ardayga: burburinta hantida; qeylo ballaaran, ama dhaqdhaqaaq qallafsan; ama kaqaybqaadashada ardayga ee ku-mudaaharaadka dugsiga, hor-fadhiga, hor-istaaga, ka bixidda ama qaababka kale ee la xiriira hawl joojinta.

B. Qaybinta wax qoraal ah ama soo bandhigga hadalka afka ah kuwaas oo loo arko inuusan ku haboonayn dadka aan qaan gaarin waa inaan la oggolaan. Xeerarka lagu go'aaminaayo u-qalmitaan la'aanta carruurta yaryar waa in ay la socdaan kuwa loo isticmaalo qalabka waxbarista.

C. Qalabka ama hadalka fisqiga ah waxaa laga yaaba in la mamnuuco. Waxyaabaha fisqiga waxaa lagu qeexaa inay ku jiraan ka been abuurka waxyaabaha ku saabsan madaxda dadweynaha ama saraakiisha dowladda. Si ay u noqoto mid fisqi ah, been abuurka ceebta la soo jiidayay waa in loo sameeyay si xumaan dhabta ah, taas oo, ahayd mid aqoon loo lahaa inay ahayd been, ama in si taxadar la'aan ah loo diidday in la xaqiijiyay inay been tahay iyo in kale.

D. Qalabka waxaa laga yaabaa in loo tixgeliyo ceeb marka luuqadda ku qoran aysan ku qancin heerarka xirfadlaha joornaalada sida caddaynta wargeysyada maalinlaha ah ee sida caadiga ah loogu qaybiyo degmada. Xayiraadda ayaa lagu soo rogi karaa ardayga markuu isagu/iyadu si ula kac ah ugu gefo "hadal xumo iyo hadal aan habooneyn."

E. Daabacaadu maaha inay "ku xad gudbaan" asturnaanta shakhsiyaadka. Dhacdooyinka noocan oo kale ah waxaa ka mid ah: Icticmaalka qof kale macluumaadkiisa shaqsiga: daabacaada qof kale shaqsiyaadiisa gaarka ah oo aan wax macno ah u lahayn

walaaca dadweynaha sharci ahaan; ama, si khalkhal galin ah u faragelinaya qof kale hawlihiisa gaarka ah ee qof ahaaneed oo ku keeni kara dhibaateyn maskaxda, xishood, ama hoos u dhigidda qof macquul ah dareenkiisa caadiga ah.

- F. Daabacadaha ama hadalada afka ah ee dhaleeceeya saraakiisha dugsiga ama u doodaya ku xadgudubka sharciyada dugsiga waa la mamnuucaya marka ay jiraan caddaynta taageeraya saadaasha ah in carqalad weyn ay ku keeni karto dugsiga.
- G. Daabacadaha ama hadalka afka ah oo u doodaya midab-takoorka, diinta ama midab-takoorka qolo ama kala-takoorka ama si khatar ah u dhibaateynaya jinsiyadda, diinta ama qowmiyadaha gaarka ah waa mamnuuc.

Daabacaadda Ardayda

Daabacaadda qoraallada ardayga ama latalintiisu waxay masuuliyadda koowaad ee kormeerida daabacaadaasi saaran tahay ardayga iyo waa inuu hubiyaa in qodobada ku qoran siyaasadda iyo nidaamyada la soo buuxiyo. Maamuluhu wuxuu codsan karaa inuu dibu eego nuqul kasta kahor daabacadiisa. Nuqulkaasna waa in lagu soo celiyaa tifaftireyaasha ardayga 24 saac gudahood kadib marka loo gudbiyay dibu eegista. Khilaaf kasta oo aan lagu xallin karin heerka sarta waa in loo gudbiyaa isuduwaaha si loo tixgeliyo. Marka ay habboon tahay, kormeeraha waa inuu raadsadaa lataliye sharci. Haddii cabashada aan lagu xallin karin heerkaas, guddiga, marka laga codsado, waa in ay ku tixgeliyaan cabashada kulankooda caadiga ah ee soo socda.

Inkasta oo ay degmadu aaminsan tahay in ardayda lagu dhiirgeliyo inay ku dhaqmaan xukun wanaagsan oo ku saabsan barnaamijka daabacaadda ee ardayga, qoraalkani waa inuu noqdaa mid la socdo hadafka waxbarista iyo qiyamka dugsiga. Qalabka waa in uu ahaadaa mid ay ka maran yihiin waxyaabaha ay ka midka yihiin: in uu kahortago barnaamijka waxbarista; farageliyo asturnaanta shaqsiyaadka; hoos u dhigo ama waxyeelo u geysto shaqsiyaad ama kooxo; taageeraan jebinta xeerarka dugsiga ama, ah mid aan ku habooneyn heerarka qaangaarka ee ardayda. Hawlaha daabacdaan waa inay sidoo kale baraan ixtiraamka xasaasiga ah ee dadka kale iyo heerarka madaniga iyo sidoo kale qaybaha masuuliyadaha joornaalistanimada.

Qaybinta Qalabka

Xuquuqda dastuuriga ah ee ardayga ee xoriyada hadalka ama muujinta rayiga ayaa siinaysa fursad ardayda ay ugu qaybiyaan qalabka qoraalka ah dhismayaasha dugsiga. Si kastaba ha ahaate, qaybinta qalabka ardaydu ma aha inay ku keento carqaladeeyn ama faragelin hawlaha dugsiga. Nidaamyada qaybinta qalabku ma dhici karaan inta lagu jiro saacadaha waxbarista, haddii aysan jirin wax kale oo la mid ah hawlaha aan waxbarista ahayn oo la oggol yahay. Ardayda waxaa lagu qaadi doonaa tallaabo sixitaan ama ciqaab, oo ay ka mid tahay ka-hakin ama ka-saarida dugsiga, iyadoo ay hadba ku xiran tahay nooca khalkhalka ama faragelinta ka timid qaybinta alaabta.

QEYBTA XXVII: XORIYADA ISKU IMAATINKA ARDAYDA (Siyaasada 3223)

Ardayda iyo ururrada ardayda ayaa laga yaabaa inay ku kulmaan qolalka dugsiga ama qolka riwaayadaha, ama meelaha bannaanka ah ee goobta dugsiga, si ay ugala hadlaan, u ansixiyaan go'aamadooda ayna u qaadaan talaabo sharci ah oo ixtiraamaya arrin kasta oo toos ah ama si aan toos ahayn uga walaacsan ama saameyn ku yeelanaysa, iyo haddii ay quseeysa amase aanay quseeyn dugsiga. Hawlaha noocan ah looma oggola inay farageliyaan hawlgalka caadiga ah ee dugsiga.

Dibad-baxyada nabdoon waa la oggol yahay, in kastoo ay tahay in lagu qabto meelo loo qondeeyay oo aan wax khatar ah u haynin dadka ama hantida iyo waqtiyada loo cayimay oo aan carqaladaynin fasallada ama hawlaha kale ee dugsiga.

QEYBTA XXVIII: FURSADAH Loo SIMAN YAHAY EE WAXBARASHADA

Degmadu waxay bixinaysa fursado waxbarasho oo loo siman yahay iyo ula dhaqan si wanaagsan dhammaan ardayda barnaamijyada tacliinta iyo barnaamijyada waxqabadyada iyada oo aan loo eegin jinsiyad, diin, caqiido, midab, asal qaran, ama qolada, sinjiga, (oo ay ku jirto muujinta jinsi ama aqoonsi), xaaladda guurka, ama jiritaanka naafanimada dareenka, maskaxda ama jidhka, (oo waafaqsan RCW 49.60) ama isticmaalka hage eey tababarana ama xayawaanka u adeega qofka naafada ah. Barnaamijyada degmada waa inay ka madax bannaanaadaan galmo iyo xaasidnimo ama midab takoorid.

Waalidka/mas'uulka ama ardayda dareemaya in la lagu sameeyay takoorid waxay xaq u leeyihiin inay cabasho u gudbiyaan degmo dugsiiyeedka iyo/ama dowladaha hoose, gobolka iyo federaalka. Su'aalaha iyo cabashooyinka waxaa loo soo gudbiyaa shakhsiyaadka soo socda:

- Sarkaalka Qodobka IX / RCW 28A.640: [Aaron Draganov](#) 206-901-8005
- Iskuduwaha Qaybta 504: [Richard Quesada](#), 206-901-8035

QEYBTA XXIV: QODOBKA I DUGSIGA IYO DALBASHADA DIIWAANKA DADWEYNAHA

Haddii aad tahay waalid arday ah oo dhigta dugsi hela lacagaha Qodobka I, waxaad xaq u leedahay inaad ogaato shahaadooyinka xirfadeed ee macalimiinta fasalka u sheega ilmahaaga. Sharciga federaalku wuxuu kuu oggolaanayaa inaad weydiisato macluumaad gaar ah oo ku saabsan macalimiinta fasalka ilmahaaga, waxaadna na weydiisan kartaa inaan ku siino macluumaadkan waqtigii loo qabtay haddii aad weydiiso. Gaar ahaan, waxaad xaq u leedahay inaad weydiiso macluumaadka soo socda ee ku saabsan mid kasta oo ka mid ah macalimiinta fasalka ilmahaaga:

- Haddii Xafiiska Isuduwaha ee Waxbarashada Dadweynaha (OSPI) uu ruqsad u haysto ama u qiimeeyay macalinka fasalada iyo maadooyinka uu dhigto.
- Haddii OSPI ay go'aansato in macallinku wax ka dhigo fasalka isaga oo aan shati ama shahaadada hoos tagin sharciyada gobolka sababtoo ah duruufo gaar ah oo sababay OSPI inay ka tanaasulaan shatiga ama shuruudaha shahaadeynta.
- Kulliyadda macallinka ee weyn; haddii macallinku leeyahay shahaadooyin heer sare ah, haddii ay sidaas tahay, mawduuca shahaadooyinka.
- Haddii caawiyaasha macalimiinta ama kuwa la midka ah ee la tababaray ay bixiyaan adeegyada ilmahaaga iyo, haddii ay sameeyaan, shahaadooyinkooda.

Dhammaan dugsiyada ku yaala Degmo Dugsiyeedka Tukwila waxay heleen lacagta Qodobka I ee sanad dugsiyeedkii 2018-19. Sharciga Qodobka I ee hoos yimaada sharciga federaaliga ah ee Ilmana Dib Loogama Tagi Karo wuxuu siiya maalgelin dugsiyada leh boqolkiiba in sarraysa ardayda ka soo jeeda qoysaska dakhligoodu yar yahay.

Haddii aad jeclaan lahayd inaad hesho wax ka mid ah macluumaadkan, fadlan u soo gudbi codsigaaga oo qoraal ahaan Agaasimaha Fulinta ee Adeegyada Khayraadka (Executive Director of Human Resources), 4640 S. 144th St., Tukwila, WA 98168.

Dacwada Muwaadiniinta ee ka soo horjeeda Degmo Dugsiyeedka ama Adeeg-bixiye kale ee Dugsiga

Halkan waxaa ku qoran qaabka guud ee habka cabashada muwaadinka ee lagu sharraxay cutubka 392-168 WAC, Barnaamijyada Adeegyada Gaarka ah - Nidaamka Cabashada Dadweynaha ee Nidaamyada Federaaliga ah ee Gaarka ah.

- Ka firi WAC online: <http://apps.leg.wa.gov/wac/default.aspx?cite=392-168>.

Cabashada muwaadinimadu waa qoraal cadeeymo ah oo ku andacoonaya in lagu xadgudbay qawaaniinta federaalka, sharciga iyo xeerka ama qawaaniinta gobolka ee khuseeya barnaamijka federaalka.

- Qof kasta ayaa soo gudbin kara cabashada muwaadinka.
- Ma jiro foom u gaar ah.
- Looma baahna in la ogaado sharciga maamula barnaamijka federaalka ah si loo soo gudbiyo cabasho.

Talaabada 1. Isticmaal Nidaamka Deegaankaaga marka Koowaad

Haddii aad raacday nidaamka cabashada muwaadiniinta ee degmadaada, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiga (shahaadada hoose) oo aadan awoodin in aad ku gaartaan xal idin wada qanciya, isticmaal habka cabashada muwaadinka ee loo marayo OSPI.

Talaabada 2: Soo Gudbi Cabashada Muwaadiniinta adoo u maraya OSPI

Cabashada muwaadinka waa inay ahaataa mid qoraal ah, oo ay saxiixaan qofka soo gudbinaya cabashada, oo ay ku jiraan:

- **Macluumaadka Xiriirka Qofka soo Gudbinaya Cabashada.** Magacaaga, ciiwaankaaga, lambarka telefoonkaaga iyo emailkaaga, haddii aad mid leedahay.
Ikhtiyaari: Haddii uu qof kaa caawinayo inaad soo gudbiso cabashada muwaadin, ku dar 1) macluumaadka xiriirka, iyo 2) xiriirkaaga iyaga — tusaale, xubin qoys, qaraabo, saaxiib ama u doodaha.
- **Macluumaadka ku Saabsan Degmo Dugsiyeedka, ESD ama Bixiyaha Adeegga Dugsi Ee Aad Aaminsan Tahay Inuu Ku Xadgudbay Arrintan.** Magaca iyo cinwaanka degmo dugsiyeedka degmada, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiga (shahaado hoose) ee aad u maleyneyso in ay jabisay sharciga federaalka, sharciga ama qawaaniinta ama nidaamka gobolka ee khuseeya barnaamijka federaalka.
- **Xaqiiqooyinka - Maxay, Yaa & Goorma.** Ku dar sharaxaada xaqiiqooyinka iyo taariikhaha, guud ahaan, marka aad u maleyneyso in xadgudubka arrintani ay dhacday.
  1. Maxaa shuruudaha gaarka ah ee la jebiyay?
  2. Goorma ayuu xadgudubkan dhacay?
  3. Yaad aaminsan tahay inuu mas'uul ka yahay: magacyada dadka oo idil, iyo barnaamijka ama ururku ku lug lahaa.
Ikhtiyaari: Miyaad u soo gudbisay cabasho muwaadin ah oo qoraal ah marka hore degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiga? Inkasta oo aan looga baahnayn cutubka 392-168 WAC, waa mid waxtar leh haddii aan dib u eegi karno koobiga cabashada muwaadinimada iyo natiijooyinka, haddii ay jiraan.
- **Xalka Aad Filayso.** Soo jeedi xal, haddii aad u maleyneyso inaad ogtahay ama aad leedahay fikrado ku saabsan sida arrinta loo xallin karo.

Talaabada 3: Boostada ama Fakis ugu soo dir Cabashadaada Muwaadinka oo Qoraala OSPI

Office of Superintendent of Public Instruction

Attn: Citizen Complaint-Title I, Part A

P.O. Box 47200

Olympia, WA 98504

Fakiska: (360) 586-3305

Talaabada 4: Shaqaalaha OSPI ayaa ka Shaqeeynaya Cabashadaada

Marka hawlweedenada barnaamijka federaalka ee OSPI ay helaan cabashadaada qoraalka ah, sidan ayaa ku xigi doonta:

1. OSPI waxay u diri doonaa nuqul cabashadaada ah degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya (shahaadada hoose).
2. Degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya ayaa bilaabayaa baaritaan rasmi ah oo uu hogaaminayo shaqaale loo qoondeeyay.
3. Shaqaalaha loo qoondeeyay waxay bixiyaan jawaab qoraal ah ee baaritaanka OSPI - 20 maalmood gudahood.
4. Shaqaalaha OSPI ayaa kuu soo diri doona nuqul ka mid ah natiijooyinka baaritaanka ay sameeyeen degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha dugsiya (deeq-bixiyaha hoose).

Jawaabtoodu waa inay si cad u muujiyaan mid ka mid ah labadan natiijadood:

- Diidmada eedeymaha cabashadaada iyo sababta diidmada.
- Soo jeedinta tallaabooyin macquul ah oo hagaajin doona xad-gudubka.

Haddii aad u baahan tahay inaad bixiso macluumaad dheeraad ah oo ku saabsan eedeymaha ku jira cabashada, u dir macluumaadkaas OSPI 5 maalmood gudahood laga bilaabo taariikhda jawaabta ka timid degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya (deeq-bixiyaha hoose).

Talaabada 5: Go'aanka Kama-dambaysta ah ee OSPI

OSPI waxay kuu soo diri doontaa go'aanka kama-dambaysta ah oo qoraal ahaana 60 maalmood gudahood taariikhda shaqaalaha barnaamijka federaalka ee OSPI ay heleen cabashadaada qoraalka ah - haddii xaalado aan caadi ahayn oo u baahan baaris aynan qaadanin waqti dheeraad ah.

Waa kuwan tallaabooyinka OSPI ay raaci doonaan si ay u gaaraan go'aan kama-dambeys ah:

1. Dibu eegida dhammaan macluumaadka la ururiyey ee la xariira cabashadaada. Dib-u-eegista waxaa ku jiri kara natiijooyinka baaritaan madax-bannaan oo goob-joog ah.
2. U go'aamiyaan si madaxbannaan haddii degmada ama ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya (deeq-bixiyaha hoose) ay ku xadgudbeen qaanuunka federaalka, sharciga ama xeerka ama qawaaniinta gobolka ee khuseeya barnaamijka federaalka.
3. Ku siiso go'aanka ugu dambeeya: Natiijooyinka xaqiiqda, gabaggabada, iyo tallaabooyinka macquulka ah ee loo baahan yahay si loo saxo xadgudub kasta.
4. Degmada, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya (deeq-bixiyaha hoose) waa inay qaadaan ficilada saxitaanka OSPI ay farto 30 maalmood gudahood marka uu soo baxo go'aanka ugu dambeeya.
5. Cabashada muwaadinimada waxaa loo tixgeliyaa in la xalliyay marka OSPI ay soo saarto go'aan kama-dambeys ah oo qoraal ah iyo tallaabooyinka saxitaanka, haddii loo baahdo, waa dhamaystiran yihiin.

Fidinta ama Iska-dhaafitaanka Jadwalka

Haddii adiga ashtakoode ahaan, iyo degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya (deeq-bixiyaha hoose) ee lagu magacaabay cabashadaada muwaadinimada isku raacsan tihii inaad kordhisaan waqtiga jadwalka, heshiiskan waa inuu ahaado mid qoraal ah oo loo diro OSPI 10 maalmood gudahood taariikhda degmo dugsiyeedka, ESD ama bixiyaha adeegga dugsiya (deeq-bixiyaha hoose) uu helay ogeysiiska OSPI.

Office of Superintendent of Public Instruction
Attn: Citizen Complaint—Title I, Part A
P.O. Box 47200
Olympia, WA 98504

